THE BOOK WAS DRENCHED

UNIVERSAL LIBRARY
OU_204786
UNIVERSAL LIBRARY

Osmania University Library

Call No. T82 L19P   Accession No. P.G.T349

Author లక్ష్మీనరసింహారావు, పానుగంటి.

Title సాక్షి. 1929.

This book should be returned on or before the date last marked below

408

పద్మిని

(ఆఱంకముల కల్పితనాటకము)

పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుచే

రచియింపఁబడినది.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

కాకినాడ:

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

1929

కాపీరైటు రిజిష్టరుబడ]

[వెల 0-12-0

శ్రీరామ.

పీఠిక.

ఈ పద్మిని నా పందొమ్మిదవ నాటకము. దీనిలోని కథ కల్పితము. శ్రీశ్రీ పీఠికాపురాస్థాన మహారాజావారు దీని నచ్చువేయించిరి. వారికి వారికుటుంబమునకు భగవంతుడు సర్వశ్రేయముల నిచ్చుగాక !

నా మిత్రులగు బ్రహ్మశ్రీ కూచి నరసింహముగారు దీనికి నాందీ ప్రస్తావనలను వ్రాసియిచ్చినారు. ఆయన కనేకనమస్కారము లర్పించుచున్నాను.

పీఠికాపురము,
5-10-29.

పా॥ లక్ష్మీనరసింహరావు.

ఇందలి పాత్రలు.

పురుషులు

మురళీమనోహరుడు — కళింగరాజపుత్రుడు — పద్మినిని ప్రేమించినవాడు.

విజయనారాయణవర్మ — రత్నప్రభను వరించినయాతడు.

గోపాలవర్మ — రత్నప్రభతండ్రి — నారాయణవర్మ మేనమామ.

స్త్రీలు.

పద్మిని — సౌభాగ్యనగరపురాణి — కథానాయిక.

రత్నప్రభ — గోపాలవర్మపుత్రిక.

మాలిని — పద్మినిదాసి.

శ్రీ రామ

పద్మిని.

నాంది.

చ. మనసిజుప్రేరణన్ జలుపు । మాయలు, పిమ్మట నాత్మశుద్ధిక్రియా
జనితమహానుతాపశిఖి; । స్వాంతమున న్వనితానురక్తి, పై
కనువగు సాధువేష;— మిటు । లద్భుతలీలల నొప్పు సర్వసృ
ష్టిని గనరాక త్రిప్పుచు నటించెడు రాముఁడు మిమ్ముఁ బ్రోవుతన్ !

(నాంద్యంతమున)

సూత్రధారుఁడు—కథానాయిక యగు కాంత పురుషుఁ మించిన పరుషస్వభావురాలును, గపటికశిఖామణియు నైనప్పుడు, నటి నేల పిలువవలయును? బావా పారిపార్శ్వకా!

పా—[ప్రవేశించి] ఏమిసెలవు?

సూ—పిలుచువాఁడను నేనును బిలువఁబడినవాఁడవు నీవును నైనప్పుడు, ప్రయోజనము నాటకప్రదర్శనముగాక యన్యమేమై యుండును?

పా—ఎవరినాటకము? ఏనాటకము?

సూ—

సీ. ఆంధ్రాంగ్లభాషల । నారితేఱినవాఁడు,
పరిపక్వలోకానుభవమువాఁడు;
కావ్యంబునకు హృద్యపద్యమాధురిఁ గూర్చి
సుకవితాచతురతఁ । జూపువాఁడు;

భావంపుటూటల । భావియాబుద్ధివాఁ,
డంచితోపమల గుప్పించువాఁడు;
నిర్ఝరపాతసన్నిభ వాణిగలవాఁడు,
పలుకుపలుకున హాస్య । మొలుకువాఁడు;
గీ. సాత్త్వికవ్యాసముల నాంధ్రజనులనెల్ల
హర్షవివశులఁ జేసెను । నట్టివాఁడు;
మేటియా పానుగంటి లక్ష్మీనృసింహ
రావు, భావ! నాకటమును । వ్రాసినాఁడు.
పా—అలాగునా? కుశీలవబృందమున కాయన చిరపరిచితుఁడైన ప్రఖ్యాతనాటకకర్తయే! కవివయసెంత?
సూ—నూటేండ్లకును అఱువదినాలుగు. అట్లడిగినావేమి?
పా—వార్ధకమువలన వపుర్బలముతో బుద్ధిపాటవముగూడ జంకునే మోయని!
సూ—శరీరసత్త్వమించుక జంకిన జంకుఁగాక, బుద్ధిబలము మాత్రి మెప్పటియట్లే యున్నది. ఆమాట నేఁ జెప్పనక్కఱలేదు. నేఁడు ప్రదర్శించుటకుఁ బరనార్థము మీ కిచ్చిననాటకమే చెప్పఁగలదు.
పా—ఏమీ! అదేనా మన ప్రస్తుతప్రస్తావనావిషయమైననాటకము?
సూ—ఔను.
పా—అట్లైన, నాయనసమానము నిరాధారము.
గీ. పూర్వనాటకముల రసపుష్టితోడ
నేమొలర్చుచునున్నది । యిదియుఁగూడఁ;
గడుమనోహరమా కథాకల్పనంబు
ప్రస్ఫుటంబుగఁ జూపట్టు । భావ! యిటను.

సూ—

గీ. వయసు గడచిన కొలఁదిని । వన్నెకెక్కు
వస్తువులు కొన్నిగల యీప్రపంచమందు
వంటమందులు ద్రాక్షాసవంబు—నిట్టి
వానిలోనిదె సూ! కవిత్వంబుగూడ.

అదియుఁగాక—

గీ. రసికుఁడు సుదారుఁడౌ మహా । రాజపోష
ణంబునను జిత్తశాంతి నం । దఁగాంచు
కవికి, వార్ధక మాత్మబంధు వగుచుండుఁ
గాని యెవ్వఁడు శత్రువు । గాదు సుమ్మి!

పా—అట్లైన మొదలఁ, బోషితుఁడును బోషకుఁడునుగూడఁ జిరాయురారోగ్యయశస్సంపన్నులై యుందురుగాక!

సూ—తథాస్తు!

పా—సరియే కాని, మీ రీనాటకము కవిరచించిన నాటకములలో నెన్నవ నాటకమో, దాని పేరేమో, యింకను జెప్పినారు గారు.

సూ—(నవ్వుచు) బావా! అడిగినవెంటనే యది కవియే చెప్పలేకపోయినాఁడు. నాటకపటిమఁబట్టి యది యాయన జ్ఞాపకశక్తిలోపమని చెప్పలేముగదా! ఇఁక నాదోషమంతయుఁ దత్పూర్వకృతనాటకగ్రంథసంఖ్యాబాహుళ్యమునకంటఁగట్టక తీఱదు.

పా—కవిపరిహాసప్రియత్వ మిమ్ముఁగూడ నంటుకొన్నట్లున్నది. వేళాకోళములు గట్టిపెట్టి యడిగిన ప్రశ్నకుఁ బ్రత్యుత్తరము సెలవిండు.

సూ—పందొమ్మదవ నాటకము—పేరు పద్మిని—నాయికానామమును నాటకనామమును నొక్కటియే

పా—పేరు మంచిదేగాని తీరు మంచిదిగాదు. నాయిక మహాకంటకు రాలు.

సూ—ఆమె యెట్టిదైన నీకేమి? ప్రదర్శనమునకు సర్వము సిద్ధముగా నున్నదికదా?

పా—ఉండకేమి? మీరు సిద్ధసంకల్పులు. తలంచుకొన్నపని కాకపోవునా?

(తెరలో) తలంచుకొన్నపని కాకపోవునా?

సూ—అదిగో! పద్మినీవాక్యము లప్పుడే వినఁబడుచున్నవి. నాటకము ప్రారంభమైనట్లున్నది. మన మింకఁ బోవుదము రమ్ము!

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

పద్మిని

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము:—సౌభాగ్యనగరము - అంతఃపురము.

[ప్రవేశము:—పద్మిని.]

పద్మి—తలఁచుకొనినపని కాకపోవునా? కాకపోవుటకు లోపమేమి? ధనలోపమా? అధికారలోపమా? ఉత్సాహలోపమా? బలలోపమా? ప్రయత్నలోపమా? ఏలోపముఁగూడ నున్నట్లు లేదే? ఇఁకఁ గాకపోవుటయెట్లు? మాలినీ! మాలినీ!

మాలి—[ప్రవేశించి] అమ్మా! ఏమిసెలవు?

పద్మి—ఆతఁడు వచ్చినాఁడా?

మాలి—ఇంక రాలేదు.

పద్మి—రాకపోయినయెడల నీ వేలవచ్చితివి? నీపనికిమాలిన మొగముఁ జూచుటకే నిన్నుఁ బిలిచితి ననుకొంటివా? పో—పోయి యాతనిజాడఁ గనుఁగొనిరమ్ము. (మాలిని పోఁబోవును.) ఇదిగో చూడు. నీవు తిరుగ రానక్కఱలేదు. ఆతని నిటకుఁ బంపుము. తెలిసినదా? అట్లు తేటిపాఱఁజూచెదవేమి? ఇందునఁ దప్పేమున్నది. ఆతఁడొక్కఁడు నిచ్చట నాతో మాటలాడఁగూడదా? నీవుండినఁగాని మాసంభాషణమునకు గౌరవమును, ఘనతయుఁ గలుగవని యనుకొంటివా? నేను మహారాజ్ఞిని. ఆతఁడు సామంతరాజులలో నొక్కఁడు. సామంతరాజుఁగూడఁ గాఁడు. ఆతని బంధుఁడఁట. ఎవఁడైననేమి?

అదిగో! మొగ్గలాగున నట్లు నిలువఁబడెదవేమి? నీసందేహామే మో చెప్పక గుక్కిళ్ళుమ్రింగుచు గుడ్లుపెట్టుకొని యట్లు చూతువేల?

మాలి—అమ్మా! నేను మాటలాడవచ్చునా ?

పద్మి—మాటలాడకుండ-మాటలాడకుండ-నీనోరుమూసితినా? అయి నను నీవు మాటలాడవలసినయావశ్యకత యేమున్నది? ఇదివ ఱకే యనవసరముగ చనవుదీసికొని యింతకుఁగూర్చి నాకె న్నిపర్యాయములో యడ్డుచెప్పితివి. నీవు మాటలాడనక్కఱ యేలేదు. నీవు నాకు సేవఁజేయవలసినదానవు కాని నన్ను దిద్ద వలసినదానవు కావుగదా! అదిగాక, నేనేమైనఁ దప్పుఁజేయు చుంటినా? ఆతఁడు నాదర్శనమునకు వచ్చెదననినాఁడు. అది గో! తల యడ్డముగ నూపెదవేమి? ఆతఁడు నాదర్శనమునకు వచ్చెదనని చెప్పుట యసత్యమనియా? ఊఁ. అసత్యమే యగుఁగాక నేనే ముందాతనికి నాదర్శనమునకు రమ్మనివార్త నంపితిని. నిజమే. అందుపై నాతఁడు వచ్చెదననినాఁడు. రానీ-ఏవో నాల్గుమాటలు మాటలాడి సెలవిచ్చి పంపెదను. దీనికింత పూర్వపక్షరాద్ధాంతములేల ? నీమొగముమాడుపు, మూఁతి ముడుపులేల? నీవిప్పుడే పోయి యాతని నిటఁబంపుము. కిక్కురు మనకుండఁ బొమ్ము. (మాలిని పోఁబోవును)

పద్మి—చూడు. ఇదివఱకే రావలసినవాఁడుకదా? ఇంతవఱకేల రా కుండెను! ఎక్కడ నేమిచేయుచున్నాఁడో నీకేమైనఁ దెలి యునా?

మాలి—ఏమో నాకేట్లు తెలియును?

పద్మి—ఏమో నాకెట్లు తెలియునని వంగనాచివలెఁ బ్రత్యుత్తర మిమ్మని నిన్నడుగలేదు. ఏలరాలేదోయని నన్ను నేను ప్రశ్నిం

చుకొంటిని. తెలిసినదా? ఆతనినిగూర్చి నే నాందోళన మొం
దుచుంటినని నీ వనుకొనుచుంటివి కాఁబోలు! ఆతఁడు వచ్చిన
సరియే. రాకున్న సరియే. నా కాగణన మింతమాత్రము లేదు
సుమా! మహాధికారిణినైన నన్నుఁ జూచుటకు వచ్చుచున్న
వారిలో నాతఁ డొక్కఁడు. నేనేమో యాతనియందు విశేష
మారోపించితినని నీ వనుకొనుచున్నావు కాఁబోలు! ఎదుటి
చిత్తమునుఁ గనిపట్టుట కెంత తెలివియుండవలయును? నీవు
పెద్దదానవు. నీవంటిదానికిఁ దెలివి తీక్ష్ణముగా నుండుట కవకా
శము లేదు. నీవయస్సువారికిఁ బనిమాలినసందేహములు,
కారణము లేని భ్రాంతులు, ననావశ్యములైన యాలస్యములు
ప్రబలముగా నుండును. మా కవియేవియుఁ గిట్టవు.

మాలి—నిజమే. పడుచువారితొందరపాటులు ముసలివారికిఁగూడఁ
గిట్టవమ్మా!

పద్మి—నీకు బుద్ధి లేదా? నా కట్టితొందరపాటును లేదని నీతో నెన్ని
సారులు చెప్పియుండలేదు. మాటవరుసకుఁ దొందరపాటున్న
దనియే యెంచుము. నీకు నావయస్సున నీమాత్రపుఁ దొందర
పాటు లేదని నీవు ప్రమాణముఁ జేసి చెప్పఁగలవా? నాకున్నట్లు
పదునెనిమిదేండ్లవయస్సు సర్వాంగసౌందర్యము, మహాధి
కారము, మహారాజ్ఞీపదవి, మహాబుద్ధివిభవము, సర్వస్వాతం
త్ర్యము నీకున్నయెడల, నీవు నామాత్రపుఁ దొందరపాటుతో
సరిపుచ్చియుందువా? మింటికెగిరి పేఁకజువ్వవలె మిడిసిరాల
కుందువా? అయిదుపదులు నెత్తిమీఁదికివచ్చి యున్నియు నుడి
గియుంటచే నీవు నాకు ధర్మపన్నములు చెప్పుచున్నావు. నీ
త్యుపన్యాసము లిచ్చుచున్నావు. నీమాటలు నాచెవి కెక్కవు.
ఎక్కవని యిదివఱ కెన్నిసారులో చెప్పితిని. అంటుకొన్న

తుపాకికిఁ బేలవలదని చెప్పుము. మేఘమునకు బడబడలాడ వలదని చెప్పుము. అంతేకాని నాతోఁ జెప్పదవేల? చాలుఁ. చాలు. పో. పో.

మాలి—అమ్మా! పోయెదనుగాని తలుపుచాటునఁ గూరుచుండియే యాతనితో మాటలాడవలయునుజుమా! అమర్యాదను మాత్రము మీఱవలదు దానివలన ముందెన్ని చిక్కులున్నవో మీ రాలోచించుకొనవలయును?

పద్మి—ప్రపంచస్వభావము నాకంటె నీకెక్కువ తెలియదు. నీకు వార్ధకము వచ్చినది కాని ప్రపంచజ్ఞానము రాలేదు. చిక్కులని జడిసినకొలఁది సందేహించినకొలఁదిఁ జిక్కులెక్కువయగును. విధేయునిమీఁదనే ప్రభుప్రవారియగును మెత్తనివానికే మొట్లెక్కువ జడిసినకొలఁది సాంక్రామిక వ్యాధివచ్చును. ప్రపంచసౌఖ్యమునకు మొండితోపంతటి సులభమార్గము మఱేదియులేదని నానమ్మకము.

మాలి—అమ్మా! అంతసాహసమా? మీకుఁ గాఁదలఁచిన భర్తగారి సంగతి రవంత యాలోచింపనక్కఱలేదా?

పద్మి—ఛీ ఛీ. ఆసంగతి నీకెందులకు? అది యిప్పుడేల ప్రస్తావించితివి. దానికి దీని కేమిసంబంధమున్నది? ఉన్నదేయనుకో- ఆ సంగతి చెప్పవలసిన దానవు నీవా? నీవెవతెవో యెఱుఁగకుండ మాటలాడెదవా? నోరు సంభాళించుకొనుము. జాగ్రత్త. పో.

మాలి—చిత్తము. భద్రముగాఁ బ్రవర్తింపవలయునని ప్రార్థించుచున్నాను. పోయెదను. సెలవు. (పోఁ బోవును.)

పద్మి—ఉండు. ఉండు. పొమ్మనుసరికిఁ గుఱ్ఱునఁ బరుగెత్తెదవా? మీ దాసిజాతి కెన్నివిధములనిచ్చటఁ బోషించుచున్నను నీటికిఁ బోవలయుననియే యెప్పుడు దేవులాట. ఇంటియొద్ద నేము

న్నది. నీమొగము. వాఁకిటిలోఁ గోళ్ళగంప—వంటయింటిలో
నజ్జకూడు— పడకపంచపాళిలో నులకముక్క—చిలుకకో
యన్నముండ. ఇంతేకాదా? పోయెదను సెలవుఁటి! నీవుపోయిన
యెడల నిచ్చట పని యెవరుచేసెద రనుకొంటివి?

మాలి—ఇచ్చట నేను జేయవలసిన పనియంతయు నైనదమ్మా.

పద్మి—పనియైనదా? ఏమైనది, నీమొగము. ఆతఁ డిక్కడకు వచ్చు
నుగదా! ఏకుర్చి వేయవలయునో, ఎక్కడ వేయవలయునో
ఏలాగున వేయవలయునో, ఏపళ్ళెరములోఁ బువ్వు లుంప
వలయునో, ఏపళ్ళెరములోఁ దాంబూల ముంపవలయునో,
ఏదియెక్కడ నుండవలయునో, ఏదియెక్కడ నుండఁగూడదో,
ఏదియుండి యుండనట్లుండవలయునో, ఏదియుండకుండ నుండి
నట్లుండవలయునో—

మాలి—అమ్మా! మీమాట కడ్డువచ్చితినని కోపపడకుము. ఇంత
గొడవ, యింతగందరగోళము, నింత కాళ్లు తొక్కుకొనుట
యెందులకమ్మా! ఆతఁడు మీసామంతరాజు బంధువేకాదా?
(నేపథ్యమున) అమ్మా! విజయనారాయణవర్మగారు దయచేసినారు.)

పద్మి—చూచితివా! నీమూలమున నెంతపనిజరిగినదో! వట్టిచింత
శోకముతోఁ గాలక్షేపమైనది. ఏప్రయత్నమును జేయలేదు.
ఎక్కడిదక్కడే. చూడు! ఆ యద్దమిటు తెమ్మా. (అద్దమును
జూచుకొని) సరే చూడు. ఈవైపు ముంగురులు కొంచెము
ముందునకు వాలినవి. సరిచేయుము- ఛీ! ఆవైపునఁగాదు.
ఈవైపున. నీవు వట్టిపెద్దమ్మవు. నేనే సరిచేసికొందును తె
మ్మా. నీవు పరుగునఁబోయి యాతని నిటకుఁ దీసికొనిరమ్మా.
(దాసినిష్క్రమించును.) నా కాతఁడు విధేయకోటిలోనివాఁడు.
నేను మహారాజ్ఞిని. ఆతఁడు వచ్చినప్పుడు నేను లేవవలయు

నా ? అక్కఱలేదు. ప్రమాదవశమున లేచెదనేమో? కట్టు
దిట్టముగఁ గూరుచుండెదను.

[నారాయణవర్మ ప్రవేశించును.]

పద్మి—(అదటిపడి లేచును.)

నారా—(ఆమెనుజూచి యదటిపడి మోమోరజేసికొని) మహారాజ్ఞీ
మణీ ! మీవిధేయవర్గములోని నన్నింత పెద్దసేయవచ్చునా?
మీరు నిలువఁబడితిరేల ?

పద్మి—(తొటుప్రాటుతోఁ జప్పునఁగూరుచుండి) (తనలో) ఆహా!
నేను నిలువఁబడితినా ? తెప్పపాటు క్రిందనే కాఁబోలు బింక
ముగఁ గూరుచుంటినే. ఇప్పుడెట్లు నిలువఁ బడియుంటిని? ఎఱుఁ
గనీకుండ మనస్సు మనచే నెన్నిపనులు చేయించుచున్నది.
మనస్సులో నెన్నిదొంగయులున్నవో? (ప్రకాశముగా) నీవు
రాజ్ఞీదర్శనమువలనఁ గలిగిన సంకోచమును విడిచి నిస్సందేహ
ముగా నటఁ గూరుచుండుము.

నారా—అనుగ్రహింపఁబడితిని.

పద్మి—నారాయణవర్మా ! క్షత్రియకాంత పరపురుషునెదుటఁ గానఁ
బడఁగూడదను మర్యాద నెఱుఁగనిదానను గాను. చక్రవర్తిని
నైన నేనట్లు తలుపుచాటునఁ గూరుచుండునెడల నాకెట్లు జరు
గుఁబాటగును ? నీవంటి తగుమనుష్యుఁడు దర్శనార్థియై వచ్చి
నప్పుడు నేను గోడచాటునఁ గూరుచుండునెడల నిన్నుఁ జులకన
చేసినట్లు నీకుఁ దోఁచునేమో ? మీరందఱు నావలన గౌర
వింపఁబడినప్పుడే కదా నాకు గౌరవము. అవిలంఘ్యమైన రా
జధర్మమునకుఁ గట్టుపడి నేను నీకుఁ బ్రత్యక్షముగఁ గనబడి
నందులకు క్షమింపుము.

నారా—ఎంతమాట? క్షమింపుమని మీరు నన్నుఁ గోరుట ధర్మమా? మీతండ్రిగారు మా మేనమామగారి సామంతరాజ్యముపై మిగుల నభిమానముతో నుండెడివారు. మీతండ్రిగారు స్వర్గస్థులైనపిమ్మట మా మేనమామ యీయవలసిన కప్పములో సగము కొట్టివైచి మాయెడల మఱింతయభిమానముతో నున్నందులకు మహానంద మొందుచున్నాము. మీరు భగవంతుఁడు— (చేతులు జోడించుకొనును.)

పద్మి—వలదు. వలదు. వ్యవహారపుముచ్చట లిచ్చట నెందులకయ్యా? ఇది యంతఃపురముకాని మహారాజసభ కాదు. పాలనాతంత్రములు, పాఠీకములు, కట్టుబడులు, కప్పములు నిచ్చట యుక్తములుకావు నారాయణవర్మా! నీవు మహాధీమంతుఁడవని మహావిద్వాంసుఁడవనియు, ధర్మప్రవర్తనతత్పరుఁడవనియు ఊ. మహా ఊ. ఊఁ. సుందరస్వరూపుఁడవనియు, ననేకుల వలన విని యానంద మొందితిని. మాతండ్రిగారి సభలో నిన్నొకసారి చూచి శిరఃకంపన మొనర్చితిని. అట్లులికిపడెదవేల? నే నోరులను స్తోత్రముఁ జేయుదాననుగాను. నామనస్సునకు నచ్చుటచేతనే నే నిట్లు చెప్పుచుంటిని. నీవంటివారు దేశమున కలంకారములు. మధురమధురమైన సపోటాపండు పై కసహ్యముగనుండును. బంగరుపండువలెనుండు నిమ్మపండునకుఁ జెప్పరాని పులుసుండును. మొసలితలలో మాణిక్యముండును. గాజులోఁ బురుగుండును. మయూరపుఁగూఁత రోఁత. కోకిలరుత మమృతము. అంతర్బహిస్స్వరూపములందు సృష్టిలో నెంతయో వ్యత్యాసము కనఁబడుచున్నది. విజ్ఞానవంతుఁడు వికృతరూపుఁడుగా నుండును. అతికయంతతలతోనో, బొమరుకప్పయంత ముక్కుతోనో, కాకికన్నుతోనో,

గాఢిద హాలకయుత్రోన్నో తలచుచుగానుంచును. ముఖకాంతిచేతఁ చంద్రోదయమొనర్చు లావణ్యవంతునకుఁ దలలో మన్న, హృదయములోఁ బన్ను తలచుగా నుందును. కత్తికిఁ దగిన యొర, యొరకుఁ దగిన కత్తి తలచుగా లభి పవు. అందుచే నిన్ను సావధానముగఁ జూడఁగోరి యిటకు రప్పించితిని. (తనలో) హా! జగన్మోహనుఁ డగు నీకనిఁ జెట్టఁబట్టకుండు నెడల నా జన్మమేల? నాయైశ్వర్యమేల? (ప్రకాశముగా) నారాయణ వర్మా! ఏదియో యోజించుచు నూరకుంటివేల?

నారా—ఏమియు లేదు

పద్మి—ఏమియు లేదనుట సరికాదు. ఏదియో యున్నది. దానిఁ జెప్పుటకు నీ నాలుక సందేహపడుచున్నది కాని నీకన్నులు దానిని వెల్లడిచేయుచున్నవి. మనోరహస్యమును బైటఁబెట్టుటలోఁ గన్నంత చలపాదివస్తువు లేదుసుమా? కన్ను వెలిబుచ్చలేని శరీరవ్యాధియు లేదు. మనోవ్యాపారమును లేదు. గొంతుకోయఁదలఁచిన యుద్రేకము మొదలు, ముద్దిడుకొను నుబలాటమువఱకు నన్నిమానసికావస్థలను గూడ మొలచినది మొలచినట్లు కన్ను చిత్రింపఁగలదు. కంటికొనలో నున్న గ్రంథభండారమింతింతయా? ఇప్పుడు నీకంటిచూపునుబట్టి నీమనస్సునేమి యోజించుకొనుచుంటివో నేను జెప్పఁగలను. చెప్పనా?

నారా—చెప్పదలఁచినవారు మానుదురా?

పద్మి—తలఁచుకొన్నపని మానుట నాయొద్దలేదే కొత్తవాఁడవైన నాతో నీమె యింత నిస్సందేహముగ నింత చనవుగ నేల మాటలాడుచున్నదో. ఈమెయంతరంగవైఖరి యెట్టిదోసుమా యని నీవు గుబ్బటలు పడుచున్నావు. అదిగో ముసిముసినవ్వ

నవ్వుచున్నావు. నేను జెప్పినది సత్యమేకద. నీతో నే నింత చనువుగ నేలమాటలాడుచున్నానో చెప్పెదను వినుము. మా తండ్రిగారు స్వర్గస్థులై దాదాపుగా నాలుమాసములు కావచ్చినది. ఈమహారాజ్యభారమంతయు నాతలఁగట్టి యామహానుభావుఁడు మహాదేవసన్నిధానమును జేరినాఁడు. పదునన్మిదేండ్ల వాఁడను. అయినను జంతుకొంతు నెఱుఁగనివాఁడను గాని వ్యవహారసమర్థనము కష్టముగానున్నది. మంత్రులు లేరా! సేనాధిపతులు లేరా యని యందువేమో? ఉన్నారు. వారు నామాటకు బళీ యనువారే కాని నాకుఁ జెప్పఁదగినవారు కారు. కఠినమైనహితమును నాకు బోధించునెడల నాకెక్కడఁగోపమువచ్చునో, తమలబ్ధి యెక్కడఁజెడునో యని దేవులాడు మంత్రికాని సేనానికాని నాకుండిననేమి లేకున్ననేమి రాష్ట్రలాభముకంటె స్వలాభమును జూచుకొనువాఁడు రాష్ట్రమున నుండుట మహోపద్రవము కాని మఱియొకటి కాదు. పాపము! వారి ననవలసినపని యేమున్నది? ధనసంపాదనకై సేవకొప్పుకొన్నపిమ్మట నెవ్వఁడైన నొక్కటే. నీవు బుద్ధిశాలివనియు, మా రాష్ట్రముపై నవ్యాజాభిమానముఁ గలవాఁడవనియు నే నెఱిఁగియుండుటచే నిన్నిక్కడకు రమ్మంటిని. అదిగో మొగము ముడుచుకొనుచున్నావు. నిన్ను సేవకై నియోజించెద ననుకొనుచున్నావు కాఁబోలు. నీవు నాకు హితబోధముకై నాయొద్ద నుండవలయును. నీయభిప్రాయము లేకుండ నేనేపనియుఁ జేయను. నీవు నాతో సమానప్రతిపత్తికలవాఁడవై యిచ్చట నుండుము. నాచే నీరాష్ట్రమును నీయిష్టానుసారముగఁ బరిపాలింపఁజేయుము.

నారా—చక్రవర్తినీ! మీరు నాతో నింతధారాళముగ మాటలాడుచున్నప్పుడు నే నట్లు మాటలాడకుండుట నాదితప్పు. మీరు నాకీయఁదలఁచిన గౌరవాధికతకు నేను సర్వదా కృతజ్ఞుఁడను గాని—

పద్మి—ఆగు. నారాయణవర్మా! అంతటితో నాఁగు. ఇఁకఁ గాని యేల? ఈరాష్ట్రమంతయు నీవే పరిపాలించుకొనుచుండవచ్చునే. నేను నిమిత్తమాత్రముగనుందును. నీయోగ్యతను, సమంజసతను జూచి నేనిందులకుఁ బ్రార్థించుచున్నాను. మాతండ్రిగారు నాకొసఁగిన రాజ్యము ననుదర్భముగఁ బరిపాలించిన నింద నాకు రాకుండ నన్నుఁ గనిపట్టుము. అంతయే నా కోరిక.

నారా—మీతండ్రిగారిరాజ్యమును యథాన్యాయ్యముగఁ బరిపాలించుట మీకెట్లుసమీచీనమో మీతండ్రిగారు మిమ్ముఁ గళింగరాజపుత్రుని వివాహమాడుమని యిచ్చిన యాజ్ఞను బరిపాలించుట మీకంతసమీచీనమే. కావున మీ రాతనిఁ ద్వరలోఁ బెండ్లియాడి యాతనిఁ దెచ్చి యిటబెట్టుకొనుఁడు. ఆతఁడే మీకు సర్వహితముల బోధించును. మఱియొక్కఁడేల?

పద్మి—ఏమంటివి? నేను నిన్నడిగినదేమి? నీవు చెప్పినదేమి? నీవిచ్చటనిల్చి నారాజ్యపాలనతంత్రమున సాహాయ్యమును జేయుమని నిన్ను నేను గోరుటయేమి? కళింగరాజపుత్రుని వివాహమాడుమని నీవు నాకు బోధించుటయేమి? దానికి దీని కేమైన సంబంధమున్నదా? నీసాహాయ్యమునకు నామనువునకును లంకెవైచితివేమి? ఇది విరుద్ధముగ లేదా? ఎక్కడిమహీపాలనము. ఎక్కడిమనువు? నారాజ్యములోనిప్రజలు పంటలులేక

పోవుటచే నెంగిలిలంఘనములతో నుండ నేను పెండ్లివిందు లారగింతునా? నేను స్త్రీనని నారైతులు నాయాజ్ఞలను వ్యతిరేకించుచుండ మగనిని వశపఱచుకొని తూఁగుటుయ్యెలలోఁ ద్రుళ్ళుచుమని నీయభిప్రాయమా? రాచపుట్టువునకు రాజ్యపాలనము విధి కాని వివాహమంతవిధి కాదే. మనకుఁ గావలసినది జనసౌఖ్యమా? స్వసౌఖ్యమా? రాజులు ప్రపంచసౌఖ్యమునకు సృష్టింపఁబడిరి కాని లోడి తెడుకుటుంబములో గుడుగుడుగుంచములాడుటకా? నారాయణవర్మా! స్వార్థపరిత్యాగమొనర్చి పరహితాభిలాషచే రాజ్యతంత్రమొనర్చు నేను రవంతతోడుపడుమని నిన్ను వాంఛింపఁగఁ గళింగరాజపుత్రిని బెండ్లి చేసికొనుమని నీవు నాకు బోధించితివి. నేను గోరినఁ గోరిక నీకిష్టమగునెడల సరే యనవలయును. కాదేని నా కవకాశము లేదనవలయును. అంతేకాని సంబంధశూన్యమైన యీ యుపదేశము నాకుఁ జేయఁదగునా? నే నెవరినైనఁ బెండ్లిచేసికొందునో లేదో నీవెఱుంగుదువా?

నారా—(తనలో) ఈమె నన్ను వరించుచున్నదని దుర్భ్రమమొందితిని. ఈమెప్రకృతి దురవగాహముగనున్నది. (ప్రకా) చక్రవర్తినీ! నాహితబోధనము సదా విని యట్లుప్రవర్తించుటకై నన్ను మీరాజ్యమున నుండుమంటిరి. నే నిప్పుడు చేసిన స్వల్పమైనహితబోధనమును మీకు వినుటకే కష్టమయ్యెనే?

గీ. హితము బోధింపు మనికోర । హితముచెప్ప
మంత్రిమాటగణింపఁడు । మూఢవుండు
ఛాత్రు డాచార్యమాటను । సరకుఁగొనఁడు
మఱి పురోహితుమాట నెవ్వరును వినరు

ఎల్లవారును హితబోద్ధ । లెల్లవారు
హితతిరస్కారపారీణ।మతులు, హితము
చెప్పుమని కోరువారికి । సిగ్గులేదు
చెప్పువారి కంతకంటె । సిగ్గులేదు.

పద్మి—ఎంతమాటనంటివి. ఎంతమాటనంటివి. ఎంతయులక్ష్యముగ మాటలాడితివి. చక్రవర్తివనికానెంత యాలోచించితివి కావే! సెబాస్! నీయులక్ష్యమే, నీనిర్భయత్వమే నాకు సంతోష మిచ్చినది సుమా! నీవుకూడ నితరులవలె వంగివంగి, నంగినంగి కల్లబొల్లి స్తుతిపాఠములాడి యుండినయెడల నాకు రోఁతగ నుండియుండును. నీస్వతంత్రబుద్ధిని గనఁబఱచితివి. ఆనందించితిని. నా మాటకందఱు తలలువంచుకొనువారే. అందఱు చేతులు నులుముకొనువారే. అందఱొడలు ముడుచుకొనువారే. ఒక్కఁడైన మచ్చునకైన నెదురు తిరిగినవాఁడు కనఁబడఁడే! దోసిలొగ్గి చిత్తము చిత్తమనువానిని జూచి నాకు రోఁత. తలయెత్తి రవంత మొరాయించినవానిని జూడ నాకు ముచ్చట. ఎంతసేపువినమ్రత, ఎంతసేపు మెత్తన, ఛీ! నా కసహ్యము. రవంత కఱకుఁదనము, రవంత యెదురెక్కుదనము, రవంత త్రుళ్ళిపాటు ప్రభుత్వమున కప్పుడప్పుడు మోతాదుగఁ దగులుచుండినఁ గాని సుఖమే లేదు. పండ్లున్నవాఁడెల్లప్పుడు వెన్న దినవలసివచ్చినయెడల వాని కది యెంతయసహ్యముగనుండునో యీసంతతవినయప్రవర్తనప్రదర్శనము నాకంతకంటె నసహ్యముగనున్నది. కఱకఱలాడుచుఁ గటుక్కుమన్నది కాని పంటికి సుఖమీయలేదు. మిరెపుఁగాయ చురుకుగాని నాలుకకు ద్రవమీయలేదు. వాదములో రవంత యెత్తిపొడుపున్నఁ గాని ప్రతివాది కుద్రేకము లేదు. ప్రజలతిరుగుఁబాటున్నప్పుడు

కాని ప్రభుని కుత్సాహము లేదు. ముత్తము మీఁద నాతత్వ మది. ప్రపంచతత్త్వ మదియగునో కాదో? ఎటులైననేమి? సంపూర్ణ విధేయతాదర్శనమున మొగము మొత్తిన నాకు నీ యవిధేయవాక్యమున నా మొత్తు వదలినది. ఏలాగు! చెప్పుమనికోరువారికి సిగ్గులేదు. చెప్పువారికిఁగూడ సిగ్గులేదు. ఇక్కడకు నాకును నీకును గూడ సిగ్గులేదని చెప్పితివికదా! ఇంక సంకోచమేల? నీవు కనిలేనిదే నాపెండ్లినిగూర్చి ముచ్చటించితివి. నే నూరకుందునా? నీపెండ్లిమాట యేమని నేనడుగుచున్నాను. నీమేనమామకూఁతుతో నీకు వివాహము స్థిరపడినదా? నారాయణవర్మా! నీమేనమామపుత్రిక యెట్లుండునో నేను జెప్పనా? గుండ్రని మొగము. అవునా? గుండ్రని కన్నులు, ఉంగరాలవెండ్రుకలు, కుడికంటిలోఁ బుట్టుమచ్చ, గడ్డము మీఁదఁ బచ్చబొట్టు. ఎడమచెవి రవంత వంకర, అవునా?

నారా—(నవ్వుచు) చక్రివర్తినీ! మీ కింతస్పష్టముగ నెట్లు తెలిసెను?

పద్మి—దేవేంద్రిన కొండలంతయుఁ గన్నులైనట్లుమా కొండలంతయుఁ జెప్పలే. అదిగాక యామెయు నేను నిచ్చట బాల్యమునఁ జదువుకొంటిమి కాదా? నీభార్య నాకుఁ గ్రొత్తయనుకొంటివా? పోనీ! ఆసంగతి యెందులకు? నీ వామెను వివాహమాడుట కంగీకరించినట్లు నీమందహాసమే స్పష్టపఱచుచున్నదే? నారాయణవర్మా! తెలిసినవాడవుకదా? ధర్మాధర్మవిచక్షణుఁడవు కదా! మేనమామకూఁతును వివాహముఁజేసికొనుట తప్పని యెఱుఁగవా? ఏల యంగీకరించితివి?

నారా—అట్టియాచార మచ్చటచ్చట నున్నది కాని లేకపోలేదే!

పద్మి—అచ్చటచ్చటనున్నదా? ఎచ్చ టెచ్చటనున్న మనకేమి? మా రాజ్యమందున్నదా? మీ మేనమామ రాజ్యమందున్న

దా ? ఆచారము దేశమునకు సంబంధించినదేకదా? మనదేశా చారమును మనమే మీఱవచ్చునా ? ఈదేశమునకు దురాచారమైనది నీకు సదాచార మెట్లు? నీవీదేశములోనివాఁడవు కావా ? ఆచార కాండమందుఁ బ్రత్యేకముగ నీకొఱకు వ్యతిరేకసూత్రము పుట్టియున్నదా ? ఉండు. ఉండు. నేను జెప్పఁదలఁచిన దేదో చెప్పినతరువాత నీవు చెప్పవచ్చును. తొందర యేల ? పండితుఁడవు ప్రత్యుత్తరమే చెప్పలేకుందువా ? కాని నీ పాండిత్యము పరబోధమున కక్కఱకురాదగినదే కాని స్వాచరణమున కక్కఱకురాదేమి ? దురాచారమును మనవంటివారే యవలంబించినయెడల నిఁకేమున్నది. ప్రజలుపాడైపోరా? ప్రజలకు మార్గదర్శకులుగా నుండవలసినవారము కాని సామాన్యులముకామే. వంకరదువ్వెనతో సూటియైన పాపట వచ్చునా ? ప్రజలతో నాకేమిసంబంధమని నీవు తప్పించుకొనుట కవకాశము లేదే ? నీ మేనమామ యపుత్రకుఁడగుటచే నీ వాతనిరాజ్యమును స్వీకరింపవలసినవాఁడవు కావా ? ప్రజలప్పుడే నీమంచిచెడ్డలను గనిపెట్టుచున్నారని యెఱుఁగవా ? ఉదయవైఖరినిబట్టి దినమెట్లుండునో గొల్లవాఁడైన గ్రహింపలేకుండునా? ప్రభుత్వము లేనప్పుడే యింతనిరంకుశముగఁ బ్రవర్తించువాఁడవు. ప్రభుత్వమువచ్చినపిమ్మట నెట్లుందువో యని జనులకు సందేహము కలుగనీయవచ్చునా ?

నారా—నాచరిత్రమును మీరు వినవలయును. అతిసంక్షేపముగఁ జెప్పెదను. నేను తొమ్మిదేండ్లపిల్లవాఁడనై యుండగా మాతల్లిదండ్రులు పరలోకగతులైరి. అవసానకాలమున వారు మా మేనమామతో నిట్లు చెప్పిరి. "మాదురదృష్టవశమున మారాజ్యమువిపఱకే పోయినది. మా పిల్లవానిని నీవుపెంచి యిప్పటికి

రాజేంద్ర వయస్సున్న నీపిల్లను మాతులకన్యావివాహము మాదేశమున నాచారమే కావున, వానికిచ్చి జీవనాధారమేమైనఁ గల్పించినయెడల మాయాత్మలు సంతోషించును." వారి యవసానవాంఛను మా మేనమామ తీర్పఁ దలచినాఁడు.

పద్మి—ఈ చరిత్రము నేను వినని దనియే నాతోఁ జెప్పితివా ? నీవు చెప్పినమాటలనుబట్టి బాల్యమున నీతల్లిదండ్రుల మృతి, వారు నిన్ను మేనమామ కప్పఁ జెప్పుట, అతఁడు నిన్ను బెంచుట, యిల్లరికముండుట తక్క నీకితరాధారమేదియు లేకుండుట యివియే కారణములని తెలియుచున్నది. కాని మీయన్యోన్యానురాగము మాట చెప్పకపోయితి వేల ? ఇట్టిసన్నివేశములో నన్యోన్యానురాగ ముండుట కవకాశముండునా ? నీ వెఱుఁగనిసంగతి కాదే ! నీ యెడల వారికుండునది జాలికాని యనురాగ మెంతమాత్రము కాదు. వారియెడల నీకుండునది కృతజ్ఞత కాని ప్రేమ కానేరదు. 'పాపము. ఇతరాధారము లేనివాఁ'డని వారికి నీ యందుండును. ఎంతో పెంచి పెద్దవానినిఁ జేసినారు వారియెడల విశ్వాసము గలుగకపోవునెడల బాగుగానుండదని నీకు వారియందుండును. ఇట్టి మనస్థితులు వివాహమునకు సాధనములగునా ?

నారా—చక్రవర్తినీ ! ఈయంశము లాలోచించుటకు మియంతయు మీ కెందులకు ? నన్ను రమ్మని యెందుల కాజ్ఞాపించితిరో యది సెలవిచ్చి నాకు సెలవీయఁదగును.

పద్మి—ఎందుల కీగొడవయని యెంత తృణప్రాయముగాఁ జెప్పితివి? చక్రవర్తిని నగుటచే నన్నిగొడవలు నాకే కావలయునని నీ వెఱుఁగవా ? నాకు సహపాఠిని నాకత్యంతమిత్రము నైన రత్నప్రభను నీవు వివాహమాడఁ దలఁచియున్నావు కదా?

నీవు నాకింక సామంతరాజవు కావలసియున్నావు కదా? ఆమెకు నీ యందనురాగమున్నదో? లేదో? నీ కామెయం దెట్లున్నదో! నేను గనుఁగొని మీవివాహమును స్థిరపఱుపవలయును గాదా! అంతేకాని నీ తల్లిదండ్రుల యవసానవాక్యములు తీర్పఁదలఁచిన నీమేనమామ తొందరచేత మీకు హృదయపరీక్ష లేకుండ గలిపించిన వారిమొదల గౌరవములొలుకు దంపతులయి మొదమొగము, పెడమొగమై యుదుమలందఁగ నేను సహింతునా? నన్నందులకుఁ బిలిపించితిరో త్వరగఁ జెప్పుమని నీవు నన్ను దొందరపెట్టుచుంటివే. నిశ్చలమై, నిరంతరమై, నిర్వ్యాజమైన యనురాగము నాచెల్లెలియందు నీ కున్నదా? నిజము చెప్పుము.

నారా—ఉన్నది.

పద్మి—(తనలో) హా! బాకుపోటు బ్రహ్మరంధ్రము నంటినది. (ప్రకా) ఉన్నదా? నిజముగనున్నదా? చక్రవర్తిని మొగము బాగుగాఁ బరిశీలించి మఱి చెప్పుము.

నారా—చక్రవర్తినీ! దైవముఖమును జూచి చెప్పుచున్నాను. ఉన్నది. ఉన్నది.

పద్మి—(తనలో) హా! ప్రాణమెగిరి పోవుచున్నది. (ప్రకా) కనఁబడని దైవముఖమును నీవు చూచుటయేమి? చెప్పుటయేమి? నాకది పనికిరాదు. ఇదిగో నా మొగమును జూచి చెప్పుము. విద్యుద్దీపమువలె వెలిగిపోవుచున్న నామొగమును జూచి చెప్పుము. (తనలో) హా! పెదవు లదరుచున్నవేమో. గుండెలు గొంతులోఁ గొట్టుచున్నవేమో? బింకముగఁ గూరుచుండెదను. (ప్రకా) నారాయణవర్మా! తొందరలేదు. బాగుగా నిదానించి మఱి చెప్పుము.

నారా — (చక్రవర్తినివంకఁ జూచి) త్రికరణశుద్ధిగా మనవిచేయుచు న్నాను. మా కన్యోన్యానురాగమున్నది.

పద్మి — (తనలో) హా! భగవంతుఁడా! ఇఁక నాబ్రదుకెట్లు? ఈతఁడు నన్ను బాగుగాఁ జూచినప్పటికి నాయందుఁ గానంతయైన ననురాగము లేకున్నాఁడే. నేను సౌందర్యహీననా? ఈతఁడు గుడ్డివాఁడా? (ప్ర. కా.) ఏమంటివయ్యా! నేను దిన్న గ వినలేదు.

నారా — చక్రవర్తినీ! మా కన్యోన్యానురాగ మున్నదని మనవిచే సితిని.

పద్మి — (తనలో) హుఁ. (ప్రకా) అన్యోన్యానురాగముమాట యెవ రడిగినారని చెప్పితివయ్యా! నీమాట నేనడుగగ నామెమాట కూడ నీవేచెప్పనేల? అది నీవు చెప్పఁదగదు. నే నామెను గనుగొనకపోవుదునా?

నారా — మీయిష్టము.

పద్మి — నీ విఁకఁ బోవచ్చును. రత్నప్రభ నిక్కడకుఁ బంపుమని నీవు మీ మేనమామతోఁ జెప్పుము.

నారా — అభ్యంతరమేమి? సెలవుదీసికొందును. (పోఁబోవుచు.)

పద్మి — ఉండు. ఉండు. రత్నప్రభ నిక్కడ కెవ్వరుతీసికొనివచ్చెదరు?

నారా — ఆమెతండ్రియే తీసికొనివచ్చును.

పద్మి — ఆతఁడు పెద్దవాఁడు. అతని నెందులకు శ్రమపెట్టవలయును? పోనీ రత్నప్రభ వెంట నీవే రాకూడదా?

నారా — నేనెందులకు? నేనువచ్చితిఁ గాదా! నాపరీక్ష యేదో యైన దిగాదా?

పద్మి — నీవు తిరిగి రాఁదలఁచుకొననప్పుడు వెళ్ళుట యెందులకు? ఇక్కడనేయుండుము. ఆమెవచ్చినతరువాత నిద్దఱుపోవచ్చును.

నారా—నన్ను క్షమింపుము వివాహము కాకుండ నామెయు నేనును కలసివచ్చుటకాని, పోవుటకాని బాగుగానుండదు.

పద్మి—నీ కట్టినందేహమున్న యెడల(బొమ్ము.

నారా—చిత్తము. (పోవును.)

పద్మి—ఉస్సు. ఉస్సు. నారాయణవర్మా!

నారా—(ప్రవేశించి) వచ్చుచున్నాను.

పద్మి—నీవు పోకతప్పదా?

నారా—పనిలేకుండ నేల యుండవలయును?

పద్మి—పనిలేకుండ నుండుమనుదాననే యనుకొంటివా? నే నెందుల కుండుమంటినో యోజించితివా?

నారా—నాకు(దెలియదు.

పద్మి—రత్నప్రభ నాకు ప్రాణసమానయైనసఖి. ఆమెకు నీయెడల ననురాగమున్నట్లు నాకు(దెలిసిన యెడల—వింటివా? అట్లు స్థిరపడిన యెడల—అబ్బ! అబ్బ!

నారా—అదియేమి. అదియేమి?

పద్మి—(తనలో) అయ్యో! వెల్లడిపడితిని గాంబోలు. (ప్రకా) ఎడమ గుండెలో 'కళుకు' మని పొడిచినట్లైనది. చూచితివా దేహములో నెక్కడ నేమిజరుగుచున్నదో యొంతమాత్రము తెలియదు. హృదయముమాట నింక(జెప్పవలసిన దేమున్నది? ఈ మాటలకేమి. చూదము. ఊ(నేనిదివర కెక్కడను(జెప్పితిని?

నారా—ఆమెకు నాయం దనురాగమున్నట్లు స్థిరపడిన యెడల—

పద్మి—హాు(. ఆమాటయెందులకు. అది అయిపోయినదికదా. మీకు వివాహపూర్వమున జరుగవలసిన ప్రథానోత్సవమును నాకోటలో నేను జేయింతును.

నారా—అనుగ్రహింపబడితిని.

పద్మి—అందువలన నిన్నిటనే యుండుమని యంటిని.

నారా—చిత్తము.

పద్మి—రత్నపరీక్షను దీసికొనిరమ్మని యూమెతండ్రికి మఱియొకనిచే వార్తనంపెదను.

నారా—చిత్తము. సెలవు.

పద్మి—సరే, (నారాయణవర్మ పోవును.)

ఎవరక్కడ ?

(నేపథ్యమున) అమ్మా! ఏమి సెలవు ?

పద్మి—ఇటురా.

[మాలిని ప్రవేశించును.]

మాలినీ! నారాయణవర్మ వెళ్ళినాఁడా ?

మాలి—ఆ.

పద్మి—ఆతని మొగమును నీవు పరిశీలనముగఁజూచితివా ?

మాలి—ఏమమ్మా అట్లడుగుచున్నారు ?

పద్మి—తిరుగ ప్రశ్నింతువేల ? చూచితివా ?

మాలి—చూచితిని.

పద్మి—సంతోషముగానున్నదా ? విచారముగానున్నడా ? ఆలోచన భారమున నున్నదా ? సందేహాక్రాంతమైయున్నదా? సంభ్రమసంకులమై యున్నదా ?

మాలి—అంతసూక్ష్మపుసంగతులు నేను జెప్పలేనమ్మా

పద్మి—నీమొగము. నీకుఁగన్ను లెందుకు. నెమలితోఁకకుఁ గన్నులే—నీకుఁగన్నులే. మంచమునకుఁగన్నులే— నీకుఁగన్నులే. ముంజెకాయకుఁ గన్నులే— నీకుఁ గన్నులే. ఎందులకున్నకన్నులు. సూక్ష్మపుసంగతులు చెప్పలేనంటివికదా ! పోనిమ్ము. ఆతఁడు చురుకుగా నడచినాఁడా ? మెల్లఁగనడచినాఁడా ? అటునిటు కాకుండ నడచినాడా ? అడుగు వేసినప్పుడు బింకముగ వేసినాఁడా ? వడలువడలుగ వేసినాఁడా ?

మాలి—ఆతనియడుగు నామెడపై వేయకపోవుటవలన నెట్లు వేసినాఁడో చెప్పలేనమ్మా !

పద్మి—ఓసి నీగొంతుకఁ గోయ! చమత్కారపుమాట లేవ్వచుంటి వా! ఆతనికాలు నీగొంతుకపైఁ బడలేదందువా? ఆలోపముఁ దీర్చుటకు నేనుంటిని గాదా! పో! అవలికిఁ బో! నీవిక్కడ కింక రానక్కఱలేదు. (మాలిని పోవును.)

నాసేవకుఁ బనుచుదాసిని జేర్చునెడల నది యితరదృష్టిచే నాసేవ తిన్నగఁ జేయుదేమోయని యీమునలిదాసిని జేర్చుకొంటి నిది యీతీరున నున్నది. బుద్ధిహీనయేగాని విశ్వాసవతి.

(నేపథ్యమున) అమ్మా! స్నానమునకు దయచేయవచ్చును.

పద్మి—మాలినీ!

మాలి—(ప్రవేశించి) అమ్మా!

పద్మి—ఈయుదయమున నూరిలోని విశేషము లేమియు చెప్పలేదేమి?

మాలి—ఇచ్చటివిశేషములన్నియుఁ దెలిసిలేకపోయినది. అమ్మా! ఒకబైరాగి వచ్చి కోటగుమ్మమునొద్ద నిన్నసాయంకాలము నుండియుఁ గూరుచుండియున్నాఁడు ఆతఁడు చక్రవర్తినిగారి దర్శనము నపేక్షించియున్నాఁడు. మీ కామెదర్శనము కాదనియు, మంత్రిని జూచి మీయభీష్టమేదో చెప్పుకొనుఁడనియు నెందఱో చెప్పినారు ఆమెదర్శనమగువఱకు నేనిక్కడ నభోజనముగఁ గూరుచుందునని ప్రతిజ్ఞచేసి యట్లుకూరుచుండి నాఁడు. ఏమిసెలవు?

పద్మి—ఆతని కాపట్టుదలకో? నే నిప్పుడు చూడనొల్లను. మధ్యాహ్నమునఁ జూతునని చెప్పుము. చూచుట నిశ్చయము కావున భుజింపుమని నేనుగోరితినని చెప్పుము.

మాలి—చిత్తము. స్నానశాలకు దయచేయుఁడు.

పద్మి—సరే. నీవు మూఁడుగంటలకు నాతోమాటలాడి మఱియాతని దీసికొనిరావలయును.

మాలి—చిత్తము. (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము.

పద్మిని

ద్వితీయాంకము.

ప్రదేశము—అంతఃపురము.

[ప్రవేశము—మాలిని, పద్మిని]

మా—మట్టగిడసలాగున నున్నాఁడమ్మా- పడుచువాఁడు.

ప—అటులైన విరాగియెట్లయ్యెను ? అతఁడు దొంగబైరాగియేమో సుమా ?

మా—నిజమైన బైరాగియైనయెడల మీకు లాభమేమి ? దొంగవాఁడైనయెడల నష్టియేమి? ఏవఁడో యొకఁడు; మీకు రాణిగారు దర్శన మిప్పించెదరు, భుజింపవయ్యా యని యతని బతిమాలితిని. అంగీకరింపలేదు.

ప—నా కీపాపముగూడ నెందులకు ? త్వరగఁ దీసికొనిరమ్మా. మూఁడునిముసములకంటె నేనెక్కువ యవకాశ మాతని కీయఁజాలను. ఆసంగతి యాలినితోఁ జెప్పి మఱి తీసికొనిరమ్మా.

మా—అమ్మా ! వెళ్ళనా ?

ప—మాలినీ ! వెళ్లుదువు గానిలే- చూడు. ఈదినమున నేమో కాని మనస్సు మనస్సులో లేదుసుమా ?

మా—ఔనమ్మా. అడిగినయెడలఁ దిట్టుదురేమో యని యూరకుంటిని గాని నేను గనిపట్టకపోలేదు. కోడిమాంసము సెనగపప్పు చేసిన యిగురు మీకెంతయో యిష్టముకదా యని చేయించితిని. వ్రేలితో ముట్టుకొననైన ముట్టుకొనక పోతిరి.

ప—నామాటకేమి ? మన యతిథిసుఖము ముందుగా మనము చూడఁదగినది. విజయనారాయణవర్మ సుష్టుగా భుజియించినాఁడో లేదో కనుగొంటివా ?

మా—ఆతని కేమమ్మా మన్నెపుగొరవంక మిరెపుబాడ్లను మ్రింగినట్లాఁతఁడొక్కటే మ్రింగుట కాని నమలనైన లేదఁటమ్మా.

ప—హుఁ (దీర్ఘనిశ్వాసముతో) నాతో నిచ్చట్ల జిన్నతనమునఁ జదువుకొన్న రత్నప్రభ నీకు జ్ఞప్తిలో నున్నదా ?

మా—లేకేమమ్మా ! ఆమె మీావయస్సుదే కాదా ? కంటిలోఁగుదపలాగునఁ బుట్టుమచ్చయున్నపిల్లయే కాదఁటమ్మా?

ప—ఆమె నాకంటె రెండేండ్లు చిన్న. కంటిలోఁబుట్టుమచ్చమాటయే చెప్పితివి, కాని చెవికున్న వంకరమాట చెప్పితివి కావేమి ?

మా—అమ్మా ! పెద్దవారిలోపములు మేము చెప్పఁగూడదు. కంటిలోఁబుట్టుమచ్చ యదృష్టచిహ్నము కావునఁ జెప్పితిని.

ప—సరి. దీనికేమి ? ఆమె చక్కనిదనియే నీ యభిప్రాయము కాదా?

మా—ఆసంగతి నాకెట్లు తెలియునమ్మా?

ప—తెలియక పోవుటయేమి నీకు గము?

మా—ఆఁడుదాని చక్కఁదనము గ్రహించుశక్తి యంతో యింతో మగవానికున్నది కాని యాఁడుదానికి లేదు. ఒక యాఁడుది మఱియొక యాఁడుదానిని జూచునప్పుడు మొట్టమొదటఁ బరీక్షించునదేదనగా ! గాగరా యేమ పీటీందో తొమ్మిది పీటీలదో- తొడుగుకొన్న ఱైకది పాలపిట్టరంగో భరతపక్షిరంగో- పెట్టుకొన్న జూకాలలో నిముత్యములు గట్టివో గుల్లవో యుంటే- ఈప్రథమ పరీక్షయైన తరువాత, రెండవపరీక్ష యేదో చెప్పనా ? ముదురురవంత యెత్తు. పెదవి. కానంత బెట్ట. గడ్డముక నూలుపాసి పొడుగు. ఎడమచేతికి పుప్పిగోరు. ఇది

రెండవపరీక్ష. ఇంతటితోఁ బరీక్షకు భరతవాక్యము. అంతే కాని యాఁడుదాని యవయవముల చక్కఁదనము మఱియొక యాఁడుది గ్రహించును. గ్రహింపలేదు కూడను. మొత్తము మీఁద నాఁడుదాని సౌందర్య మాఁడుదానికి నచ్చదు. ఎవరిమట్టునకు వారే యప్సరసలని వారి నమ్మకము. బుద్ధిగ్రహణ విషయమునఁ గవులలోఁ గూడ నిట్టి తెగులే యున్నదఁట. కాని నా కాసంగతి మట్టునకుఁ దెలియదు.

ప—అట్లైన నాసౌందర్యము నీకు నచ్చలేదన్న మాటయేనా ?

మా—అబ్బే. బజారుమాట చెప్పినాను గాని కోటమాట చెప్పినానా? అమ్మా! మీసౌందర్యము నాకు నచ్చకపోవుట కూడనా ? ఎంతమాట ?

ప—చూచు-రత్నప్రభది గుండ్రముఖమని జ్ఞప్తియున్నదా ?

మా—ఆ- గుండ్రముఖమే.

ప—మగవానికి గుండ్రముఖ మిష్టమా ? కోలముఖ మిష్టమా ?

మా—మగవాఁ డనుచు నొక్కఁడెవ్వఁడైన నున్నాఁడా అమ్మా! ఎంత మందిముండకొడుకులు గలసి మగజాతియైనదో-మొత్తముమీఁదఁ జెప్పుటట్టవంటి ముఖముగలవాని కువ్వకాయవంటి ముఖముగలయాఁడుదిష్టము. పందిటిదోసకాయవంటి ముఖముగల యాఁడుదాని కత్తుపాత్రమువంటి ముఖమున్న మగవానిపై నిష్టము. ఇదిదేశాచారముగా జరుగుచున్నపద్ధతి. కాని మఱియొకటి కాదమ్మా! ఇందులోను చెటుకులు తిరకాసు లెన్నో యుండవచ్చును. కొందఱు మగముండకొడుకుల కవసరమే సౌందర్యము కాని యంతకంటె లేనేలేదమ్మా! ఈమాటల కేమి కాని బైరాగిమాట నేమిచెప్పినారు?

ప—సరే. తీసికొనిరమ్ము. మూఁడునిముసములకంటె నే నెక్కువ సేపు కూరుచుండనని చెప్పుము.

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

సౌందర్యరసగ్రహణమున మాలిని చెప్పినమాటలు కొంత సత్యముగను కొంత యసత్యముగను గానిపించుచున్నవి. విజయనారాయణవర్మది కోలమొగము కావునసే రత్నప్రభఁగుండ్రముగ మాతని కంతయిష్టమైనది అంతవఱకు సత్యమే కాని కోలమొగముగల నేను విజయనారాయణవర్మ నంతగాఢముగావలచుట యేలసిద్ధించును? ఇచ్చట నాపరిపాటి యసత్యముగఁ గానఁబడుచున్నది. ఈవలపు నాకెందులకుఁ గలుగవలయునో, దీనివలన నేమిమూడఁదలఁచియున్నదో యేమియుఁదెలియదు. నాతండ్రి నాకు నియమించినభర్త నిదివఱకుఁ జూడనైనలేదు. ఏమో ఒక్కసారి కాఁబోలును మాతండ్రి సభలో మంచపుఁ గన్నులతో నేమిచూచితినో యెవరిని జూచితినో జ్ఞప్తియెంత మాత్రమును లేదు.

[నేపథ్యమున] సాధువర్యా! ఇటు. ఇటు.

బైరాగిని దీసికొని మాలినివచ్చుచున్నది. నిలువఁబడియే యట్టి మహనీయుని గౌరవించుట మంచిది. (నిలువఁబడును.)

[మురళీమనోహరుఁడు మాలినితోఁ బ్రవేశము.]

విరాగివతంసమా! నమస్కారము.

ము—(తనలో నదరిపడి యట్టెశాంతించి)

గీ. బట్టమనువెల్లు హృదినుండి । బ్రహ్మరంధ్ర
మంటి వెన్నముద్దలకోటు । లంబరమునఁ
జెవ్వలలో, వాల్గొగలుగఁ । జిమ్మివైచి
నట్టు లొకరెవ్వపాట్టులో । నయ్యొ నహహ!

వ—విరాగివతంసమా! నమస్కరించితిని. ఉపవాసమునఁగాఁబోలు వాలుకయెండఁగ మాటలాడలేకుండయున్నారు. నీరసతచేఁ దూలుచున్నారు. మాలినీ! నీవుపోయి పరిమళభరితమైన చల్లని నీరుతెమ్ము.

ము—నారాయణ- వలదు. నారాయణ- వలదు.

వ—(తనలో) నేను నారాయణవర్మను వివాహముచేసికొన నిశ్చయించికొనియుండ నారాయణ వలదు నారాయణ వలదని యీతఁడుపదేశమునఁగ నాశీర్వదించె నేమి? (ప్రకాశముగ) మీరట్లు దయచేయుఁడు.

ము—(తనలో)

గీ. పెండ్లికూఁతును జూడఁగఁ । బెండ్లికొడుకు
వజ్రహారాలతొడుగులో । వచ్చుఁగాని
బిచ్చగానిరూపంబున । వచ్చునొక్కొ
మగువఁగనునాస నన్నిట్లు । మార్చివైచె.

గీ. తనువుబంగారుచాయయుఁ । గనులనైల్య
మధరశోణిమ గాగరా । యూకువచ్చ
మణులజిలజిలతలకట్టు । మబ్బువందు
వేయియింద్రచాపము లుద్భవింపఁ జేసె.

గీ. కపటసన్యాసినైనను । గావలసిన
యట్టియమనస్కతాసిద్ధి । యంతలోన
నమ్యె నాదుజన్మంబు కృతార్థమయ్యెఁ
జూడరానట్టివెల్గు నే । చూచినాఁడ.

వ—అయ్యా! ఒకపావుగడియసేపు శ్రమతీర్చుకొనుఁడు. పిమ్మట నే మాటలాడవచ్చును. మాలినీ! నీవు వీవనతో నాయునకు విసరుము.   (మాలినిపోవుచున్నది.)

ము—(తనలో) సన్యాసివేషమునున్నఁగాని నన్నీమెచూడదని నేనిట్లు సన్యాసివేషము వేయవలసివచ్చినది స్వార్థమునకై వేషధారణము తఱచుగఁ బ్రకృతిలో జరుగుచున్నదే కాని యొక్క నా తలనే పుట్టినదా ?

గీ॥ విటునిసర్వస్వము గ్రహింప । వెలపెలంది
స్వచ్ఛకులసతిపాత్రంబు । నభినయించు
విభునిభూషలు హరియించు । వేడ్క ద్రోహి
భక్తివిశ్వాసగీతము । లాపుచుండు.

జనులధనము గొల్లగదోఁచు । కొనగ దొంగ
పరమదేశభక్తుని రంగు । బూనుకొనును
ముద్దరాండ్రను గాఁగిటఁ । బొమువబొజుఁగు
కల్లజపలనుదాల్చి భాగవతమాడు.

తరుణికొఱకేను శాటి లా । తాముపూని
కపటయతిసామ తెరదాఁటి । కథనువినుతు
తనుమనసులందు మాయబోం । కలనుగప్పి
గజ్జెకట్టుట, జనసైజ । గతియె పతము.

ధనమొ, కీర్తియొ కాష్ట్రమో । వనజముఖియొ
యేదో మరియేదో జనుఁడు కాం । క్షించుచుండఁ
దీరదాదుకై మాయసిం । గారములను
దాల్చి తెయితెక్కలాడుట । తప్పదెపుడు.

పంక్తిబాహ్యులు నటులని । పరిజలుతలఁతు
రిలను నటకుఁడుగాని వాఁ । డెవఁడుగలఁడు
జగతియే నాటకము సర్వ । జనులు నటకు
లవసరముబట్టి యాడుదు । రాటలన్ని.

[మాలిని వీవనతోఁ బ్రవేశించును.]

ము—రాజ్ఞీమణీ! మీదాసి నాకు విసరనక్కఱలేదు. నేను సుఖముగ నున్నాను. మీయాదరమునకు మిగుల సంతసించితిని. నే నిటకువచ్చినకారణమేదో సంక్షేపముగఁ జెప్పెదను. వారాణసిలో గంగాతీరమున నొకమఠము బైరాగులకొఱకుఁ గట్టించుటకు సంకల్పించుకొనియున్నాను. విశేషధనసాధ్యమైనపని యగుటచేతఁ జక్రవర్తియొద్దకు వచ్చితిని. వలదనుచుండగా నింకవిసరెదవేల?

వ—మాలినీ! నీవు పో.

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

అయ్యా! కాశీక్షేత్రమున నిదివఱకనేకమఠము లున్నవి కాఁబోలు నేమి?

ము—ఎన్నియున్నను బైరాగు లిఱకటపుబాధ నొందుచున్నారు

వ—బైరాగులసంఖ్య వృద్ధియగుచున్నదా యేమి?

ము—అగుచుండుటలేదా?

గీ దేహసౌఖ్యమే పరమావధిగగణించు
జాతిగల దేశమందుఁ జాచకులు తోత్తు
లనృతవాదులు తుచ్ఛశాస్త్రార్థవిదులు
కర్మశాలలు నభివృద్ధిఁ గాంచురీతి.
భవవిముక్తియే యవధిగాఁ బరిగణించు
మనదు భరతఖండంబున దినదినంబు
భక్తవరులు బైరాగులు పరమదాత
లన్నశాలలు దేవాలయములు మించు.

వ—వీరందఱు నిజముగా బైరాగు లనియే మీయభిప్రాయమా?

ము—వారు కాకపోవుట వారిది తప్పు. కాదని యనుకొనుట మనది తప్పు.

ప—ఈమాత్రపుఁ దప్పునకేమి ? ఇతరులమాట యటుండుఁడు. మీ మాటయే యడుగుచున్నాను. యథార్థవిరాగత మీ కుదయించుటచేతనే యిట్లయితిరా ?

ము—(తనలో)

గీ. వేసినది దొంగవేసమ్మె । విలయుచుండఁ
గొంత కేవంకఁగూఁతనో । కూయవలయు
పూసినది హరితాళంపుఁ । బూఁతగాగ
బెదఱ కెవ్వంకఁగంతునో । వేయవలయు.

(ప్రకాశముగా) యథార్థమైనవైరాగ్యమునొందియే నే నిట్లయితిని.

ప—హే హే హే! పడుచువాఁడవు—ఆదిత్యతేజముగలవాఁడవు—ప్రభుకుటుంబములోనివాఁడవలెఁ గానఁబడుచున్నావు. నీకు ప్రపంచవైముఖ్య మెట్లు కలిగినదయ్యా!

ము—చక్రవర్తినీ! మనుజునిప్రాయముకాని, తేజముకాని జన్మాధికతకాని, వైరాగ్యప్రవృత్తి కెన్నఁడైనఁ బ్రతిబంధములగునా? ప్రపంచము దేవపుట్టుటకేదో మహాకారణమావశ్యకమని యనుకొనుచున్నారా! కాదు. స్వల్పకారణ మందులకుఁ జాలును. కన్నుదిన్నఁగాఁ దెఱచిచూచినయెడలఁ గనఁబడునదంతయు రోఁతకాని మరియొకటియా? బాగుబాగని మనము కొనియాడువస్తువున్నదే-దానిని దిన్నఁగాఁబరీక్షింపక మన మట్లను కొనుచున్నాము. కాని దాని చాటున నేమున్నదో చూచిన యెడల నీకభవమందు వాంఛయుండునా? తెల్లవాఱినది మొదలు చూచినవస్తువులనే చూచి, యాడినమాటలనేయాడి, చేసినపనులనేచేసి, తలఁచినతలఁపులేతలఁచి, గిఱగిఱరంకులరాట్న

ములోఁ దిరుగుటఁ గంటె విసుఁగు మఱియొకటి యుండునా? ఈ విసుఁగువలనఁ గొందఱు సన్న్యసింతురు. కాక మఱియొక్క సంగతి.

ప—ఇఁక నే సంగతియు నక్కఱలేదు. ఇట్టి కొన్ని శాస్త్రప్రసక్తులు సన్న్యసించినంత మాత్రమున బహిరంగవస్తువులందు విరోధ తగ్గినదా? దినచర్యలోని పునరావృత్తిదోషము తగ్గినదా? ఈ రెంటిలో వారిమట్టున కైన నేది తగ్గినది? ఇఁక సన్న్యసించుటెందులకు? మఱి మన న్యాయము శిక్షించుటకొరకు చట్టమునందు నెడల మీరిట్లు యుండురా? మీ రే రాజ్యములోనివారో కాని పరిపోయెను గాని మీరు మా రాజ్యములోని వారే యైనయెడల మీరు సన్న్యసించుటకు నే నంగీకరించి యుందునా? జరిగినదేదో జరిగినది. అదింత యిప్పుడక్కఱలేదు. కాని మీ రేయే విద్యల నభ్యసించినారు?

ము—విద్య లేవియు విశేషముగ నభ్యసించి యుండలేదు. ఒక్క జ్యోతిషమందు మాత్రము కొంత ప్రవేశము కలుగఁ జేసికొంటిని?

ప—ఆలాగా? మీరు మంచిసమయమునకే వచ్చితిరి. మా కోటలోఁ ద్వారలో నొక వివాహప్రధానముహూర్తము పెట్టవలసియున్నది. పెట్టుదురా?

ము—ప్రధానమా? ప్రధానము జరుగుట కేమి కాని, మీకు బహు మనస్తాపము, బంధువిరోధము కలుగుటకు సిద్ధముగనున్నవి

ప—(తనలో) ఇతఁ డంతయు సరిగనే చెప్పినాఁడు. మనస్తాప మారంభమే యైనది. అది వృద్ధియగును గాఁబోలు. బంధువిరోధమును నేను గణింపను. ఏమివచ్చినను సరియే. (ప్రకాశముగా) అయ్యా! ఈ సంగతి మీ రెట్లు చెప్పగలిగితిరి?

ము—గ్రహబలాబలములచేత—(తనలో) మొదటినుండియు నాకుప మవలంబించి పనిచేయుచున్న మాలినికీసారి విశేషధనమిచ్చి యున్నిసంగతులు తెలిసికొనుటవలన నాజ్యోతిషజ్ఞానమున కింత కాంతివచ్చినది.

ప—ఇంక నన్నుఁగూర్చి యేమైనఁ జెప్పఁగలరా? నాజన్మనక్షత్రము—

ము—అది నాకక్కఱలేదు. ముఖమునుజూచియే చెప్పఁగలను. (విచారించి) మి మ్మొకరాజపుత్త్రుఁ డసాధారణముగా వలచియున్నాఁడు.

ప—అది యెందులకు? అదియెందులకు? ఆసంగతి యాతనిగూర్చినది కాని నన్నుఁగూర్చినది కాదే? ఆతఁడు నన్నువలచెనా? అందులో నసాధారణముగనా? నన్నుఁ బ్రేమింపుమని యాతని నేను గోరితినా? చంద్రికళను వలచినయెడల నాతని కెంత ప్రయోజనమో నన్నువలచినయెడలఁగూడ నంతే. ఆతనివల పాతనిలోఁ దెగటాఱవలసినదే. కాని యది యక్కఱకు వచ్చునా? రానిచ్చెదనా? నన్ను వలచినాఁడట అబ్బ! వలచుటకు నేనంత మీఁదమీఁద నున్నాననుకొనెను గాఁబోలు! తాను సామంతరాజనియు నేను చక్రవర్తిననియుఁ దానెఱుఁగఁడా? ఎంతభయభక్తులులేని ప్రవర్తనము!

ము—(తనలో) ఈమాట లిదివఱకు మాలినివలన వినినవే కాదా? ఇప్పుడు తిరిగి నే నేల చింతింపవలయును? ఎప్పటికైన నీమె మనస్సుతిరిగి నన్నంగీకరించునా? నేను సంసారినే యగుదును. కాదేని దొంగసన్యాసమే నిజమైనసన్యాస మగును. (ప్రకాశముగా) మీరు చక్రవర్తిని యగుటచే నెన్నటికైన మిమ్ము సామంతరాజే వివాహమాడవలయును గాని మీతో సమానుఁడగు చక్రవర్తి యింక నొకఁడేఁడి? పరదేశచక్రవర్తులతో

మనకు సంబంధములు లేవయ్యెను. ఆతనివల నసాధారణమైన
దని యేలచెప్పితినన౯ మీ రాతనివరింపకుండునెడల
నాతఁడు ప్రాణపరిత్యాగమైనఁ జేసికొనును. భవపరిత్యాగమైన
జేసికొనును.

వ—ఇప్పుడు మీరు చెప్పినమాటలు జ్యోతిషపరిజ్ఞానమువలనఁ జెప్పిన
మాటలు కానట్లగపడుచున్నది. నా మొగము చూచి యాతని
చావు కాని, సన్యాసము కాని మీ రెట్లు చెప్పఁగలిగితిరయ్యా?

ము—గీ. అర్కుఁడని చంద్రుఁడని శుక్రుఁడని గ్రహంబు
లన్ని వేర్వేఱు నామంబు । లందియున్న
నన్నిరూపంబులను వెల్గు। చున్నయట్టి
తేజ మొక్కటి యగునుగా। దే లతాంగి!
అబ్ధియని సముద్రమని గంగ। యనుచు భిన్న
సంజ్ఞ లే కాని యొక్కటే । జలముకాదె
కుండ గుడియనుపై భేద। ముండుఁ గాని
యాంతరాకాశ మొక్కటే । యగునుగాదె?
ప్రాణులన్నియు బహువిధ। న్నాకృతులను
గర్మభేదంబులను బట్టి । కలిగియున్న
నన్ని ప్రాణులలో నిండి। యున్న యాత్మ
తత్త్వమున నొక్కటే యంచుఁ । దలఁపవలయు.
తనదునాత్మఁ బరీక్షించు। కొనిన యోగి
యెల్లవారల నాత్మల । నెఱిఁగియుండు
నన్ను నే నెఱుంగుటచేత । నిన్నువలచు
వాని యాత్మ నెఱింగిన । వాఁడనైతి.

వ—అటులైన నితరులహృదయములన్నియు మీకుఁ బ్రత్యక్షము
లేనా?

ము— తెలిసికొనఁ దలఁచిన యెడలఁ గరతలామలకము లేకాని మే మట్లు చేయము.

ప— కాని యిది జ్యోతిష శాస్త్రప్రశ్న యా ?

ము— కాదు మఱియొకటి

ప— ఏదైన నాకేమి కాని నాహృదయమును బరిశీలించి చెప్పుఁడు.

ము— ఏదో భిక్షకై వచ్చినవాఁడను నేను మీరహస్యములు బైటఁ బెట్టుటేల ?

ప— మీ బుద్ధి యందుకు వలనఁ జెడునది కాదు. మీరు సరిగా జెప్పిన యెడల మీరడుగుకొన్న లాభముకంటె నెక్కువలాభము కలుగును.

ము— (నిదానించి) రాజ్ఞీమణీ! నేను జెప్పఁబోవునది సావధానముగ వినఁ బ్రార్థింతును. మిమ్ము వలచినవానిపై మీకుఁ బ్రేమము లేదు.

ప— ఔను. కళింగరాజపుత్త్రునిపై నాకుఁ బ్రేమములేదు. ఆసంగతి నే నిదివఱ కనినమాటలవలననే తెలిసికొనఁదగినది. గొప్ప జ్యోస్యమే చెప్పితిరి.

ము— అంతటితోఁ గాలేదు. ఇంకఁ జెప్పుచున్నాను. మీరు మఱియొక రాజపుత్త్రుని గాఢముగా వలచిరి. కాని యాతఁడు మిమ్ముపేక్షింప లేదు.

ప— ఆఁ, ఆఁ. నిజముగా నిది హృదయపరీక్షవలనఁ జెప్పినదేనా ? నిజముగా మీరు దైవజ్ఞులు. నేను చాల సంతసించితిని. కాని మీకుఁ జిన్నవయస్సగుటచేతఁ గొంత యనాలోచితముగఁ జెప్పినారు. నా కవమానకరమైనమాటయైనప్పు డది సందేహ [illegible] జెప్పఁదగినది సౌందర్యవతినైన చక్రవర్తిసుతనైన నను వలచినవాఁడు నన్నుఁ బ్రేమింపకపోవుటకంటెఁ

బరాభవము నాకున్నదా ? ఆతఁడు నన్నుపేక్షించఁడని మీరు ధారాళముగా నే నేమనుకొందునో యనుసంశయమైన లేకుండఁ బలికినారు. నాయాశాభంగమునకై, నాపరాభవమునకై మీరు విచారింపకపోవుటయే కాక యుత్సాహముం జెందుచున్నట్లు గూడ మీముఖవైఖరిచేఁ దెలియుచున్నది. ఆతఁ డింతవఱకు నన్నుఁ బ్రేమింపకపోవచ్చును గాని యిఁకముందు నేను జేయఁదలఁచినప్రయత్నమువలనఁ బ్రేమించునేమో - ప్రేమింపఁ డని మీ రెట్లు స్పష్టముగాఁ జెప్పఁగలిగితిరి? ఇప్పటివఱకే హృదయపరీక్ష కాని ముందు హృదయమందుఁ గలుగఁబోవు మార్పుల నట్లిప్పుడే పరీక్షింపఁగలిగితిరి? ఒకవేళ నన్నాతఁడు ప్రేమింపఁడనియే నిశ్చయపఱుపుఁడు - ఆమాటనంత విస్పష్టముగాఁ జెప్పి నామనస్సును మీరు బాధింపవచ్చునా ? మీ కింతభయహీనత యెందువలన ? నా మనస్సునకు నొప్పికలిగిన యెడల నేను జేయలేనిపని యేదైన నుండునా ? నా బాధను దగ్గించుటకు మీవంటివారు నాకుఁ దోడ్పడుటకు బదులుగా బాధను వృద్ధిచేయుటకై ప్రయత్నించుట తగునా? సరే యిది యటుండనిండు. ఆతఁడు నన్ను బ్రేమించుట కేమియభ్యంతరము ?

మ—ఆతఁడు మఱియొక కాంతను వలచినాఁడు.

ప—ఆకాంత యాతని బ్రేమించినదా?

మ—ఆ.

ప—సరే! 'ఆ' యని యాకాశమంత నోరు తెఱచియుంటివే. ఆతని పై నాప్రేమ యెక్కువయో నాప్రేమ యెక్కువయో బాగుగా విదారించి చెప్పఁగలరా ?

మ—రెండిటికి భేదము చెప్పుట కష్టము.

ప—కష్టము కావుననే మి మ్మడుగ వలసివచ్చినది. మీకున్నయాత్మ సాక్షాత్కారము నాకున్నయెడల నీసరికిఁ బ్రపంచము నల్లలా డించియుండును. ఆతనియెడల నాప్రేమయెక్కువయో ? నాప్రేమ యెక్కువయో? మహాత్మా! ఇది ముఖ్యమైన యం శము. విదారించి బాగుగాఁ జెప్పవలయును.

ము—చెప్పుటకుఁ బ్రయత్నింతును. ప్రక్కగట్లనున్న ప్రబ్బిపూలు తమ మొగములను నీటిలోఁ జూచుకొనుచు నవ్వుకొనుచుఁ దల లూచుచుండఁ జల్లగ నిష్కల్మషముగఁ బచ్చని బీళ్లనడుమఁ బ్రవహించు పంటకాలువవలె యామెవలపున్నది ఎత్తైనకొం డలనుండి ప్రచండధాటితోఁ బ్రబలవేగముతోఁ దలక్రిందుగా గ్రిందఁబడి ప్రవాహవేగమునఁ గూడఁ గొట్టుకొనివచ్చుచున్న చెట్లతో రాలతో భయంకరములైన సుడిగుండములను గలి గించుచు నాకాశమంతయుఁ గ్రమ్ముకొనిన తుంపరలమబ్బు లందు శక్రధనుశ్శతమును గల్గించి, చల్లనయ్యును, దీక్ష్ణమైన యాకృతితో సుందరమయ్యును రౌద్రమైనరూపముతో వెలు గొందుమహాజలప్రపాతమువలె మీవలపున్నది.

ప—నా కీపాము మెలికమాటలు నచ్చవు. నాప్రేమయే యెక్కువ యని ఘంటాపథముగాఁ జెప్పరెందుచేత? మరియొక్కసారి యడుగుచున్నాను. చెప్పరెందుచేత?

ము—ఒకటి యెక్కువయేమి? ఒకటి తక్కువయేమి? దాని నైజ మది. దీనినైజ మది. మనోమార్దవమును గలుగఁ జేయు మర్దళ ధ్వనివలె నామెవలపున్నది. హృదయావేగమునర్పు భేరీరవ ములె మీయనురాగ—

ప—అదిగో! తిరుగ నట్టి కప్పదాఁటుమాటలాడెద రేల? నాప్రేమ యే యెక్కువయని స్పష్టముగాఁ జెప్పరు. అందువలన ననత్య

కథన దోషము మీకు లేదు. నేనూరక యడిగితిని గాని నాకంటె
నామెహృదయము మీరు బాగుగా నెఱుఁగుదురా? మీ
యాత్మదర్శనము నాయనుభవముకంటె నెక్కువది కాదు.
ఆమెకు నాయంత ప్రేమయే! నాతోఁ జనువుకొన్న యింతకు
ఱ్ఱది. మెత్తమెత్తని యొడలు, భయశీలములై సాధువులైన
కన్నులుగల లేడతెదుకుఱ్ఱది. ఆఁ యని నేనట్టె కన్నెఱ్ఱచేయు
నరికిఁ గన్నులనీరు తెచ్చుకొనునదే! ఎక్కడఁ గూలబడుమన్న
నక్కడఁ గూరుచుండునదే! ఏవస్తువైనఁ గావలయునని యెప్పు
డైన నంకుపట్టు పట్టినదా? ఇయ్యనియెడలఁ దాను దానిని
సాధించి తెచ్చుకొనుదానఁ దహతహలాడినదా? వట్టి జావ
కడికుఱ్ఱదాని కనురాగము బలిష్ఠముగా నుండునని మీ రెట్లు
నుకొంటిరయ్యా? దేహతత్త్వమును బట్టియే యనురాగతత్త్వము
గూడ నుండును. ఈమాట లేల? నాయనురాగమే యెక్కువ
యని మీ రొప్పుకొంటిరి కాని- మఱియొకటి —

ము—మఱియొకటి చెప్పెదను.

వ—ఏదది?

ము—ఆతని కాతనికాంత యం దెక్కువ ప్రేమమో? కళింగరాజ
పుత్త్రినికి మీయం దెక్కువప్రేమమో తెలచినది తెల
చినట్లు, పూచినది పూచినట్లు చెప్పెదను.

వ—ఆమాట మీరనఁదగదు. నేను వినఁదగదు. తెలిసినదా?

ము—మీరు ప్రేమించినయాతఁడు మిమ్ముఁ దిరుగఁ బ్రేమింపకపో
వుటచే మీకు మహాపరాభవము కలిగెనని మీరిదివఱ కిబ్బంది
పడితిరే! మిమ్ముఁ బ్రేమించిన కళింగరాజపుత్త్రిని మీరు
ప్రేమింపక యిట్లు పరాభవించుట మీకు బాగుగానున్నదా?
మీమనస్సువంటిదే కదా యాతనిమనస్సుకూడను—

వ—మీ యింటనుండి వెడలిపోదలఁచినయెడలఁ బోండు. అంతేకాని యాతనినిగూర్చి చెప్పకుఁడు. ఒక్కఁడు మనస్సంతయు నాక్రమించుకొనినాఁడు. రెండవవానికిఁ దావేది? ఒక్కగవిసెనలో రెండు వీణలిముడునా? సన్యాసులు మాకాఁడువారివంటివారే కాన నామనస్సు కల్లడిచేయుచున్నారు. ఆతనిగూర్చి మీరు వినవి వదల్పవలదు. కాని యాతనిఁ గూర్చి మీరిదివఱకుఁ జెప్పినారు ఇప్పుడుకూడఁ జెప్పినారు. మీకీపట్టుదల యెందులకో నాకు సందేహముగానున్నది. ఏమి చెప్పెదరు?

ము—ఆత్మసాక్షాత్కార మొనర్చుకొనఁబోవుచున్నపుడు మీతండ్రిగారు నాకు గానఁబడి కళింగరాజపుత్త్రికవంక వ్రేలుచూపి నాకు సంజ్ఞచేసినారు తండ్రిగారియాజ్ఞ మీఱుట మీకుఁ దగదు. కావున నట్లు చెప్పవలసివచ్చినది.

వ—ఏమైననరే! నేను వినను. అతనిఁగూర్చి మీరింకఁ జెప్పఁదలఁచునెడల మీరు దయచేయవచ్చును.

ము—(తనలో) కానీ, యెంతైన సహించి యీమెమనస్సు మఱల్చి తుదకీమెకే వివాహముచేసికొనవలయును. లేదా ముక్తికాంత నపేక్షింపవలయును. వేఱుమార్గము లేదు. ఇక్కడ నే నుండవలయును. నామనసేమోయని భయముగానున్నది (ప్రకాశముగా) రాజ్ఞీమణీ! మీయిష్టము.

వ—మీరు చెప్పనక్కఱలేదు. నాయిష్టమే కాని మఱియొకనిమాట నేను వినను.

ము—మీరడిగితిరి కావున నింతదూరము మాటలాడవలసివచ్చినది. పరనిర్వాణమునకు నేను గోరినధన మిప్పు డవకాశమున్నయెడల నీయఁగోరెదను. కాదేని గొలఁది దినములుండి తీసికొనిపొమ్మన్న నట్లు చేసెదను.

వ—మీధనముకొఱకు మిమ్మాఁపనక్కఱలేదు. మీధనమిచ్చినయెడల మీరు పోవుదురేమోయను సందేహమున నివ్వ డీయను. మీరు కోటలోఁ గొలఁదిదినము లుండవలయును.

ము—అయ్యయ్యో! సన్యాసిని నే నిచ్చటనుంచుట తగునా?

వ—తగునో తగదో నన్నడుగువాఁ డెవ్వఁడు? నే నెవనికిఁ జెప్పవలసి యున్నది? నాకోటలో నాయధికారము- నాయిష్టము- మీరు కోటలో నుండవలయునని యెందులకుఁ జెప్పితినో చెప్పనా? కారణము చెప్పినఁగాని మీరుండరేమోయను సందేహము చేతఁ జెప్పుచున్నానని యనుకొనవలదు. మీరుండనియెడల నుంపవలసిన క్రమమేదో నే నెఱుఁగుదునయ్యా? ఇఁక మూఁడు నాల్గుదినములలో నాకోటలో సమస్తవైభవములతోఁ బెండ్లియో, సంఘమరణమో జరుగనైయున్నది. ఆమహావసరమున నెవరిహృదయ మెటులుండునో నేను మిమ్మడిగి తెలిసికొన వలసియున్నది. అందుకొఱకుండుఁడని చెప్పితిని. మీరిఁక మాటలాడఁదగదు. నేనుగూడనట్టి మాట లాడఁదలఁచుకొనలేదు. మాలిని మీకుఁ గనఁబడుచుబనలో మీ రుండవలయును.

ము—మూఁడు దినములకంటె నాకు వ్యవధి దయచేయకుండినను నింతసేపు మీకు శ్రమయియ్య సాహసించినందులకు మన్నింపవలయును.

వ—చాలసేపు గూరుచుంటినని మీరు నన్ను దెప్పిపొడుచుచున్నారా? మీవైఖరి మీమాటలు నాకుఁ గొంత విశ్వాసభాజనములుగా నుండుటచేత నింతసేపు మాటలాడితిని. మాలినీ—

ము—(తనలో) ఇన్నిమాటలలో నీయొక్కమాటయే నాకుఁ గొంత యనుకూలముగ నున్నది. [మాలిని ప్రవేశించును]

ప—మాలినీ! ఈయనను నాయనగారిపూజామందిరమున విడియింపుము.

మా—చిత్తము. మహాత్మా! దయచేయుడు.

ము—రాజ్ఞీమణీ సెలవు.

ప—సరే.

(మాలిని మురళీమనోహరుఁడు నిష్క్రమింతురు.)

స్ఫటికశాలలో విజయనారాయణవర్మ యున్నాఁడు. ఎల్లుండియో యాఁపటెల్లుండియో నాకోర్కెకడ్డుగనున్న రత్నప్రభను దీసికొని యామెతండ్రి వచ్చును. ఇంతలో నాకస్మికముగ నీబైరాగి యొకఁడో వచ్చినాఁడు. ఇటుపైని విజయనారాయణవర్మతోఁ దిరుగ మాటలాడి రత్నప్రభతో మాటలాడవలయునో, రత్నప్రభతో మాటలాడినపిమ్మట నే విజయనారాయణవర్మతో మాటలాడవలయునో, వీరిద్దఱికంటె ముందుగ నామెతండ్రితో మాటలాడవలయునో యీనడుమ నెప్పు డెవ్వడు బైరాగితో మాటలాడవలయునో యేమియుఁ దెలియకుండ నున్నది. ఎదుట దట్టమైన మంచున్నప్పుడు కన్నెంత నిష్ప్రయోజనమో నాయూహ మంత నిష్ప్రయోజనముగనున్నది. కథనంతను ముందు కుదుర్చుకొని యంకవిభజన మొనర్పకుండ మొండిత్రోపుగ నాటకమారంభించుకవివలె నే నీప్రయత్నమున దిగితిని. ముందంక మేదో యాతనికిఁ దెలియదు. నాకుఁ దెలియదు. తుదకెట్లో యతనిగ్రంథము పూర్తియగును. నాప్రయత్నము పూర్తియగును. కిట్లో స్తుతులో అతనికి సుఖమో దుఃఖమో నాకు—

(నేపథ్యమున) సెలవుప్రకారము బైరాగిని బసలో దింపితిని.

ప—మాలినీ! ఇటురా.

[మాలిని ప్రవేశించును.]

నాకుఁ దలనొచ్చుచున్నది. సాయంకాలము కావచ్చుచున్నది. ఉద్యానవనద్వారము తెఱచియుంపుము. అటకు వచ్చెదను.

మా—చిత్తము. (పోఁబోవును.)

వ—చూడు ఉద్యానవనమున నూరక కూరుచుండు నెడలఁ దలనొప్పి తగ్గదు. కొంతవ్యాయామ మావశ్యకమేమో విజయనారాయణవర్మ నాతోఁ గుండబంతియాటకు వచ్చునేమో కనుగొందువా?

మా—చిత్తము.

(పోఁబోవును.)

వ—చూడు మాలినీ! అక్కడనున్నావు కాదా? అతనితోఁ జెప్పవలదు. నామూలమున నాతనికి శ్రమమెందులకు? మేనమామకూఁతుతోఁ బ్రధానముగునని యాతఁడు సంతోషముతో నున్నాఁడు కాఁబోలు నేమి?

మా—భోజనమైనపిమ్మట నాతనిని జూడలేదమ్మా.

వ—మంచిపని చేసితివి. చూడకపోవుటయే నాయిష్టము చూడు. సంగీతము వినుటవలనఁ దలనొప్పి సర్దుకొనునేమో?

మా—ఆస్థానగాయనీమణిని బిలిపింపనా?

వ—పోనిమ్ము. పాడునప్పుడు దానిమొగముచూడక మఱింత తలనొప్పి వచ్చునేమో. ఏమియువలదు. అభ్యంగన మొనర్చుకొందును. అన్నియు సిద్ధపఱుపుము.

మా—చిత్తము.

(మాలినిపోవును.)

వ—మాలినీ! ఇటురా?

[మాలిని ప్రవేశించును]

ఉన్న వేడిమి తలలోఁగాదు. మనస్సులో నున్నట్లున్నదే. అభ్యంగన మెందులకు? నిద్రకు మందు సిద్ధపఱుపుమని యాస్థానవైద్యుని తోఁ జెప్పుము. ఈరాత్రి నేను భుజింపను. ఇప్పుడే పండుకొందును. పడకగదికి దారిచూపుము. మాలినీ! రత్నప్రభ మూఁడు నాలుగుదినములలో వచ్చును. సంగీతములు కావు. నాటకములు కావు. సరసములైన సమస్తవినోదములు నామె గౌరవార్థ మేర్పఱుపవలయునని నే నాజ్ఞాపించినట్లు మంత్రితో వెంటనే చెప్పుము. నాకుఁ బరాకు హెచ్చుగనున్నది. నడు.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

పద్మిని

తృతీయాంకము.

ప్రదేశము — పద్మినియంతఃపురము.

[ప్రవేశము — పద్మిని, రత్నప్రభ.]

ర — అక్కా! నాకొఱ కిన్ని వేడుకలు చేయింపవలయునా? ఇన్ని యుత్సవములు చేయింపవలయునా? నేనేమి క్రొత్తదాననా?

ప — క్రొత్తదాననైనయెడల నీకొఱ కేమియుఁ జేయింపకయేపోవుదును. ప్రాఁతదాననగుటచేతనే యందులోఁ జిన్ననాఁటిదానవగుటచేతనే నీరాకకు నే నింతసంతోష మొందుచున్నాను. నావలెనే నాప్రజలుకూడ సంతోషింపవలయునని యాజ్ఞాపించినాను. నిన్నుఁజూచి యెంతకాలమైనదో చెప్పు. ఈలోపల నొక్కలేఖయైన వ్రాసితివా? నాక్షేమ మెప్పుడైనఁ గనుగొంటివా? నాప్రాణము లన్నియు నీపైఁబెట్టుకొంటినిగదా! నీకింత దయలే దెందుచేత? తుదకు నేను వార్తనంపినకాని వచ్చితివే కావే!

ర — అక్కా! అన్నిలోపములను మన్నింపవలయునని విధేయురాలనై మ్రొక్కుకొంటినిగాదా! అన్నిలోపములు తీఱునట్లిప్పుడు చేతులుకట్టుకొని వచ్చితినిగాదా?

ప — వచ్చితివమ్మా! నాకెంతసంతోషముగా నున్నదనుకొన్నావు! కాని యిక్కడనుండి నిన్ను నేను బొమ్మనియనువఱకుఁ బోవని నామీఁద నొట్టుపెట్టుకొనవలయును.

ర—నీవు పిలపిచ్చి కంపువఱకుఁ బోవనని ప్రమాణము చేయుచున్నాను. అక్కా! ఇట్లావరించువా రెవరమ్మా! మాతల్లి కాలధర్మమునొందినది నీవే నాకింక తల్లివి. సోదరివికూడను.

ప—చెల్లెలా! నాకుమాత్ర మెవరున్నారు. తల్లిదండ్రులు లేనేలేరు. తో డంతకంటె లేదుగదా? నాకు నీవు, నీకు నేను చెల్లెలా! పూచినగులాబిమొగ్గలాగున నీవెంతకన్నులకింపుగా నున్నావే. కోక కచ్చపోసి కట్టుకొనలేకపోయితివా? త్రైచేతులంతపొడుగుగాఁ బెట్టుకొంటివేమే? అంతపై కొంగలాగుకొని పోకుండ నంతక్రిందికి సాగపోకుండ నాపైకచేతు లెట్లున్నవో చూడు. జిగినీలోనినడిమిరాయిమాత్రము చాల బాగుగా నున్నదే. నాకంటె రెండేండ్లు చిన్నదానవైనను నీవెంతగోవగా నెదిగినావే! మొదటినుండియు మెత్త. యొడలిదానవు. నీవేలాగుననుందువో యని నామనస్సులో నే నెన్నిబొమ్మలుగీచికొన్నాననుకొన్నావు? నీవు పొడుగపెరిగిపోవుదువేమోయని నే నెంతయో జడిసినానుసుమా! నీగుండ్రమొగమునకుఁ బొట్టిగా గుమ్మటములాగున గుడించిన ట్లుండుటయే సొగసమ్మా? మొత్తముమీఁదఁ గన్నులునిండుగఁ జప్పజప్పనఁ దోటకూరకాడలాగున బాగుగ నెదిగినావే.

ర—అక్కా! నీవుమాత్రము బాగుగా నెదుగ లేదా?

ప—ఎదుగనక్కఱలేదు. పట్టి కట్టుపడి. ఒడలఁగట్టుపడియే. మనస్సున గట్టిపడియే.

ర—కొందఱకుఁ గాపురముచేయుచుండగా నొడలువచ్చునమ్మా! అక్కా! కళింగరాజపుత్త్రునిమాట స్థిరపఱచితివా?

ప—నాకంటెఁ జిన్నదానవయ్యును ముందుగా నీభావను స్థిరపఱచుకొని నీవు కూరుచుంటివి. కాని యందఱట్లుస్థిరపఱచుకొనఁ

గలరా! ఇంటిలో మగఁడు-మేనయత్తకొడుకు. ఎప్పటికప్పు డే చాటునుండియో చూచిచూడనట్లు రవంత చూడఁగానవచ్చు ను. ఆడియాడనట్లు రవంతమాటలు కలుపవచ్చును. చేసిచేయ నట్లు కొంత యుపచారములు సేయవచ్చును. నీసుఖము నీసంతోషము, నీయుత్సాహము నాకెందులకు వచ్చునమ్మా! అనఁగనఁగ నొకరాజఁట. ఆరా జేదోసముద్రతీరమందలి యొకపట్టి కధికారియఁట. ఆతని కొకకొడుకఁట. ఆతని మొగ ము కోఁతిమొగమో కొంపముచ్చుమొగమో తెలియదఁట. ఆతఁడు మైనపుదిమ్మయో రాతిబొమ్మయో యంతకంటెఁ దె లియదఁట. ఆతఁడు భోగాలపేధి భోగయ్యయో ఆడారిదద్ద య్యయో మొదలే తెలియదఁట. ఆతనినోటఁబల్లేరుకాయయో తలలో మట్టిముద్దయో మనసులో దుష్టపురుగో హృదయ ములో నిసుకదిబ్బయో బొత్తిగాఁ దెలియదఁట. ఆతని జేసికొన వలసినదని తండ్రిగారి యాజ్ఞయఁట. చక్రవర్తిని యతనినింకఁ జెట్టఁబట్టి సింహాసనముపైఁ బెట్టలేదని యూరియమ్మలక్కలు బుగ్గలు నొక్కుకొందురఁట. నాబ్రదు కిట్లున్నది. ఏమందు గుదువు!

ర—నీవు చక్రవర్తినివగుటచే నందఱు నీయాజ్ఞకు బద్ధులుకారా! కళింగరాజునకు వార్తనంపి పెండ్లికొడుకును బిలిపించి యాతని విద్యాబుద్ధులు స్వరూపస్వభావాదులు పరీక్షించుటకై కోట లోఁ గొన్నిదినములు పెట్టుకొనరాదా?

వ—నాల్గుదినము లింటియొద్దఁ గట్టిపైచికొని పాలుచూచుకొని పరి ష్కరించుకొనట కిదియేమిబట్టబేరమా? నాపెండ్లిమాట కేమికాని ముందు నీప్రధానపుసంగతి నిశ్చయింపవలసియు న్నదికాదా?

ర—అక్కా! మీకు మాయందున్న యభిమానమునకై మేము మిక్కిలి సంతసించుచున్నాము. ఏనాఁటిపాఠశాల, ఏనాఁటిచిన్నతనము, ఏనాఁటిచదువు. మాప్రధానమునకై మీరింత యాత్ర పడుచున్నారు. నాయందలి మీ ప్రేమకు హద్దున్నదా?

ప—నీమీఁద నాకు, నామీఁద నీకుఁ బ్రేమలున్ననేమి లేకున్ననేమి? మీకిద్దఱకన్యోన్యానురాగమున్నదిగదా! ఆసంగతియే యిప్పుడు కావలసినది.

ర—(సిగ్గు నటించును.)

ప— సిగ్గుపడుటకాదు. ఆఁడుదానికేమి మగవానికేమి యిదే మహావసరము. బహుజాగరూకతఁ బ్రవర్తింపవలసిన సమయము. ఎత్తునుండి దిగునప్పుడు కాలుజాఱినయెడలఁ గూడఁ దీసికొనవచ్చును విషము ప్రమాదమున మ్రింగిననైన వాంతిచేసికొని తనువు నిలుపుకొనవచ్చును కాని దుర్భ్రాంతిచే మగనిని స్థిరపఱచుకొన్నయెడలమాత్ర మఱలఁ గూడిరాదు. వాలుక అంపముచేఁ గోయించుకొనవచ్చును. కన్నులలోఁ జీలుకొట్టించుకొనవచ్చును. అగ్నిజ్వాలను గౌఁగిలించుకొనవచ్చును. కాని నచ్చని పతితో మాటలాడలేము. అతని జూడలేము. అంత దూరమునకైన నిలువఁబడలేము.

ర— అక్కా! అట్టిచిక్కున్నటికిఁగూడ రాదు. ఆధైర్య మున్నది.

ప— చెల్లెలా! నీమనస్సు నీవెఱుఁగకుండఁ జెప్పుచున్నావని నాకు భయముగానున్నది. బాల్యమునుండి మనమెవనితోఁ బెరిగి తిరిగి యాడుకొంటిమో యాతనిపై మనకుఁ బత్యనురాగముండదు సుమా! అదివట్టిచనవుసుమా? సంతతమైన పరిచయముకంటె నదియెక్కువదికాదు. అదిమైత్రికాని మఱియొకటికాదుసుమా! దానిననీవు భర్త్రనురాగమని భ్రమించుచున్నావని నే నాఁడో

శపడుచున్నాను. ఎదుటఁబడినప్పు డుప్పొంగిపోవుట, రవంత కనుచాటైనయెడఁ గ్రుంగిపోవుట, యొక్కచోఁ గూడియుండ మని, యొక్కచో నాడుకొందమని, యొక్కచోఁ బాడుకొందమని సంతతము దేవులాడుచుండుట యనునవి మైత్రికిఁ బత్యనురాగమునకు సమానధర్మములే. అయినను దానికి దీని కెంతయో భేదమున్నది. మైత్రిలో మానుషికతేజముమాత్రమే యున్నది. పత్యనురాగములోఁ బ్రధానముగ దైవతేజమున్నది. దానిలో నెంతకలసియున్నను విభిన్నత్వమున్నది. దీనిలో నెంత దూరముననున్ననరే యేకత్వమున్నది. దానిలో నైహిక గంధమే కాని దీనిలో నాముష్మికసౌరభముఁగూడ నున్నది.

రే—అక్కా! నే నేమి చిన్నదాననా? నా కిన్ని చెప్పవలయునా? భగవంతునికటాక్షమున మే మత్యంతసుఖులమై యుండఁ గలము.

శ—(తనలో) అబ్బ! ఆలాగేమి? నిన్నాతనితో సుఖపడనిచ్చెదనా? నీభర్త నాబాహుబంధమందైన నుండవలయును. పరమపదమందైన నుండవలయును. నాసంకల్ప మంతే. (ప్రకాశముగా) చెల్లెలా! నేను నీ కింతదూరము చెప్పుట కేదోకారణమున్నదని గ్రహింపకున్నావు. నీ వెఱుఁగని యంశమేదో నే నెఱుఁగుదునని నీవు తెలిసికొనఁజాలనప్పుడు నే నేమిచేయఁగలను? నీ యిష్టము.

రే—అదేమక్కా! అట్లనుచున్నావేల?

శ—ఏమియులేదు చెల్లెలా! నీకుఁ బరిధానదినమున నెట్టి చీర కావలయునే? చూడు నిమ్మపండువంటి నీతనుకాంతి కూదాపట్టుచీర బాగుగా నుండునేమో? కాక నాచురంగుపట్టుచీర బాగుగా

నుండునేమో? దీపాలకాంతి నాకు వచ్చునిరం గెంతశోభావంతముగ నుండు ననుకొన్నావు. నామట్టునకు నాకు—

ర—అక్కా! ఈమాటల కేమికాని యదేదో చెప్పవా?

వ—ఏమున్నది చెల్లెలా! మగజాతివలపు మెల్లకంటిచూపు నొక్కటే తీరు. అది యొకతెపై నున్న ట్లగపడుటయే కాని మరియొకతెపై నుండును.

ర—(నవ్వుచు) ఇంతేకద!

వ—నేను జెప్పినది నీవు గణింపనేలేదా? మీఁదుమిక్కిలి పరిహసించుచున్నావా? నీవు పరిహాసించుటకు నే నంతప్రకృతివిరుద్ధముగ మాటలాడితినా? మగవాఁడు స్వభావమునఁ జంచలుఁడగునా కాదా? ఒక్కమాట. గాలి యిప్పు డిటువీచుచున్నది. రవంత పైకిఁ బొమ్ము. క్రిందనిటువీచుచుండఁగనే యదియచ్చట మరియొకవైపున వీచుచుండును. మరిరవంతపైకిఁ బోయినయెడలనది వేఱొకవైపు వీచును. ఏవైపువీచుటకూడఁ గాసింతసేపే. అటులే మగవానిమనస్సునకుఁగూడ నన్నియరలు, నన్నియంతరువు, లన్నియవలోకనము లున్నవి. మగవానివలపునమ్మినయెడల నిఁకనడుగనా? కొఱవిదయ్యపువెల్తురును బట్టి పోయిన నెంతదుర్గతియో మగవానివలపునమ్మి యనుసరించిన యాఁడుదాని కంతదుర్గతి.

ర—అమ్మా! నమ్మక మన మేమిచేయవలసినది?

వ—ఇదిగో! బుద్ధిలేక, పరిశీలనలేక, దూరదృష్టిలేక కట్టుకొన్నవారి సంగతి చూచుచున్నాముకాదా? మగఁడు వీధిలోఁ దూనీఁగ, పెండ్లామింటిలోఁ బేడపురుగు. మగఁడు వణ్యావీధిలో వసంతకోకిల, పెండ్లాముపంచపాళిలో బోదురుకప్ప. వానిమెడలోఁ బూలదండ. దీనినెత్తిపై నీళ్ళకుండ. వాడుకస్సు. ఇదిబుస్సు.

వరించెదనన్న నన్నికష్టములకుఁగూడ ననసంధర్భవివాహములే మూలము. మగజాతి నెన్నఁడు నమ్మఁదగదు.

ర—మగజాతియెట్టిదైన మనకేమమ్మా! మనమగలు బుద్ధిగలిగియున్న మనకుఁ జాలదా?

క—మనమగలా? నాకు మగఁ డేఁడి? ఇఁక నీమగనిసంగతియా? ఆ తేఁడుమాత్రము లోకాతీతుఁడాయేమి? చెల్లెలా! ఏటిమాటలు! కోడిమాంసము శాకచేయునవి చెప్పినవ్వాడు నీయింటికోడిమాంసముమాత్రము మేహాశాంతికాఁబోలు నేమి?

ర—అక్కా! స్పష్టముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నామగఁ డిప్పటివఱకు నాయందే పంచప్రాణములను బెట్టుకొనియున్నాఁడు. ఇఁక ముం దెట్లుండునో యని సందేహించు టెందులకు?

క—ముందటిసందేహ మక్కఱలేదు. ఇప్పటివఱకు నీమగఁడు నీయందే లగ్నచిత్తుఁడైయున్నాఁడా?

ర—ఔఁ.

క—హాహాహా! (నవ్వును)

ర—అక్కా! అట్లు నవ్వెద వేల?

క—నీనమ్మకమునకు సంతోషించుచున్నాను.

ర—కాదు. నా తెలివితక్కువకుఁ బరిహాసించుచున్నట్లు నాకుఁదోఁచుచున్నది. అభినందనపునవ్వేదో యధిక్షేపణపునవ్వేదో నేను దెలియలేనా? అక్కా! ఎందులకు నవ్వితివో చెప్పవా?

క—నీపైఁ బ్రేమచేఁ జెప్పవలయుననియే యున్నది. నీనమ్మకముచూడ నాకు భయము వైచుచున్నది. నీవు రవంతసందేహావతివైయైన మొడల నీసరికిఁ జెప్పియుండనా? .

ర—అక్కా! నాకుఁ గష్టముగ నున్నది. చెప్పవా?

ప—నీకష్టముకంటె సహస్రగుణము లధికమైనకష్టము నే నొందుచున్నానని నీ వెఱుఁగుదువా? అయ్యయ్యో! మి మ్మిక్కడకు రప్పించితినే. మీకుఁ బ్రధాన మొనర్చుటకు నిశ్చయించితినే. మీతండ్రినిగూడ రమ్మంటినే. అయ్యయ్యో! పెద్దలచే నిశ్చితమైన పెండ్లి. పీఁటలమీఁదఁ బెండ్లియే నామహాప్రారబ్ధమువలనఁ గాక నే నెందుల కిసుమనఁ జిక్కుకొంటిని? ఏమైననరే చెప్పకుండయుండుటయే మంచిదేమోయని యొకవంక నిశ్చయపఱచుకొందమన్న—

ర—అక్కా! నాబ్రదుకునకుఁ బ్రధానమైన రహస్యమును నీ వెఱిఁగియుండియుఁ 'గప్పిపుచ్చి న న్నిట్లు వదలివేయుదువా? నాపై నీకు దయ లేదా?

ప—దయలేదా యనుమాట యనుటకు నీకు నోరెట్లు వచ్చినదే. మాతండ్రి నిన్ను నాకంటె నెక్కువగాటముగఁ గౌఁగిలించుకొని లాలింపలేదా? నీకంటె నేను రెండేండ్లు పెద్దదాననగుటచే నిన్ను నేనెత్తుకొని మోయలేదా? అయ్యయ్యో! ఒక్కచోఁ గుడిచితిమే- ఒక్కచోఁ బండుకొంటిమే- ఒక్కచో నాడుకొంటిమే- ఒక్కచోఁ జదువుకొంటిమే- నీ కెనిమిదవయేట జ్వరమురాగ నీ ప్రక్కయొద్దఁ గన్నీరొత్తుకొనుచు నేను గూలఁబడి యుండలేదా? నీ వేడివేడిపెదవులను నేను ముద్దుఁగొనలేదా? నీ కాళు లొత్తలేదా? చక్రవర్తిపుత్త్రిక కేవల ప్రేమచేతనేకదా నీకిట్టి దాసిపనిచేసినది! నీకుఁ గలిగిన జబ్బు నాకేల గలిగించితివి కావోయి భగవంతుఁడాయని నేను ప్రార్థించిన ప్రార్థన నీ వెఱుఁగవు. కాని నేనెఱుఁగనా? భగవంతుఁడెఱుఁగఁడా? ఇప్పుడు నీపై నాకు దయలేదా యని యడుగుచుంటివా?

ర—అక్కా! కడుపులోనిమంటచే బుద్ధిలేక యటులంటిని. క్షమింపుము. సర్వవిధముల నాయెడల దయాస్వరూపురాలవై ప్రవర్తించితివి. కావున నిప్పుడుకూడ నాదయయే కనఁబఱచి—

వ—అయ్యయ్యో! ఆదయయే నన్నిట్లు బాధించుచున్నది. ఆదయయే నా కిప్పుడు కంఠపాశమైనది. హరి హరీ! రత్నప్రభా! నీవు నాకింత ప్రేమాస్పదురాల వేలనైతివి? నీవు నాకింత ప్రాణాధిక వేలనైతివే! ఊరిలోని యంద అమ్మలక్కలవంటిదానవే నీవైనయెడల నీ సౌఖ్యముకొఱకు నేనింత దేవులాడియుందునా? నీ బాధయే నాబాధయనుకొని యింతకొట్టుకొనిపోకయుందును గదా! వట్టిప్రేమ యెన్నఁడు తగదు తగదు. ప్రేమయేమో మెత్తనిదని యనుకొందుము. కాని బాధపెట్టుటలో శత్రుత్వముకంటెఁ బ్రేమయే యెక్కువ గట్టిదమ్మా!

ర—నాకుఁ గావలసినమాట చెప్పక మఱియేదో చెప్పుచున్నావు. నాకు దడయెత్తుచున్నది. గుండెలలో బరువెక్కుచున్నది. అమ్మా వేగ చెప్పుము?

వ—చెప్పినందువలన నాకేమి పాపమో యని లోన నేనెంత చింతించుచున్నానో నీ వెఱుఁగుదువా? నీచింతయే హెచ్చని నీవనుకొనుచున్నావు.

ర—చెప్పినందువలన నీకుఁ బాపములేదు. సరేకదా నాబాధ తగ్గించుటచే నీకుఁ బుణ్యముకూడ సిద్ధించును.

వ—(తనలో) ఓభగవంతుఁడా! రత్నప్రభ నూఱేండ్ల బ్రదుకెక్కడ భగ్నమగునో, యను భయముచేత నామెయందలి యవ్యాజమైన ప్రేమ ప్రేరణచేయుచుండ, సత్యవాక్యమందలి గౌరవముచేత, నప్రియమైన సత్యమాంమె చెవిని వైచుచున్నాను. తండ్రీ! ఈపాపమునకు నాకు శిక్షలేకుండఁ గటాక్షింపుము.

శిక్షింపఁదలఁచితివేని- నీవు నాకిచ్చు నరకబాధనైన సహింతు
ను గాని పాచెల్లెలిదుఃఖమును నేను జూడలేను. పరమేశ్వరా!
నీ యిష్టానుసార మాచరింపుము. (ప్రకాశముగ) రత్నప్రభా!
నీ కీభర్తతగఁడు. నీ వాతనిని వదలుకొనుము.

ర—(తనలో) భగవంతుఁడా! ఎంతకాలపుటనుబంధ మెంతలోఁ
దెంపనున్నావు. నీదయచేతనే మాకన్యోన్యానురాగము కలి
గినదని సంతసించితిని. నీ దయచేతనే యది యిప్పుడు దగ్ధమై
పోవలసినదా? కానీ! తలయొగ్గితిని. (ప్రకాశముగా) అమ్మా!
నా కాతఁడు తగఁడని చెప్పితివి. నీవింతదనుక నాడిన మాట
లను బట్టియే యీసంగతి యిదివఱకే గ్రహించితిని. ఆతనిదో
షమేదో యది నాకుఁ గావలయును.

ప—అది నీకక్కఱలేదు. నాకు నక్కఱలేదు. ఇతరులకునక్కఱలేదు.
నీవు స్థిరచిత్తవు. నీతత్త్వమున కాతఁడు పనికిరాఁడు. సత్యమున
కసత్యమునకుముడి వేయవచ్చునా? వైరాగ్యలలకు లాంపట్య
మున కదుకునా? వేదాంతవిద్యకుఁ గొక్కోకమునకు లంకె వే
యవచ్చునా?

ర—తగదు. నిజమే తగదు. ఆతఁ డసత్యవాదియుఁ జంచలుఁడు నెట్లు
య్యెనో నాకుఁ దెలియవలదా?

ప—నీకేల తెలియవలయును?

ర—ఆతనిఁ జేసికొందునని మాతండ్రితోఁ జెప్పియుంటిని. ఇప్పు డాత
నిని నిరాకరించుటకు మాతండ్రితో హేతువు చెప్పనక్కఱ
లేదా? మాతండ్రిమాట యటుంపుము. నామనస్సాతనిని గురు
వుగ, భర్తగ, దైవముగ, భావించుకొనుచున్నది. నామనస్సు
నైన సమాధానపఱచుటకు నాకుఁ దగినకారణ ముండవలదా?

ప—నీ మనస్సాతనినుండి యింకఁ దిరిగి పోనేలేదా?

ర—తిరిగిపోయినది. కాని—

వ—ఇఁకఁ గాని యెందులకు ? భ్రమరము పద్మలతను వదలిపోయి నది. అది తంగేడుపూవుమీఁద వ్రాలిననేమి ? ఉమ్మెత్తపూవు మీఁద వ్రాలిననేమి ?

ర—ఆ. ఆ. నన్ను విడిచి పరస్త్రీ ననుసరించెనా ? ఆ! ఎంతమాట! ఎంతమాట ! కాని—ఆపరస్త్రీ యాతనిని నావలెఁ బ్రేమిం చినదేనా ?

వ—ఓసి వెఱ్ఱిదానా ! ఆసంగతి మన కెందులకే—అది యాతనిని ముద్దుకొనునో మూఁతిమీఁదఁ బొడుచునో ! ఆగాడవతో మన కేమి సంబంధము.

ర—(ఉస్సురనుచు) నిజమే- మనకు సంబంధములేదు. మనస్సు చెద టిపోవుట చేత నేదో యంటిని. కాని—కాని—యాపరస్త్రీ యాతని నమ్మునా ? "పురిటిబిడ్డకడనుండి మేనమామకూఁ తును జేసికొందునని చెప్పి మామగారి కాళులంటి బాసచేసి యిన్ని సంవత్సరము లింటిలోఁ గూరుచుండి మనుగుడుపుఁ బెండ్లి కొడుకువలె నారగించి, బలసి తీఱఁ బ్రిధానపువేళ మేనమా మకూఁతును మోసగించి వదలిపెట్టి నన్నుఁ బ్రేమించితినని పలుకుచుఁ గులుకుచు నాయొద్దకు వచ్చితివా మూర్ఖా ! విశ్వాసద్రోహీ" యని యాపరస్త్రీ యాతనిమూఁతిమీఁద రోఁకలిపుచ్చుకొని పొడువవలసిన దందునా కాదా ?

వ—చెల్లెలా ! ఆగాడవతో మనకు సంబంధములేదని నేను జెప్పఁగ నానని నీ వంటివికాదా ! తిరుగ నామాటయే పట్టుకొని ప్రసంగింతువేల ?

ర—అన్నమాట నిజమే- ఇఁక నాసంగతి తలపెట్టను. కాని యొక్క—

సంగతి మాత్రము చెప్పుము. అది యెవతెయో మాత్రము చెప్పుము. నీ కాళులుపట్టుకొందును.

ప—చెప్పెదను. కాని నీవు రహస్యముగ నుంతువా ?

ర—ప్రమాణము చేయుమన్నఁ జేసెదను.

ప—నీమాటయే నాకుఁ బ్రమాణము. నీయోగ్యతకు హద్దు లేదని నేనెఱుఁగనా ?

ర—రహస్యముగ నుంతును.

ప—నీతండ్రితో నైనఁ జెప్పఁదగదు సుమా ?

ర—చెప్పను. చెప్పను.

ప—నారాయణవర్మ యిటనే యున్నాఁడు. నీ వాతనియెదుటఁబడి తుచ్ఛుఁడా! మోసకాఁడా! యని తిట్టవుకదా !

ర—ఆతని మొగమింకఁ జూచుటకూడనా ?

ప—అటులైన విను- ఆపరస్త్రీ యెవతెయో చెప్పనా ?

ర—చెప్పుము.

ప—నీబలాత్కారమున దైవము ఖమును జూచి చెప్పుచున్నానసుమా!

ర—చెప్పుము.

ప—ఆపరస్త్రీ నేనే—

ర—ఆఁ. ఆఁ. నిజముగనే- నిజముగనే- అక్కా ! ఇట్టి సమయమునఁ బరిహాసమాడుట తగునా ?

ప—నేనేవో నారాజ్యకష్టములఁ గూర్చి ముచ్చటించుచుండఁగా నాతఁడు నన్ను వలచెననియుఁ బెండ్లిచేసికొని రాజకీయవ్యవహారమున సహాయుఁడుగా నిటనేయుందుననియుఁ గంఠోక్తిగాఁ బలికినాఁడు.

ర—ఆహా ! ఎంత యొడలు తెలియనితనము— ఎంత నిర్భయము— చక్రవర్తినివే! మహాధికారిణివే ! తానెక్కడ? తన బ్రదుకె

క్కడ ? తనస్థితి యెక్కడ ? తన కిదియేమి పోగాలము ? బ్రదికి బాగుపడఁదలఁచుకొనలేదు కాఁబోలు ?

వ.—అతని నిర్భయత్వమును నేనంత గణింపలేదు. నిజముగా గాట మైనవలపునకున్న నిర్భయత్వము. దేనికిని లేదు. బందిపోటు దొంగకు భయమున్నది. అసత్యవాదికి భయమున్నది. ఆహావ శూరునకు భయమున్నది. పిశాచావిష్టునకు భయమున్నది. కాని, యనురాగవశునకు భయములేదు. చక్రవర్తిని నిట్లడిగినాఁడేయని యంటివి- చక్రవర్తినైనందుల కితరులకంటె నెక్కువ ధనమున్నది. ఎక్కువ భూమియున్నది. ఎక్కువ యధికారమున్నది. ఎక్కువ బాధయున్నది. ఎక్కువ యేడుపున్నది. కాని మగనియొద్దఁ బందుకొనునవసరమునఁ జక్రవర్తిని యెంతయో చచ్చుముష్టిదికూడ నంతయే కాదా? అతఁడాదృష్టినే చూచినాఁడు. ధనమున్నప్పుడులాభమనినష్టమని జేపులాట. సిగ్గున్నప్పుడు పైవారని తనవారని భేదగ్రహణము- భయమున్నప్పుడు హెచ్చువారని క్రిందివారని వ్యత్యాసజ్ఞానము. అంతేకాదా? నేనందులకంతగణింపలేదు. కాని యాతనికి సర్వసామాన్యమైనకన్నె లేకపోయెనేయని నేను వింతపడితిని. ఒకవస్తువును వదలి వేఱొకవస్తువును స్వీకరించునప్పుడు రెండవది మొదటిదానికంటె గుణోత్తరమై యుండవలయును గాదా? చీమపంచదారపలుకునువదలిగోదుమగింజను జేరునా? పాలకుండనువదలి గంజిముంతకుటి నపేక్షించు పిల్లికిఁ గన్నున్నదనవచ్చునా ? గులాబిపూవువాసనచేఁజొక్కిన తుమ్మెద మొల్లగన్నెరు జేరుటకిచ్చగింపవలసినదా? అయ్యయ్యో ! కోకిలయేదో చెముడుకాకియేదో పశువులపిల్లవానికైనఁ దెలియునే-సీతాఫలపుష్ప మేదో- సకలఫలచంపక మేదో—

ర—అక్కా! యెందులకీమాటలు.

ప—మాటవచ్చినదికావునఁ జెప్పవలసివచ్చినది. నిజము నేనుదాఁచిన యెడల లోకము దాఁచునా? నీసౌందర్యమునకు నాస్తుతి కావలసివచ్చిన దనుకొంటివా? నేనొకతెను స్తుతించుదాననేయనుకొంటివా? నాలోప మేదో నేను గుండపగులఁగొట్టినట్లుచెప్పుదానను. ఎదుటిగుణమేదో సరిగా గ్రహించి యున్నదున్నట్లు చెప్పుదానను. ఎల్లపుడు సత్యమే పలుకుదును. సత్యమునే ధ్యానింతును. సత్యమునే యారాధింతును. సత్యమే నాదైవము. ప్రపంచమంతయు సత్యమందే నిల్చియున్నదని నాదృఢ విశ్వాసము. అందుచేఁ జెప్పుచున్నాను. నీవు నాకంటె ననేక గుణములు సౌందర్యవతివి. కొందఱకుఁ గన్ను సోగగా విశాలముగా బాగుగనేయుండును- ముక్కు ప్రత్యేకముగాఁ బరీక్షించునెడల సూటిగాఁ దగుమాత్రమైన యెత్తుగాఁ జివర రవంత మొనగల వంపుకలిగి బాగుగనేయుండును. గడ్డముమట్టునకుఁ బ్రత్యేకముగాఁ జూచినయెడల నదియు మలచినట్లు రవంత గుంటకలిగి బాగుగనేయుండును. కాని యివియన్నియుఁగలపి చూచినయెడల నదియేమికర్మమోకాని తీర్థమునకుఁ దీర్థము- ప్రసాదమునకుఁ బ్రసాదముగాఁగొందఱకుండును. కళకట్టనిదే. ఏచెవికాచెవి బాగుగానున్నను రెండును సమానముగ వ్రాలక, యొకటివ్రాలి యొకటి యెత్తిపెట్టుకొని యున్నయెడలఁ గుక్క మొగము చక్కగ నుండునా? కంటిసోగతో ముక్కు సూటితనముకలసి గడ్డపుగుండ్రతనముతో మేళవించి గప్పుమని యనిర్వర్ణ్యమైన కాంతిపుట్టినప్పుడుకదా సౌందర్యము- తాంబూలరక్తియెట్టిదో, స్వరసంఘాత మాధుర్యమెట్టిదో,మనస్సుల కలయికవలన మైత్రియెట్టిదో సౌందర్య మట్టిది. అట్టిది

నీలోనున్నది. నీకున్న యవయవములు నాకుమాత్రము లేవా? కాని యిక్కడఁ గూడికయే లేదు. ఉన్నరవంతకూడికలోఁ గావలసినంత యపస్వరము వెలితియు నున్నవి. ఇదికాక—

ర—అక్కా! నన్ను క్షమింపుము. నీవే నాకంటె సర్వవిధముల సౌం దర్యవతివి. కాని నన్నుఁబ్రస్తుతాంశమునుండి యెంతదూరమో తీసికొనిపోయితివి. నాదృష్టిమాత్రి మచ్చటనే యున్నది. సరే కాని యాతఁడు నిన్ను వివాహము చేసికొందునన్నప్పుడు నీ వేమంటివో రవంతచెప్పవా?

హ—ఓసి వెఱ్ఱిదానా! ఈమాత్రిపురుషుఁడు దొరకినాఁడని యుప్పొంగి పోయి యొక్కసారి[illegible]టి ననుకొనుచున్నావా?

ర—అమ్మా! నేనంత తుచ్ఛురాలనా? మొగము వాఁచునట్లు తిట్టనే తిట్టితివో తలపగులునట్లు కఱ్ఱతీసికొని వేసితివో తెలియఁగోరి యడిగితిని.

హ—ఏమిచేసితినో నేను జెప్పుట యెందులకు? రేపటిదాఁక నీకుఁ దెలియక పోవునా?

ర—అమ్మా! రేపటిదాఁక నే నిక్కడ నుండుటెందులకు? నిర్విధాన మేదో భగ్నమైనదికదా! మగఁడు ముద్దులైనాఁడుకదా! బ్ర దుకు పరశురామ ప్రీతియైనదికదా! ఇఁక నే నిక్కడ నెందు లకు?

హ—ఎందులకో చెప్పెదనువినుము. నన్నాడినమాటలకుఁగాదుసుమా నిన్నాతఁడు పరిత్యజించినందుల కాతనిని గారాగృహమందుం చినాను కోటలోఁ దిరుగవచ్చునేకాని దాటిపోఁగూడదు. కాని యాతఁడట్లుబద్ధుఁడైనట్లెఱుఁగఁడు.

ర—అమ్మా! దేవతలు మెచ్చఁదగినపని చేసితివి! నామనస్సు కొంత సంతుష్టి నందినది.

వ—అతనికిఁ గఠినముగఁజెప్పి బుద్ధిదెప్పించి యాతనిచేఁ దిరుగ నీశా ఖులు పట్టించెదనో లేదో చూడుము. అందుకొఱకు నీవిక్కడ నుండవలయును.

ర—నామనస్సు విరిగిపోయినది. ఇంక నాతనితో ననుబంధమా? మేము మేనత్త మేనమామబిడ్డలమై యేపాపముననో పుట్టినందుల కాతఁడు చచ్చినయెడల నాకుఁ బత్నిణి-నేనుజచ్చినయెడల నతనికిఁ బత్నిణి- ఇంతకంటె మాకిఁక నేదియులేదు.

వ—సరి. ఈమాటలకేమి? నీవుండకతప్పదు.

ర—అక్కా! క్షమింపుము. నేనుండను. మాతండ్రితోఁబోయెదను.

వ—మీతండ్రి కిదివఱకే సెలవిచ్చి పంపితిని. అదిగాక నీవు వెంటనే వెడలినయెడల మీతండ్రికి సందేహము కలుగదా? పాడైనదేదో చక్కఁబఱచుకొనవలయును గాని, తొందరపడుట తగునా? అదిగాక చెల్లెలా? నేను నిన్నుఁ బంపించువఱకు నీవిక్కడ నుందునని బాసచేసితివికాదా? నీ విప్పుడు మాటతప్పుదువా?

ర—బాసచేసితిని- అందుచే నటులే- యుండెదను- కాని నన్ను శీఘ్రముగఁ బంపవలయునని మాత్రము ప్రార్థింతును.

వ—సరే! నీవు పూజాశాలయొద్దకుఁబోయి యక్కడనున్న జ్యోతిషికునిఁ జూడుము. అతఁడు దివ్యజ్ఞాని- అతఁడేమైన మంచిమాటలు చెప్పును. రవంతసేపు వినుము.

ర—నే నాతనిఁజూడ నంగీకరింతునా?

వ—అయ్యో! అతఁడు సన్యాసి. నే నాతనితో మాటలాడలేదా? నీవు పిల్లవు. నీకు సందేహమెందులకమ్మా? చూడు నీవు త్వరగఁ బొమ్ము- అతఁడు నీహృదయమును గనిపట్టును గావున నాతనితోఁ బ్రత్యేకముగ నీసంగతులేవియుఁ జెప్పనక్కఱలేదు.

ర—అటులే-

(రత్నప్రభ నిష్క్రమించును.)

వ—ఈమె కాతనికిఁ బూర్తిగాఁ జెడినది. ఆతనికిఁగూడ నీమెతోఁ బూర్తిగా జెడునట్లు చూడవలయును. అందుకొఱకే యామె నిట నుండుమని చెప్పవలసివచ్చినది- మాలినీ!

[మాలిని ప్రవేశించును.]

నీవు వెంటనేపోయి శారదానిలయములోనున్న రత్నప్రభతండ్రి నెవ్వరు చూడకుండ నీతోటలోనుండి పాణిద్వారమున నిట కుఁ దీసికొనిరమ్ము- అయ్యో! అట్లు మొద్దులాగున నిలువఁ బడెదవేమి?

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

మాలినీ! ఇటురా! (మాలిని ప్రవేశము) నీవిటు వచ్చుచుండగా రత్న ప్రభను జూచితివా?

మా—చూచితిని.

వ—తనతండ్రి తన గ్రామమునకు వెళ్ళినాఁడాయని నిన్నామె యడు గలేదుకద!

మా—లేదు.

వ—ఈవేళ నెప్పుడైన నిన్నామె యడిగినయెడల నుదయమందే రాణి గారు సెలవిచ్చి పంపినారని చెప్పవలయునుజుమా?

మా—ఆమె నన్నేల యడుగునమ్మా?

వ—ఆమెదాసి జబ్బుచేఁ గదలలేకుండ నున్నది. కావున నిన్నడుగు నేమో లే- సరే నీ విఁకఁ బొమ్ము. చూడు మాలినీ! యోగి యొద్దకుఁ దన భవిష్యద్వృత్తాంతమును దెలిసికొనుటకు రత్న ప్రభ వెళ్ళెదనని చెప్పినదిలే. ఆమె నక్కడకుఁ దప్పకుండఁ

బొమ్మని చెప్పుము - ఆమె యేమియడుగునో - నీవామెతో మాత్ర ముండవలదు. (మాలిని నిష్క్రమించును.)

అట్టె వెల్తురు, అట్టె చీఁకటి, ఇట్టె నవ్వు, అట్టె యేడుపు, ఇట్టె యాకాశగమనము, అట్టె యధఃపతనము, ఇట్టె కౌఁగిలింత, అట్టె గొంతుకోఁత, ఇట్టె యమృతము, అట్టె విసము, రాగమున కివి లక్షణములు. సముద్రపుఁబోటుకంటె రాగ మెక్కువదూకుడుగలది. పాటులో సముద్రము రవంత మెల్లగజంకునేమో కాని, రాగపుఁ దీఁతయొక్కక్షణమే. రాగ మెంతగాఢమో యంతవేగముగ నశించును. చెడఁగొట్టువారిలో నున్నది. కాని దానిలోఁ బటుత్వము లేదు. వీరికిఁ బూర్తిగాఁ జెడిపిమ్మట నాకేమైన లాభించునేమో? చూడవలెను. లాభింపదా? పోనీ వారికి లేదు. నాకు లేదు. కాని వారికి లేకపోవుటయే నాకున్నదానిగా భావించి నేను గొంత సంతోషింతును. ఎవరిదో దగ్గు వినఁబడుచున్నది. మాలినీ! గోపాలవర్మగారు దయచేసినారా?

[నేపథ్యమున] వచ్చినారమ్మా! [మాలిని ప్ర.]

ప—తనపుత్త్రికవంటిదాననైన నన్నుఁ జూచుట కాతనికి సందేహ మెందులకు? నీవు నాప్రాణమిత్త్రమైన రత్నప్రభను గంటిఱెప్పవలెఁ గనిపట్టి యుండుము. (అపవారించి) రత్నప్రభయొద్దకుఁ గాని యోగియొద్దకుఁ గాని నీవు పోయినయెడల నీగొంతు కోసెదను. పో. వర్మ నిక్కడికి రమ్మని చెప్పుము.

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

[గోపాలవర్మ ప్రవేశించును.]

ప—రావయ్యా! ఈయుదయముననే నీగ్రామమునకుఁ బోవుటకు నాసెలవుకొఱకు వార్తనంపితివి కాదా? నీవు వెళ్ళితివని యనుకొంటిని జుమా!

గో—నే నట్టివార్త వినలేదమ్మా!

వ—అలాగా! నీవు సెలవుకోరిన కొలువ్వరో చెప్పినారయ్యా! పోనీ! నీవుంటివి. ఆనందముగ నున్నది. చూడు వర్మా! నారాయణవర్మను జేసికొనుటకు నీపుత్రిక కిష్టమున్నదని నీతో నామె చెప్పినదా?

గో—చెప్పినదమ్మా.

వ—బాగుగా జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని మఱిచెప్పుము.

గో—అమ్మా! ఎంతపెద్దవాఁడనైన నీసంగతియే మఱచిపోదునా. నాతో నెన్నిమారులో చెప్పినది.

వ—నీపిల్లను మేనల్లున కిచ్చుటయందు నీవు దృఢసంకల్పుఁడవైయుండుటచేత నీమనస్సునకుఁ గష్టముగా నుండునని యట్లుచెప్పియుండునా? రవంత యాలోచించి మరిచెప్పుము.

గో—తల్లి యీనడుమను బరలోకగతురాలైనది. కాని యామె యున్నప్పు డామెతోఁగూడ నెన్నిమారులో చెప్పినది.

వ—వయసురానప్పుడు వచ్చియు రానప్పు డామెచెప్పిన మాటలకు లెక్కయేమి?

గో—ఇప్పుడు తనకిష్టము కాదని చెప్పినదా అమ్మా?

వ—కంఠోక్తిగాఁ జెప్పినది. చూడువర్మా! నాకు రత్నప్రభ బహిఃప్రాణమని నీవెఱుఁగుదువా?

గో—ఎఱుఁగ కేమమ్మా.

వ—నీతోడను నీభార్యతోడను జెప్పని యీరహస్యమును నాతోఁ జెప్పుటచే నాయందామె కెంతవిశ్వాసమున్నదో స్పష్టమైనదా? నేనామె హృదయమును మార్చెదను. ఆమె నిక్కడఁ గొన్నిదినము లుంచుకొని ప్రధానము జరిగించి మరిపంపెదను.

నీవు సందేహింపవలదు. ఆమెను నీతో నిప్పుడు పంపఁదలఁచు కొనలేదు.

గో—అక్క అలేదమ్మా! మీ కిష్టమైనంతకాల ముంచుకొనవచ్చును. మీ రెటులైన నీశుభకార్యమునుజేయించి నన్నుఁ గృతార్థుని జేసి మాపెద్దలను దరింపఁజేయవలయును. నాకొక్క తెయే బిడ్డ. దీనిని దల్లిదండ్రులు లేని మేనల్లుని నొకవిధముగాఁ బెంచుకొంటిని. ఇద్దఱు నునాకు రెండుకనులు. (కనులొత్తుకొనును)

ప—అబ్బ! నాకే గుండె చెదఱిపోవుచున్నది. నీవిబ్బందిపడుట వింతయా? ఊరకుండుము. ఆబాధ్యత నంతను నాపై విడిచిపెట్టి పొమ్ము.

గో—చిత్తము. (నిష్క్రమింపఁబోవును.)

ప—వర్మా! నీవెట్లు వచ్చితివో యటులే నీబసకుఁబోయి మీగ్రామమునకు వెంటనే పొమ్ము. చూడు నీకూఁతునుజూచి యామెతోఁజెప్పి మరి పోయెదవా యేమి?

గో—చూచియే పోయెదనమ్మా.

(నిష్క్రమింపఁబోవును.)

ప—వర్మా—ఇప్పుడు—తిరిగిచూచి—ఆమెతోఁ జెప్పవలసిన విశేషాంశము లేమైన—నున్నవా?

గో—ఏమియు లేవమ్మా.

ప—నేనెందుల కింతతొట్రుపాటు పడుచుంటినో చెప్పెదను వినుము. నేను జెప్పినమాటలవలన నీమనస్సు చెడినది. చెడినమనస్సు నీముఖముమీఁద స్పష్టముగా గనఁబడుచున్నది. నేను దిరుగఁ జెప్పిన ధైర్యపుమాటలవలన రవంత వెలవెల తగ్గినదేమో కాని చిత్తాందోళనము స్పష్టముగాఁ గన్నులలో బుగ్గలలోఁ జిత్రింపఁబడియున్నది. ఇఁక నీపుత్త్రికస్థితిని వినుము. ఇంతకాలము

తల్లిదండ్రులతో నసత్యముచెప్పి మోసగించితివిగదా యని చింతచే సిగ్గుచేఁ జివికి చివికి పోవుచున్నది. ఇట్టి మనస్థితులందో మీరు సమావేశమగుట తగదని నాకుఁ దోఁచుచున్నది. ఆమెను జూచిన నీకు నంతకోపము వచ్చునో, నిన్నుఁ జూచి యామె యేమనునో? నా కానవ్విివేశము స్మరించుకొనగ గుండె దడదడలాడుచున్నది. అదిగాక తన రహస్యము నీతో వెంటనే చెప్పితినని యామెకు దోఁచినయెడల నాయందామెకున్న మొగ్గర మిఁక నుండునా? అది తగ్గినయెడల నేను మీకార్యముచేయఁగలనా? నా కీసందేహములు కలుగుటచేత నే సంశయములజెంది నొగులుచున్నాను. నా తెలివితక్కువయూరా యేదో నేను జెప్పితిని. నీవు పెద్దవాఁడవు. నీ చెప్పుచేఁతలలో నుండవలసినదానను గానా? నీ కేది బాగుగా నుండునో యది చేయుము.

గో—అమ్మా! మీరు చెప్పినమాటలు నాకు బాగుగా నచ్చినవి. నేను నాపిల్లను జూడకుండ వెంటనే పోవుదును.

వ—నీవు నావలన విన్నమాటలు విననట్లే యుండవలయును జుమా!

గో—అమ్మా! ఎంతమాట! నాకు సెలవు.

వ—నేను నీకు రమ్మని వార్తనంపుదును. అప్పుడు రావలయును. నీ పిల్లకేమియు లోపములేకుండ నేను సంరక్షింతును. నీయొద్ద నున్నట్లే యుండును.

గో—అంతకంటె సర్వవిధముల నెక్కువుగా నుండునమ్మా.

వ—సరే—పొమ్మా.

(గోపాలవర్మ నిష్క్రమించును.)

ముసలిపందను మోసగించుటయైనది కద! ఇఁక నారాయణవర్మను జూడవలసియున్నది.

(నిష్క్రమించును.)

ఇది తృతీయాంకము.

పద్మిని

చతుర్థాంకము

ప్రదేశము — కోటలో నారాయణవర్మగది వెలుపల.

[ప్రవేశము — నారాయణవర్మ — పద్మిని.]

నా — ఎందుల కీయాలస్యము? త్వరగఁ జెప్ప వేఁడుకొనుచున్నాను.

ప — ఏమున్నది? మగవానికి బుద్ధిలేదు. ఇంగితజ్ఞానము లేదు. అందులో స్త్రీహృదయమును గ్రహించుటకు శక్తియే సున్న. తా నెవతె నైన వలచినయెడల నది తన్నుఁగూడ వలచెనని నమ్మియుం డును. అది రవంత నవ్వినయెడలఁ దనసరసతకై మెచ్చెనని యనుకొనును. అది నాలుఁగంట రవంతఁజూచినయెడలఁ దన సౌందర్యమనుభవించుటకని నమ్మును. అది కాసంత సాలో చనముగ నున్నయెడలఁ దన్నుఁ జిత్తమున ధ్యానించుచున్నదని భ్రమించును అదియొక నిశ్వాసమును విడువగఁ దనకై లోప లఁగుమిలిపోవుచున్నదని తన్ను బహూమానించుకొనును. చిత్ర విచిత్రలీలావిలాసములు సహజముగ సరసిజాక్షులనుండి వెలువడును. అవి యన్నియు నీకొఱకేయని నీవు భ్రమింతువ చ్చునా? గులాబిపూవు నీకొఱకే వికసించి పరిమళించుచు న్నదా? ఇంద్రధనుస్సు నీ మొగమునకు మంగళపుటారతియి చ్చుటకే యనుకొనుచున్నావా? కోకిల నీకొఱకే పాడుచు న్నదా? చంద్రకళనుండి వెడలువెన్నెలకు నాఁడుదాని మంద హాసమునకుఁ బరమార్థమున భేద మేమున్నది? బ్రహ్మజాతి

వజ్రపు జిలజిలకుఁ బడతికంటి మిలమిలకుఁ బ్రకృతితత్త్వమున భేదమేమున్నది? సృష్టియంతయుఁ దనకొఱకా? ఆఁడుది ప్రత్యేకము తనపరిక్కలోనికా? మగవానియంత స్వార్థలోలుఁడు, నహంభావదూషితుఁడు మఱియొకఁ డున్నాఁడా?

నా—చక్రవర్తినీ! ఇంతదూర మెందులకు? ఆమె నన్నంగీకరింప లేదా యేమి?

చ—ఉండు. ఉండు. చెప్పుచుండగా నడుమనడుమను దొందరపడి యడ్డువచ్చెద వెందులకు? నీ స్వరూపస్వభావములు గని నేను మెచ్చినదాననే యగుదును గాక. నీ యందుఁ బరిపూర్ణప్రేమ మున్నదాననే యగుదును గాక. నేను నిన్ను మహోన్నతస్థితి లోనికిఁ దెచ్చుటకు సంకల్పించుకొనినదాననే యగుదును గాక. చక్రవర్తిని మాటలాడుచుండగ నీవు నిర్భయముగ నుప న్యసించుటతగునా?

నా—రాజ్ఞీమణీ! క్షమింపుము. మనసులోని యాందోళనముచే నట్లొనర్చితిని క్షమింపుము. ఆమె నన్ను వలచియుండనే లేదా?

చ—అమె నిన్ను వలచినదని త్రికరణశుద్ధిగా వలచినదని నీవునాతోఁ జెప్పుటచేత నామెనా యిబ్బందిపెట్టితిని. నీమాటలనునమ్మి యామె నేలయడిగితినాయని నేనా యిబ్బందిపడవలసి వచ్చినది. నిన్నుఁ బ్రేమించిన దెవతెయో ప్రేమింపని దెవతెయో యీమాత్రమైనఁ దెలిసికొనలేకపోయితి వేల? ఎదుటఁబడినప్పుడెల్ల గన్నెరచేసికొనిచూచుచు మాటలాడుటకుఁ బ్రయత్నించినప్పుడెల్ల ముసిముసినవ్వులతోఁ బ్రక్కకొత్తిగిల్లుచు కణుగుమిణుగులేక మెత్తమెత్తగనున్న యాఁడుది నిన్ను వలచినట్లా? ఎదుటబడి హుంకరించి మాటలాడి నిర్లక్ష్యముగఁ బ్రవర్తించుచున్నయాఁడుది నిన్నుఁ బ్రే

మింపనట్లా? ప్రేమతత్త్వనిర్ణయ మైన కింతకంటె మంచి సాధనము నీకుఁ దెలియదు కాఁబోలు నేమి?

నా—(తనలో) ఈమె నన్ను వలచుచున్న దేమో యని మొదటరవంత సందేహించి యాసందేహము తప్పని వదలుకొంటిని. ఈమె మాటలు తిరుగ నాసందేహమును గలిగించుటయే కాక బలపఱచుచున్నట్లున్నవి. నన్నుఁ జేపట్టవలయు నను వాంఛచే నీమెయే నాప్రియురాలిమనస్సు చెడఁగొట్టినదేమో? అయ్యయ్యో! ఆప్రేమ చెడఁగొట్టినను బోవునది కాదే! ఏమో దురదృష్టదినములలోఁ బోఁకూడనిదొకటియు న్నదా? మహామారియింటఁ బ్రవేశించి నాశనము చేయునప్పు డొక్కప్రాణియైన మిగులవచ్చును. భూకంపముచే గ్రామము దిగఁబోయినప్పు డొక్కపుట్టయైన మిగులవచ్చును. ప్రబలమైన దురదృష్టమువచ్చినప్పుడు పోకుండ మిగులునదేదియు లేదు. పంచభూతములకంటెఁ బ్రకృతిశక్తులకంటె భాగ్యహీనతయే బలవత్తరమైనది అట్టిచో రత్నప్రభ వలపుపోయిన దనఁగ నాశ్చర్యమేమి?

ప—నారాయణవర్మా! ఏమి యోజించుచున్నావు?

నా—రత్నప్రభకు నాపైనున్న యనురాగము పోవుటకుఁ దగినంత కారణ మీదినమునఁ గ్రొత్తగా నాకస్మికముగా నేమి కలిగిన దో యని యోజించుచున్నాను.

ప—పోవుటా? పోయినదని యెవరు చెప్పినారు? ఉన్నప్పుడు కదా పోవుట?

నా—అయ్యయ్యో! లేనే లేదా?

ప—లేదని చెప్పవలసివచ్చినందులకు విచారించుచున్నాను. నేను మొదట నీతోఁ జెప్పలేదా? నీస్థితిగతులఁ బట్టి నీయందామెకు

సహజముగ నుండునది జాలికాని వలపుకాదని చెప్పలేదా? నా మాటనీవు విశ్వసించితివా? ఆఁడుదాననయ్యును నీకంటె నేనే యెక్కువ ప్రకృతిజ్ఞానముకలదాన నని స్పష్టపడినదా?

నా—(తనలో) లేనేలేదేమో? ఉన్నయెడల నొక్కపూటలో నేపోవునా? రాజ్యము పోయినను దల్లిదండ్రులు పోయినను బరతంత్రుఁడనై పరాన్నభోజినైనను రత్నప్రభా! నీవెప్పటికైన నాదానవగుదు వను నాశతో, గష్టములన్నిఁటిని సహించి యుంటినే. ప్రాణప్రియా! ఒక్క నీయాధారముననే బ్రదికియుంటినని నీవెఱుఁగవా? తరంగము లుబికియుబికి యెగిరియెగిరి మింటిపైనురుగుమియుచుండ, గాలి భయంకరారావముతో సముద్రము నాచెంత నీచెంత వాయించుచుండ మొండితనమున బ్రదుకఁదలఁచి బారెడు బాడిదెత్తి నాశ్రయించి సముద్రమునుదాఁటుచుంటిని. ఆకట్టుకూడ జారిపోవలసినదా? ఊరుచేర్చును సుఖమిచ్చునని నమ్మకొన్న యెదుటిదీపము కొఱవిదయ్యమేయయ్యెనా?

ర—నారాయణవర్మా! దీర్ఘాలోచనచేయుచున్నావే.

నా—నాపై నామె కనురాగము లేనేలేదా?

ర—అదేపనిగ నడిగెద వెందులకు? లేదని నాచే నన్ని మారులనిపింతువయ్యా! ఒక్కలేదుకంటె మూఁడులేదుల కెక్కువ బలమున్నదా? అటులైన లేదు, లేదు. లేదు. లేకపోయినంతమాత్రమున నేమిపుట్టిమునిఁగిపోయెను? నీకుఁ బెండ్లికాదేమోయని విచారింతువా? ఏదో యూరుపేరులేని రూపము గుణములేని కొంకినక్కవచ్చునేమో యని సంకోచింతువా? ఇది యెందులకు వదలిపోయినదో? దానినత్తిమీఁద నగిరిపోవునదే నీకువచ్చునేమో? నీవెంత భాగ్యవంతుఁడవు కావఁసియున్నదో? నీవెంత

రాష్ట్రాధిపతిని కాఁదగి యున్నావో? వెనుకటియాశములనిఁకఁ దలపెట్టకుము.

నా—(తనలో) ఈమెయే నాకొంపదీసినది! రత్నప్రభతో నేమిమాటలుచెప్పి యామెమనస్సు చెడఁగొట్టినదో. ఆమె నాకొక్కసారియైనఁ గానఁబడలేదు సరేకదా దాసిచే వార్తనైనఁ బంపలేదు. ఆమెను దండ్రిని వెనుకకు బంపివైచినదేమో? (ప్రకాశముగా) చక్రవర్తినీ! రత్నప్రభ యిప్పు డెచ్చటనున్నది?

ప—ఇక్కడనేయున్నది. ఇంటికిఁ బోయెదనని తొందరపడినను బంపలేదు. మేనత్తకొడుకును జేసికొందునని యింతకాలము బాసచేసి యిప్పుడిట్లొనర్చుట యిహమునకుఁ బరమునకుఁ గూడ లోపమని బోధించుచున్నాను. ఇఁక రెండుమూఁడు దినములు నయమున భయమున బోధింపఁదలచినాము.

నా—(తనలో) ఆహా! తిరుగ నీమె యిట్లనుచున్నదేల? ఈమె చెడగొట్టలేదు కాఁబోలు!

ప—నారాయణవర్మా! నీవు విచారింపకుము. మిమ్ముల నిద్దఱను నేను గలుప సమకట్టితిని. నాప్రయత్నము సాగకపోవునా? ఎటువచ్చినను నామె మనస్సన్యాక్రాంతమయ్యెనేమో యని సందేహముగానున్నది.

నా—(తనలో) ఆఁ. ఆఁ. అన్యాక్రాంతముకూడనయ్యెనా? ఆయన్యుఁడెవఁడో? నన్నుగాదని నాస్థానమున నిలువఁబడిన యన్యుఁడెవఁడు? ఇంతయప్పటినుండియు గలసియుంటిమే. వివాహ మనగనేమో రవంత తెలిసినప్పటినుండియు నన్నుఁదక్క నామె యితరులను జూడనే లేదే. నామాటలుతక్క నితరులమాటలు విన లేదే. నాతోఁదక్క నితరులతో మాటలాడనే లేదే. ఇప్పుడామె కొంత కాలమునుండి యాశపడిన యన్యుఁ డెవ్వఁడు?

[వెనుకప్రక్కఁ గొంతదూరమున రత్నప్రభ ప్రవేశించును.]

రత్న—అయ్యా! అయ్యా! (వెనుకనున్న గదితలుపు తట్టుచున్నది.)

[మురళీమనోహరుఁడు తలుపుతీసికొని ప్రవేశించును.]

రత్న—స్వామీ! నమస్కారము.

ము—కల్యాణమస్తు. అమ్మా! మీరెవ్వరు?

రత్న—నేను గోపాలవర్మ పుత్త్రికను. మీరు మహానుభావులని త్రికాలవేదులరని మిమ్ముఁ జక్రవర్తిని యాజ్ఞపై జూడవచ్చితిని.

ము—అమ్మా! దాసియైన లేకుండ నొక్కతెవే వచ్చితివేల?

ర—నా దాసికి జబ్బుగానున్నది.

ము—అమ్మా! ఇటఁ గూరుచుండుము. సంధ్యాసమయము కావున రవంతసేపు ధ్యానించుకొందును.

ర—అటులే.

మ—ఏమి నారాయణవర్మా! మాటలాడకుండ నున్నావు.

నా—ఆమె మనస్సు వ్యాక్రాంతమైనదని చెప్పితిరి కాదా? ఆయయ్యఁ డెవ్వఁడో మీతో నామె చెప్పెనా?

మ—అయినదని చెప్పితినా? నాకట్టి సందేహ మున్నదనియే కాదా చెప్పితిని. నేను జెప్పని మాటలుకూడ నేల చెప్పెదవు? నీకల్పనాశక్తి నంతను నా సత్యవాక్యములపైఁ బ్రయోగింతువా? నన్నుఁ దుదకు మిథ్యావాదినిని జేయుటకా?

నా—క్షమింపుము.

ము—(తనలో) అయ్యయ్యో! ఈమె నిచ్చటి కా చక్రవర్తిని యేల పంపెనో తెలియదు. మాలిని నాయొద్దకువచ్చి తిరుగ నేమియుఁ జెప్పియుండలేద. ఇప్పు డీమె యేమడుగునో (ప్రకాశముగా) నీవు గోపాలవర్మ పుత్త్రికవా? సంతోషమే. నీవ్రధా

నను కే ముహూర్తము పెట్టుమని చక్రవర్తిని నాకాజ్ఞాపించి నదిసుమా!

ర— నేనిప్పుడా ముహూర్తమును గూర్చి రాలేదమ్మా! ఆ ప్రయత్నమంతయు భగ్నమైనదని యిప్పుడే తెలిసినది.

ము— చక్రవర్తిని చెప్పినదా యేమి?

ర— ఔను.

ము— (తనలో) చెప్పినదే యేమి కాదు. చెడగొట్టినదికూడ నామెయే. ఆహాహా! తామరతంపరగ బ్రాకుచున్న తీగను ద్రెంపివైచినదే- పండుకోసికొనఁగఁ జాచిన చేతిని దెగనఱికినదే- నోటికెత్తు పానకలశమును బడ ద్రోచినదే. ఎంతపని చేసినది! నారాయణవర్మను దానే చేసికొనుట కెంతపని చేసినదో! నారాయణవర్మకు రత్నప్రభతోఁ జెడినది కాని తనకు నారాయణవర్మతో నదుకునా? నే నదుకనిచ్చెదనా? అట్లగు నెడల నాబ్రదుకేమి కావలసినది? (ప్రకాశముగా) సరే; అమ్మా! నీవిప్పు డిచ్చటికేల వచ్చితివి? నీ భవిష్యత్తును దెలిసికొనుటకేనా?

ర— ఔను.

ము— అటులైన నాలోచించి చెప్పెదను.

వ— (వెనుకకుఁ జూచి నారాయణవర్మకుఁ గనఁబడునట్లుగా నాలుక కఱచుకొని ముక్కుపై వ్రేలు వైచికొని తలవంచుకొనును.)

నా— చక్రవర్తినీ! మీరట్లు పరితాప మొందుచున్నారేల? మీరట్లు నాలుక నేల కఱచుకొనినారు?

వ— ఏమియు లేదు- ఏమియు లేదు- ఇది మనము మాటలాడుకొనఁదగిన స్థలము కాదు. ఉ. ఉఁ. త్వరగ- త్వరగ రమ్ము- (నడచుట నభినయించును.)

నా—చక్రవర్తినీ! ఏమంత సంభ్రమపడుచున్నారు?

వ—ఆసంగతి నీవడుగవలదు. నీతో మాటలాడుటకు నేనిక్కడ కేల రావలయును? నేనున్నచోటికిఁ బిలిపించినయెడల నీవు రాకుందువా? నేను మొదట నట్లుచేయవలయునని యనుకొంటిని. పదికిమాలిన బుద్ధి మారిపోవనా?

నా—అది మీయిల్లయి యిది కాకపోయినదా? అంతయు మీదే. కాని యిప్పుడు మీరంత పశ్చాత్తాపపడుట కేమియావశ్యకత కలిగినది?

వ—ఏదో కలిగినది. కలుగలేదు. ఆసంగతితో నీకుఁ బనిలేదు. కాని రమ్ము. త్వరగఁ బోవుదము.

నా—మీరంత పట్టుదలగాఁ జెప్పునక్క ఱలేదు. నేను మీయాజ్ఞకు బద్ధుఁడను. మీరు దయచేయుఁడు. మీవెనుకనే వచ్చెదను.

వ—నీవు ముందు నడచినఁగాని నేనొప్పకొనను. వెనుకఁ జూడకుండ నడచెదనని నాకుఁ బ్రమాణము చేసినఁగాని నేనొప్పకొనను.

నా—(వెనుకఁజూచును.) ఆఁ. ఆఁ. (తెల్లబోయి నిలువఁబడును.) ఆతఁడెవఁడో ఆతనియొద్ద రత్నప్రభ కూరుచుండియున్నదే. సంధ్యాసమయమగుటచే బాగుగాఁ గానఁబడకుండనున్నది. ఆమె రత్నప్రభయన్నమాట సత్యమే. ఆతఁడెవఁడో. ఇందుకొఱకే కాఁబోలు మేనత్తకొడుకును విడిచిపెట్టినది. హు.

వ—(తనలో) పరపురుషునితో మాటలాడుచుండగ రత్నప్రభ నీతనికిఁ జూపించితినిగదా! ఇప్పుడైన నీమెయం దాతనికి బూర్ణమైన రోఁత కలుగకుండువా? ఆమెయందు రోఁత పుట్టినతరువాత నాయందుఁ బ్రేమ మేలకలుగదు? ఏల కలుగకపోవునో చూ

చెనను (పరిహాసముగా) రమ్ము. నారాయణవర్మా! మరియొక చోటికిఁ బోవుదము.

నా—ఇఁక మఱియొకచోటి కెందులకు? కణకణలాడునిప్పులు నా కంటఁ బడినవి కాదా? ఇఁక మరియొకచోటి కెందులకు?

ప—నీవక్కల చూడవలయును? అవిధేయుఁడా చూడవలదని నీకుఁ జెప్పలేదా? ఆఁడువారి కనేకరహస్యము లుండును. అందులో మగఁడని యనుకొనువానియందు విశ్వాసము లేనప్పుడు మఱి కొన్ని రహస్యములుండును. అవియన్నియుఁ బనిలేక కనిపట్టి గుబ్బెటలు పడుచుండుట మగవానికి లక్షణమా? పాపము- పెండ్లియాడు పిల్లకు రవంతసేపొకస్వరూపము బాగుగా నుండుటచేత నాతనిమీఁద మనసుండును. మరి రవంతసేపటి కింకొకస్వరూపముమీఁద మనసుండును. ఆతనితో మాటలాడినంతమాత్రమున నితనిపై మనసు లేదనవచ్చునా? ఇతనితో మాటలాడినంతమాత్రమున నతనిపై మనసు లేదనవచ్చునా? పదునాలుగేండ్లపడుచునకు సౌందర్యగ్రహణశక్తి చూలెంతరాలిరుచివలె సర్వదా చంచలముగ నుండునుగాదా? ప్రపంచజ్ఞానసంపన్నుఁడవైన నీవెఱుఁగవా? మొదట నీమీఁద రవంత యుండెనే యనుకో- ఇప్పుడు మఱియొక్కనిమీఁదికి మనస్సుపోవుటచేత నీమీఁద లేదు లేదనికూడఁ జెప్పనేజెప్పినది. ఆమె దాఁచిన దేమియులేదే! తిరుగ నీమీఁది కామెమనస్సు రాఁగూడదా? రాకపోయినయెడల నే నూరకుండుదాననే యనుకొంటివా? రెండుమూఁడు దినములలోఁ బ్రధానముచేయింతునో లేదో నాశక్తిచూడు. ఆమాత్రముపట్టుదల పంతము లేనిదానను గానయ్యా-

నా—ఇఁక రత్నప్రభను నాకుఁ గూర్చుటయందు మీ రేమియు శ్రమతీసికొనవలదు. ఆమె నన్నిఁక నపేక్షింపనక్కఱలేదు. అందునుగూర్చి యెట్లు జరుగవలయునో జరుగును గాని నాస్థానమందు నిల్చుటకు సాహసించిన యాతఁ డెవఁడు?

ప—ఆతనిని గొట్టెదవా యేమి? మంచి సరసముగానున్నది. నీవిప్పుడుద్రేకముచే నాతనినిఁ గొట్టుటకు ముందడుగు వైచునరికి నిన్ను నక్షత్రములలోని కెగురఁగొట్టింతునో లేదో నా చమత్కారము- అట్టి యాలోచనమాత్ర మెప్పుడు చేయవలదుసుమా! నాస్థానమున నిల్చుటకు సాహసించిన యాతఁడెవఁడనియంటివి కాదా! నీకున్నది మేనత్తకొడుకు స్థానమే కాదా? అది యిప్పుడుకూడ నుండనేయున్నది. అంతకంటె నీకు వేఱు స్థానము లేనేలేదే. లేనిది పోవుటయెట్లు? "సాహసించిన" యని యంటివి- ఆతనికి నీభయమేమి? అతనిమాట యటుండనీ- రత్నప్రభకు నీయందు భయముండవలసినదని యేమున్నది? ఆమె నీభార్యకాదే! కాపురముచేయుచు సాహసించిన భార్యలను భర్త లేమిచేయుచున్నారు. కనుచాటునఁ బ్రపంచము సుఖముగా దొరలిపోవునుగాని పరీక్షకుఁ బ్రపంచమాఁగఁగలదా? మనకుఁ గన్నులు తఱచుగా మూసికొనుట కీయఁబడినవి. కాని తెఱచుటకుఁగాదే చూచినచోటెల్లఁ దప్పుండి తీఱినది. చూడకుండనున్నచోటమాత్రమే తప్పులేదు. అందుచే లేనిపోని ప్రయత్నములువలదు.

నా—అమ్మా! ఆతఁడెవఁడో తెలిసికొనఁగోరి యడిగితిని.

ప—నీమేనమామ కూతునకంతదగ్గఱవాఁ డెవఁడో నీకుఁ దెలియఁదగినది. ఆమెకుఁ దెలియఁదగినది. అంతేకాని నాకెట్లు తెలియును? ఆతఁడు మీతోవచ్చినవాఁడని నేననుకొనుచున్నాను.

నా—నాతో నెవ్వఁడురాలేదు. మీకోటలోనివాఁడేయని నేననుకొనుచున్నాను.

ప—మా కోటలో నిట్టివాఁడున్నయెడల డొక్కచీల్పించి రాలుకొట్టింపకుందునా? సరి. రత్నప్రభయే నీకుఁ దెలియకుండఁ దీసికొనివచ్చినదని యనుకొనవలయునని తోఁచుచున్నది.

మా—రత్నప్రభా! నీకు జాతకమున్నదా?

ర—ఉన్నదేమో నేనెఱుఁగను.

మా—నీచేయి చూపించెదవా?

ర—ఆఁ (కుడిచేయినిచ్చును.)

మా—అమ్మా! నీవు నాకు సోదరివి. నీకింకఁ బెండ్లికాకపోవుటచే నీ చేతిని స్పృశింతును. (చేయిచూచును.)

నా—(తనలో) ఆహాహా ! నాకర్హమైన యామె దక్షిణకరమునే స్పృశించితివా ? ఎంత కాలమునుండి యున్నయాశ యిట్లు వృధాచేసితివిరా తుచ్ఛుఁడా! కాని నీవామెను దక్కించుకొనునప్పటిమాటకదా ! ఇంత నమ్మఁదగినయను బంధమే మాయమైనప్పుడు ప్రపంచమున నింక నమ్మదగినదేదైనానుండునా?

ప—నారాయణవర్మా! రత్నప్రభ కాతనికి స్నేహమున్నదని నీవిదివఱకు రవంత సందేహింపనైనలేదా?

నా—నాకు సందేహలేశమైన నున్నయెడల నేను బ్రధానమునకై యేల సిద్ధపడియుందును?

ప.—ప్రధానమున కభ్యంతరముండదులే. ఈతఁడెవఁడో యిచ్చటకు వచ్చి ప్రధానమునుగూర్చి నేను జేసికొన్నయేర్పాటునకు భంగమొనర్చుచున్నాఁడు. ఈతనిని నేను శిక్షింతును. ఆమెను నీవు క్షమింపుము. పెండ్లికాకుంటచే నామె మనస్సు పరిపరి

విధములఁ బ్రాఁకును. ఇట్టివారే పెండ్లియైనపిమ్మట మహాపతి
వ్రతలగుదురు. అందుచే—

ము—(రత్నప్రభ రెండవచేతినిగూడఁ జూచును.)

నా—నాకు రత్నప్రభ యక్కఱలేదు.

స—ఎందుచేత? వట్టిపిల్లదియైన యామె వలపు నీయందునుండి తప్పి
నట్లు కనఁబడినంతమాత్రమున నీవల పామెనుండి తప్పిపోవునె
డల నీకు నామెకు భేదమే మున్నది? ఆమె తప్పుచేసినట్లు నీకుఁ
దోఁచినపుడు దిద్దుబాటుచేసి మఱల్చుకొనుట బుద్ధిమంతుని
లక్షణము కాదా? నీమీఁద లేక యామె కన్యునిమీఁద నే యు
న్నదని నిశ్చయపఱపుము. సముద్రమువంక వృథగఁబోవు
చున్న నది కడ్డుకట్టఁగట్టి మనము దానిమహాఫలమందుచు
న్నామా లేదా? ఇంతకు మించినదేదియు లేదే? అందుచే నా
మాటవినుము. అట్టె వెనుకకు జూడకు.

నా—(వెనుకకుఁజూచి) (తనలో) అయ్యయ్యో! ఈ దుర్మార్గుఁ డా
మె రెండుచేతు లొక్కసారి పట్టుకొనినాఁడే! అనునయిం
చుచున్నాఁడు కాఁబోలు. అప్పళించుచున్నాఁడు కాఁబోలు.
నన్నుఁ బూర్తిగాఁ జిత్తమునుండి బహిష్కరింపుమని ప్రార్థిం
చుచున్నాఁడు కాఁబోలు.

ము—అమ్మా! నీ కేమియుఁ గష్టములు లేవు. నీవు తలఁచుకొన్నభర్త
తోడనే నీకు వివాహము త్వరలోనగును.

ర—నాయనా! నాభర్తమన స్సన్యాక్రాంతమైనదని నేనుస్పష్టముగా
వింటిని. ఆతనితో నాకింకఁ గుదురదు. నాకు సన్యాసినీయోగ
మున్నదేమో పరిశీలించి చెప్పుము.

ము—పదుగురు పిల్లలఁగనఁదలఁచినయిల్లాలికి సన్యాసినీయోగమెట్లు
చెప్పుదును? నీభర్తమన స్సన్యవనితావశము కాలేదు. కాదు.

ర—పొరపాటు పడుచున్నారు. ఆతఁడు-ఆతఁడు—

ము—నీయభిప్రాయము నాకు తెలిసినది. అది యసత్యము. అట్లుకా కుండ నేను బూటకాపుందును. నీకు సోదరులు లేరని వింటిని. నేనే సోదరుఁడను. నారాయణవర్మతో నిన్నుఁ గూర్చెదువాఁడను నేను. అతనిమనస్సు నీమీఁదనే యున్నది. అమ్మా! ఈ రెండుచేతులును దల్లిపాదములవలెఁ గన్నుల కద్దుకొందును.

నా—(తనలో) ఆమె రెండుచేతులను ముద్దిడుకొనుచున్నాఁడే? ఇఁక నేమున్నది? ఇఁకఁజూడదగినదేదియు లేదు. రత్నప్రభచావో యీచండాలునిచావో, నాచావో, యీమూఁడునో యిక్కడఁ ద్వరలో జరుగవలసియున్నది. పెండ్లియింకఁ గాలేదని యుపేక్షించుట బుద్ధిహీనత- గౌరవహీనత- మాతండ్రిసంకల్పించి నప్పుడేయైనది- దాసితండ్రి దానిని నాకీయఁదలఁచి తన యింటఁ బెట్టుకొన్నప్పుడే యైనది మేమొకరినొకరు రవంతజ్ఞానము రాఁగఁ జూచుకొనినప్పుడే యైనది ఇంతకాలమునుండి మేము ప్రక్కప్రక్క భార్యాభర్తలమై ప్రవర్తించుచు న్నాము. ఈదుర్మార్గురాలు భర్తృద్రోహ మాచరించినది. అందులకుఁ దగిన ఫలమొందవలసియున్నది.

ప—నారాయణవర్మా! తీవ్రముగఁ గ్రూరముగ నాలోచించుచున్నా వేమి? నామాటవినుము. ఎవ్వరినిగూడ నేమియుఁ జేయఁగూడదు. అనఁగూడదు. నీవెవరిరాష్ట్రములో నున్నావో, యెవరి యింటిలోనున్నావో బాగుగా యోజించుకొనుము. నీవుతీర్పవలసిన పగ నేనుదీర్తును. రత్నప్రభ నీకక్కఱలేదని స్పష్టముగాఁజెప్పితివి-నీపక్షమున నేనున్నాను. నీయిష్టమునకు వ్యతిరేకముగా నామెను గ్రహింపుమని నిన్ను నేను నిర్బంధింపను. నీకు మామగారిరాజ్యము పోవునని సందేహమక్కఱలేదు-

నా రాజ్యములో సగము, నా సర్వస్వములో సగము నీకిచ్చెదను. నిన్ను నాతో సమానప్రతిపత్తిగలవానిఁగఁ జేసెదను. వెనుకటి సంగతులేమియుఁ దలపెట్టుకొనకుము. ప్రాప్తిలేనివస్తువు చేయి దాటిపోక తప్పదు- పోయినదేదో శాశ్వతముగాఁ బోయినదే? ఇఁక ముందు రాఁదగినదేదో చూచుకొనవలయును. నీవేమియు నింక మాటలాడకుము. నిన్ను సింహాసనముమీఁదఁ గూరుచుండఁ బెట్టినయెడల నేను జక్రవర్తిని గాను—నీకింక మామగారు లేరు. అతనిరాజ్యము లేదు. రత్నప్రభ లేదు. నీకున్నది నేను. నాకున్నది నీవు- రత్నప్రభ నీయెడలఁ జేసిన ద్రోహమునకుఁ బ్రతీకారముగా నే నంతయైన సంకల్పించుకొని యుంటిని. కర్తృత్వము నీకుం దేమియు నుంచుకొనవలదు అన్నిటికి నేనున్నాను. ఆపాపపుణ్యము లన్నియు నావి. ఏమిమాటాడవు?

నా—మీ రేమంటిరో నేను వినలేదు. క్షమింపవలయును.

వ—(తనలో) ఇంత యేమ్పులో నా గాన మీతని చెవికెక్కదు. ఈ పాట మరియొకపుడు పాడవలయును- రత్నప్రభకు నీతనికున్న పూర్వానురాగమును స్వార్థాలోలతచే నేను జెడఁగొట్టితి నన్న సందేహ మీతనిమనస్సునకుఁ దగులకుండుటకై యిన్ని పాటులు పడవలసి వచ్చినది. ఇప్పుడే నేను దొందరపడఁగూడదు.

ర—నాభర్త నన్నే వలచియుండెనా? నా కాతనితో వివాహమగునా?

ము—మరియొకసారి చెప్పుచున్నాను. చక్రవర్తిని కెటులున్నను నాతనికిఁ జక్రవర్తినిపై లేదు. అతని కామెతోఁ బొసఁగదు. అందుకు మఱియొకఁడు సిద్ధపడియున్నాఁడు. నీకు నారాయణవర్మ తప్పదు. నే నిటులంటినని చక్రవర్తిని కే మాత్రమును దెలియఁదగదు. తెలిసినదా?

ర—(తనలో) చక్రవర్తిని మరియొకలాగునఁ జెప్పిన దెందువలననో. ఇదంతయు నా కెందులకు? (ప్రకాశముగా) నా కింతయే

చాలును. మీ రమోఘవాక్సంపన్నులు గావున నిర్విచారముగ నుండెదను.

ము—సరే—నీవు నీభర్త నీదినమునఁ జూడవలదు.

ర—చిత్తము.

ము—సరే—నీ విఁకఁబొమ్ము. (ఇద్దఱు లేతురు.)

నా—(తనలో) ఇద్దఱు లేచినారు; కలసి యాగదిలోనికిఁ బోవుదు రేమో? అట్లే పోవునెడల జీవములతోఁ దిరుగరాకుండఁ జేయవలయును. ఆతఁడు గదిలోనికిఁ బోవుచున్నాఁడు. ఈమె మరియొక వంకకుఁ బోవుచున్నది.

(రత్న, ముర, అట్లు చేయుదురు)

ప—నారాయణవర్మా! వారు పోయినారు. వారిమాటలు మనకు వినఁబడనట్లే మనమాటలు వారికి వినఁబడవు. కాని వారు మనకుఁ గనఁబడినారు. మన మీచాటున నుంటచే మనము వారికిఁ గనఁబడము. ఇప్పటివఱకేమియుఁ దొందర లేకుండ జరిగినది. ముందుగూడ నటులే జరుపుకొనవలయును. సరే మనము పోవుదము రమ్ము.

నా—నేను నాబసలోనికిఁ బోవుదును. త్వరలో నాకు సెలవొసఁగు నెడల నేయూరైనబోయి జీవింతును.

ప—నీసెలవునకుఁ దొందరయేమియు లేదు. నీకు నేను సెలవీయఁ దలఁచుకొనలేదు. ఇప్పటికి నీవే నాకు సెలవిమ్ము. నేనుబోయెదను.

(పద్మిని నిష్క్రమించును)

నా—ఈగదిలో కేగిన పాపాత్ముని ముందుజంపెదను. ఇప్పటికింక గడియరాత్రియైనఁ గాలేదు. నిశామధ్యసమయమున నిటకు ఖడ్గపాణినై వచ్చెదను. ఇప్పటికి బసకుఁబోవుదును.

(నారా! నిష్క్రమించును.)

ఇది చతుర్థాంకము.

పద్మిని

పంచమాంకము.

ప్రదేశము—మురళీమనోహరుని గది.

[ప్రవేశము—మురళీమనోహరుఁడు.]

ము—సర్వతంత్రస్వతంత్రురాలును సర్వాధికారసంపన్నయు నగు నామె నెట్లు దక్కించుకొనఁగలనో? తెలియకున్నది. ఆమెచూ పెంతసేపు నాతనియందే యున్నది. అతని జేరుట కడ్డువచ్చుచున్న కొండలను భేదించుచున్నది. వనములను గాల్చుచున్నది. నాకుఁగూడఁ జక్రవర్తినియందే చూపున్నది. ఆమెను జేరుటకు నే నేమిచేయుచున్నాను? యోగివేషధారినై జపమాలత్రిప్పుకొనుచు నామెయింటనే కూరుచుండియున్నాను. ఏమిచేయుటకును దోఁపకుండ నున్నది. ఎట్లుపోవుటకును దారి కానఁబడకుండ నున్నది. ఆమెకు నారాయణవర్మపై వలపు మితిమీఱి పోవుచున్నది. అది చెడఁగొట్టుటకు నావశముకాకుండ నున్నది. చెడఁగొట్టినయెడలమాత్ర మామె నన్ను వలచు నెట్లు? చక్రవర్తిని యెట్టిచిక్కునఁబడికొట్టుకొనుచున్నదో నేను నట్టిచిక్కుననే పడి కొట్టుకొనుచున్నాను. ఆమె స్థానబలిమి కలది కావున నామె కృతార్థురాలు కావచ్చునేమో కాని నడుమునఁ గావి గుడ్డయుఁ జేత నానపకాయబుఱ్ఱయుఁ గల నే నేమిచేయఁ గలను. కాని నేను నిర్వహింపఁగల నను మొండిధైర్యముమాత్రము మనస్సును వీడిపోలేదు. ధైర్యమే దైవకటాక్షమునకు

గుఱు తని నమ్మియున్నాను. ముందు రత్నప్రభతో నారాయణవర్మను గలుపుటకంటెఁ గర్తవ్యము లేదు. అది యెంత శీఘ్రముగ నగునో యంతమంచిది. నేను నాకార్య మెట్లునిర్వహించుకొనఁగలుగుదు నను యోజనతోడనే రేయుంబవళ్ళు నిద్రాహారములు లేకుండ దొరలించుచున్నాను. నడు మిాద్చుకొనిపోవుచున్నది. తల నొచ్చుచున్నది. రవంత విశ్రమింతును. నారాయణ నారాయణ. (పండుకొనును.)

[నారాయణవర్మ ప్రవేశించును.]

నా—ఒక్కఁడను. నా కెవ్వఁడునులేఁడు. ఏమైననేమి? ఈగదిలోఁబ్రవేశించిన దుర్మార్గుని జంపుటకు నిశ్చయించుకొంటిని. గది తలుపులు తెఱచియేయున్నవి. అదిగో అక్కడ నిద్రించుచున్నాఁడు. అప్పుడు నేను జూచుచుండగనే యీగదిలోఁబ్రవేశించి నాడు. వాఁడే వీఁడనుట నిస్సందేహము. నిదురఁబోవుచున్న వానిని జంపుట కాతరత కాదా? మేలుకొనవచ్చువఱకు వేచియుందునా? ఇంకదగ్గఱగాఁ బోయిచూచెదను. ఆహా! ఇదేమి విరాగివలెనున్నాఁడే. తనభార్యయే తన కక్కఱకురానప్పుడు నాభార్య తనకేందులకో? స్వభార్యాతిరస్కారము పరభార్యాస్వీకరణమునకా? ఆహా! మనుజప్రకృతి యెంతభ్రష్టమైపోయినది!

సతతదేశ భక్త్యుపన్యాసంబునోట
నజ్ఞజను లిచ్చుబహుధన మంతయింట
వలపలికరాగ్రమున యతీశ్వరుల యష్టి
సవ్యకరమున నీవిమోక్షణము కాదె?

చీ. ప్రపంచభ్రష్టకాకరీకు నా కెందులకు? నాబ్రదుకుకంటె భ్రష్టమైన దేమున్నది? నాభ్రష్టత కీపాంథపరివ్రాజకాధముఁడే

కారణము. వీనిని జంపవలయును. సంసారియగువాఁడు వ్యభిచరించి నప్పుడే వానిని జంపవలసియుండునుగదా! సన్యాసియై పరకాంతను దడవిన యీదొంగముండకొడుకును జంపుటకంటె శిక్షయేమున్నది? ఇట్టివానిని జంపుట లోకోపకారముకంటె భిన్నమా? (గదిలోఁ బ్రవేశించి నకిలించుచున్నాఁడు) నకిలించినను లేవకుండనున్నాఁడు. లే బైరాగీ లే.

ము—(లేచి) మీ రెవరయ్యా?

నా—నే నెవఁడనైన నీకేమి?

ము—న న్నెందులకుఁ బిలిచితిరి?

నా—ఇందులకు. (బాకుతోఁ బొడుచును. బాకు భుజమునకు గీచికొని పోవును)

ము—హరిహరీ! దుర్మార్గుఁడా బైరాగినిజంపవచ్చితివా? ఏదీ బాకు? (పక్కక్రింద వెదకును)

[నేపథ్యమున]—రావే త్వరగ రావే. అల్లరి యగుచున్నది.

నా—అదేమి చక్రవర్తిని దాసితోఁ ద్వరగవచ్చుచున్నది.

[పద్మిని, మాలిని ప్రవేశింతురు.]

ప—ఆఁగుఁడు. అంతటితో నాఁగుఁడు. చక్రవర్తినికోట యనుకొంటివా? గుడిసెవేర్పుకొంప యనుకొంటివా? సన్యాసివర్యా! నీయంగిరక్తముతోఁదడసినది. వర్మా! నీ పతనిని బొడిచితివా?

నా—ఔనమ్మా! పొడిచితిని.

ప—ఏల?

నా—అతఁడు నాకు మహోపకార మొనర్చినాఁడు.

ప—(తనలో) ఈతఁడు మొదటరత్నప్రభను జంపునేమో నాపీనవద లునని యనుకొంటిని. ఆమెను జంపక యీనిర్భాగ్యుఁ డీతనిఁ బొడిచినాఁడు. నేను వచ్చులోపలనే కార్యము మించినది.

(ప్రకాశముగా) ఈసన్యాసి నీ కేమియపకార మొనర్చినాఁడు? (సన్యాసి బలహీనుఁడై కనులుమూయుచుఁ దలవ్రాల్చుచున్నాఁడు.) మాలినీ! ఆతనిఁ బట్టుకొని దీసికొనిపోయి మన శస్త్రవైద్యున కప్పఁజెప్పుము.

(మాలిని, మురళీమనోహరుఁడు నిష్క్రమింతురు.)

ప.—నారాయణవర్మా! నీ కింతతొందరయేల? ఆతని నేమియు నీవు చేయవలదని చెప్పలేదా? నాకోటలోనున్న యాతని శిక్షించుటకు నీ కెట్లధికారముకలిగినది?

నా.—నాభార్యను హరించుట కాతని కెట్లధికారము కలిగెనో యాతని శిక్షించుటకు నా కట్లధికారము కలిగినది. మీకోట యనుమాట సత్యమే కాని యాతని శిక్షించుటకు మీరు నా కధికారమిచ్చువఱ కాఁగఁదగిన పరిస్థితి కాదు. కావున నే నట్లొనర్చితిని. పరహత్యకై మీరు నన్ను శిక్షించునెడల మహాసంతోషము. చచ్చుట కింతకంటెఁ దగినసమయము నా కుండదు. కానిండు.

ప.—నీభార్య కాకస్మికముగఁ గలిగిన రవంత చిన్నతనపుదుర్బుద్ధిని మరలించి యామెను నీతోఁగూర్చి మిమ్మొకయింటివారుగ జేసి మీమామగారి రాజ్య మీయవలయునని నే నెంచి యుండు కొలఁదిఁ బాట్లుపడుచుండగ దుడుకుదుడుకునఁ బోయి యాతనిఁ బొడిచి నీవు చచ్చుటకు సిద్ధపడెదవా? నీకు మతి యున్నదా లేదా?

నా.—చక్రవర్తినీ! మీరు నాకొఱ కింతశ్రమపడవలదు. ఇదివఱకుఁ బడినదానికే నేను కృతజ్ఞుఁడనై యున్నాను. ఆమె నా కక్కఱలేదు. అక్కఱలేదు. ఇంతకాలమును నమ్మించి నా కింత యపకార మొనర్చినదాని నింక—(తలపంకించుచున్నాఁడు.)

ప—తప్పే చేసినది. చేయులేదని నేనంటినా? అనుటకు నాకు నోరు వచ్చునా? తప్పుచేసినది కావుననే క్షమింపుమంటిని.

నా—చక్రవర్తినీ! క్షమింపుము. నమస్కరించుచున్నాను. ఆమె నా కక్క ఆలేదు.

ప—అక్క ఆలేదా?

నా—అక్క ఆలేదు.

ప—నా మొగము చూచి చెప్పుము. నిజముగా నక్క ఆలేదా? నా మొగమువంక జూడ వేమి?

నా—(చూచి) అక్క ఆలేదు.

ప—పోనీ! అక్క ఆలేనియెడల బలాత్కార మెవరుచేయుదురు? పోనీ నీయం దిష్టమున్నదానినే జేసికో. నీయందుఁ బంచప్రాణములు పెట్టుకొన్నదానినే చేసికో. మాట లాడ వేమి?

నా—నే నెవ్వరినిగూడఁ జేసికొనను.

ప—సన్యసింతువా? ఇదిగో చూచితివి కాదా? సన్యాసిసౌఖ్య మెట్లున్నదో? కాషాయాంబరధారివై కనబడినవారి నెల్లఁ దమ ములకంటె గృహస్థాశ్రమముననే గుడుగుడుగుంచము లాడుటమంచిదికాదా? అహా! కాలకృత్యములను దీర్చుకొనుటకుఁ గాళికాలయమే గానివనికిరాదా? ఓహో! నీవుసన్యసించుట! సన్యాసినియమమును నిర్వహించుట! అడుగనక్క ఆలేదు? అంటఁగూడని మేనమామకూతురై మురిసిమురిసి కాళ్లఁ జేతులనెగ దిగఁ ద్రొక్కులాడి పొర్లులాడి తోఁటకూరయాకులోని పురుగునువలె నామె నిన్నంటకుండ దులిపివైచ నింతగా మొత్తుకొని మొత్తుకొని యాకస్మికముగ సర్వసంగపరిత్యాగివై సన్యాసి వయ్యెదవా? సిగ్గక్క ఆలేదా? పూర్వోత్తరసందర్భమక్క ఆలేదా? మామకూఁతురు నీకంటిలో మట్టిఁగొట్టి నీమొదుటనే పైవా

ని ప్రక్కజేరి నీతాడుత్రెంపగ నీవు జన్నిదములఁ ద్రెంపుకొని సన్యసింతువా? ఒక్క వికిలినవ్వువెంబరగొట్టుడాఁడుది నిన్నుఁ బరాభవించి నీకొంపదీసి నీగొంతుకోసి నీబ్రతుకు వల్లకాడు చేయుటకు సమర్థురాలైనప్పుడు నీవెంతవాఁడవో? ఇదిగో నేను జేసిన దాసరయ్య వీఁడే యని నిన్నుఁ దన ప్రియునకుఁ జూపి కిలకిలనవ్వి కెవ్వునవార్చుటకు దాని కవకాశమీయవచ్చునా? ఇట్టిసమయమున మనస్సు బింకపఱచుకొని దాని నెత్తిమీఁద నెగిరిపోవుదానిని గట్టుకొన్నయెడల దాని మొగముమీఁదఁ జెప్పునఁగొట్టినట్లుండునే. స్వతంత్రుఁడవైన నీవు బేలపడి డీలుపడి గోలుమనెద వెందులకు? త్రొక్కు మఱియొకదారిత్రొక్కు. బుద్ధిమంతుడవు కావా? నీయదృష్టమునకు నీవే కర్తవు. నీవు చక్రవర్తివగుట నీచేతిలో నున్నది. మహావకాశము నీపుణ్యమున సిద్ధించినది. ఇది దాఁటిపోనీకు. పోనిచ్చినయెడల బ్రదుకంతయు నధ్వాన్నమే. అవమానమే. అపాయకరమే. నీవు త్రాసుముంటిపై నున్నావు. ఇటుజోగిన పరమసుఖమైన బ్రదుకు. అటుజోగిన భయంకరమైన చావు. యోజించుకో!

వా—నన్నుఁ జంపుదునని మీరు బెదరింప నక్కఱలేదు. చావునకు నేను సిద్ధముగనే యున్నాను. నేనెవ్వనినిగూడ వరింపను. వరింపలేను.

ప—తిరిగియెవతెనైన వరింపకుండుట నీతియనుకొన్నావు కాఁబోలు. ఇంత నీతిమంతుఁడనని యనుకొనుచుంటివికదా! నీనీతి యంతయు గోఁతిలోఁ బడునట్లు సన్యాసి నేలచంపఁదలచితివి?

వా—నేను సంకల్పించుకొన్న మహాసుఖమంతయు నొక్కసారి కూలిపోవగఁ దాత్కాలికోన్మాద మొత్తి యట్లు చేసియుందును.

వ—పిచ్చిచే(జేసితినని చెప్పినవానికిఁ బిచ్చియెక్కడిది?

నా—అమ్మా! ఎందుల కీమాటలు?

వ—ఆఁ ఆఁ నాతో మాటలాడుటయే నీకంత రోఁతగా నున్నదా?

సరే. ఎవ రక్కడ?

[నేపథ్యమున] చిత్తము.

నీవు పోయి కారాధిపతి నిటకుఁ దీసికొనిరమ్ము.

[నేపథ్యమున] చిత్తము.

వ—వర్మా! నీవు చక్రవర్తిని కవిధేయుఁడుగఁ బ్రవర్తించితివని యెఱుఁగుదువా?

నా—ఎఱుఁగుదును.

వ—చక్రవర్తియెడల ద్రోహ మొనర్చితివని యెఱుఁగుదువా?

నా—నేను మీయెడల ద్రోహినిగాను.

వ—నాయతిథివైన నీవొక సన్యాసితోఁ గుట్రచేసి నన్నుఁ జంపనెం చితివి కాదా? అతఁ డందుల కంగీకరింపకపోవుటచేతనే కాదా నీ వాతనిఁ జంపఁబూనితివి?

నా—హరిహరీ! ఇదియొక్క క్రొత్తకల్పనయా? నన్నుఁ జంపుటయే మీ యభీష్టమగునెడల నటులే కానిండు. నరహత్యాదోషము నకు మరణదండనమున్నదే కదా? రాజద్రోహ నేరముకూడ నాపైఁ గట్టుటెందుల కమ్మా-మీరెంత గొప్పవారైనను నన్ను రెండుమారులు చంపఁగలరా?

వ—నీ బాకుపోటువలన సన్యాసి చావకుండునెడల?

(కారాధిపతి ప్రవేశించును.)

కారాధిపతీ! ఈతఁడు నరఘాతుకుఁడు- రాజద్రోహి- ఈతని నురిశిక్షనొందువారి కొట్టులో నుంపుము.

కా—చిత్తము.

(నారాయణవర్మతోఁ గారాధిపతి నిష్క్రమించును.)

ప—ఛీ! నపుంసకుఁడా! లజ్జాముండకొడుకా! రాతిబొమ్మా! నీ బ్రదుకు మండిపోను. నీకు పురుషజన్మమిచ్చిన బ్రహ్మగాని నీదాడ నాదాడ వాయింపవలసినదిరా! ఆఁడుదానను. అందుపైఁ బడుచుదానను. అందుపై సౌందర్యవతిని. దానిపైని జక్రవర్తినిని. మగఁడో మగఁడోయని యీ మీసాలముత్తయిదువుకై దేవులాడుగతి కలిగినదే! ఎన్ని యిచ్ఛకములాడినను నెన్ని మోసములు పన్నినను నెన్ని తర్జనభర్జనము లొనర్చినను నీ ముంచుగడ్డముండకొడుకు కరిగినాఁడు కాఁడే! ఎంతబట్టబయలై పాడైపోయితిని! ఇప్పుడేమిచేయవలసినది. తెలివితక్కువమైన యీఁడు దిప్పుడేమ్చును. నే నట్టు లేడ్వను- కాని నామాయరాజ్యము తయూ వ్యాపింపకుండనే చప్పున నెవ్వనినైనఁ బెండ్లి చేసికొందును. నేనీసారిమగనికొఱకుఁ బ్రయత్నింపను. పరిపరిథముమున నెవఁడు నన్నువరించి యడుగునో మారుమాట చెప్పకుండ నాతనిని బెండ్లి చేసికొందును. వాఁ డెవఁడైననరే నాయందు గాఢానురాగమున్న వాఁడైనఁ జాలును. మాలినీ- త్వరగ వచ్చుచుంటివేల?

[మాలిని ప్రవేశించును.]

మా—అమ్మా! సన్యాసి బ్రదుకుట దుర్ఘటమని వైద్యుఁడు చెప్పి నాఁడు.

ప—ఆఁ ఆఁ! అదేమే-చచ్చిపోవునటే. అయ్యయ్యో! మహావ్యక్తియే.

మా—మరణమునకు మహావ్యక్తియేమమ్మా! మాపిన్నమ్మ చచ్చి పోలేదా అమ్మా!

ప—నీపిన్నమ్మ మహావ్యక్తియా? నీపిన్నమ్మయంత పనికిమాలిన ముండ ప్రపంచమున నున్నదా? మగనిని గడతేర్చినది. కన్న కొడుకునకు విషము పెట్టినది. నీమగనితోఁ గాపురము చెడఁ గొట్టుటకుఁ బ్రయత్నించినది. ఇదికాక—

మా—ఇట్టి కాపురములు చెడఁగొట్టుట కీకలికాలములో నెందఱు ప్రయత్నించుట లేదమ్మా! అక్కఱవచ్చినప్పు డందఱన్నియాట లాడినవారే.

ప—(తనలో) దీనిగొంతుగోయ! గుండెలలో బాకుపోటుగఁ బొడిచినది! మోసకత్తెయైన రాణిని దాసికూడ నీసడించునుగదా! పోనీ! ఎంత మోసముచేసినన్నైన నింతయైన ఫలించినదా? మోసముచేసితినన్న యపకీర్తియే మిగిలెను గాని యంతకంటెఫలమేమియు లేకపోయెనే? ఫలములేదు సరికదా! పైఁబై వారిచేత నందులోఁ బడుచుకొని బ్రదుకుముండలచేతఁగూడఁ దిట్లా. నేను రత్నప్రభానారాయణవర్మల యెడల మహాద్రోహ మొనర్చితిని. నారాయణవర్మ సన్న్యాసిని బొడుచుటలోఁ దప్పేమున్నది? యథార్థమాలోచింపగ సన్న్యాసిని బొడిచినది నేనుగాని నారాయణవర్మ కాఁడే! సన్న్యాసి చచ్చినెడల నరహత్య నాదికాని నారాయణవర్మది కాదే! ఇందులకు నారాయణవర్మ కురిశిక్ష యెందులకు? ఆనరహత్యకూడ నానెత్తిని గట్టుకొనుటకేనా? పండువంటి రత్నప్రభ కాపురము పరశురామ ప్రీతియైనదికదా! ఎన్ని యేడ్పు లేడ్చినను నాకు మగఁడు లభింపలేదుగదా! ఇంటి కతిథియైవచ్చిన సన్న్యాసి నామూలమునఁ జచ్చుటకు సిద్ధముగ నున్నాఁడుకదా! ఇంత సంసారఘాతుకత, యింత జీవనాశనము నేను జేసిన మోసమునకేనా ఫలము! ఏకష్టమువచ్చినను సహించుకొనుటకుఁ బ్రయత్నింతు

నుగాని యింక నెవ్వరిని గష్టపెట్టను. బుద్ధివచ్చినది. (ప్రకాశముగా) నీవేమంటివో నేను వినలేదుకాని, సన్యాసి బ్రదుకఁడని యే వైద్యుఁడుచెప్పెనా?

మా—ఔనమ్మా.

ప—అయ్యయ్యో! ఆతఁడెవరో- ఎక్కడఁబుట్టినాఁడో- తలిదండ్రులెవరో- ఎక్కడఁ బెరిగినాఁడో- యెక్కడవిద్య నేర్చినాఁడో- ఎక్కడ నాతనిబంధులు మిత్రులున్నారో. అయ్యయ్యో తుదకు మనకోటలోఁ జచ్చిపోవునఁటే!

మా—కోటయావలి కీడ్చివేయుమని సెలవా అమ్మా!

ప—ఛీ! నోరుమూసికో! నేనంతదుర్మార్గురాలనని నీయభిప్రాయమా? నేనంత పాషాణహృదయనని నీయభిప్రాయమా? నేనంత పాపాత్మురాలనని నీయభిప్రాయమా! మంచిచెడ్డల గుర్తెఱుఁగకుండ మాటలాడెదవా? నే నాతని నడువీధిలోఁ బాఱవేయుమందునా? నేనాతనియం దెంతో గౌరవము భక్తియుఁ గలిగియుందునని నీవెఱుఁగవా? ఆతనియందేమో యవి యకారణముగ వృద్ధియగుచున్నవని నేను నీతో నిదివఱకుఁ జెప్పియుండలేదా? అసందర్భప్రలాపినీ! పో- ఆవలికిఁ బో.

(మాలిని పోఁబోవును.)

ఏమే- ఆతఁడు బ్రదుకఁడన్నమాటలు చెప్పుటకేనా వచ్చితివి? అంతకంటెఁ జెప్పవలసినమాట లేవియు లేవా?

మా—లేకేమమ్మా?

ప—ఆమాటలు చెప్పకుండఁ బోయెదవేమి?

మా—చెప్పుటకే వచ్చితినమ్మా- చెప్పనిచ్చినయెడలఁ జెప్పకుందునా?

ప—నీయంతనీవే యిటకు వచ్చితివా? నిన్ను వైద్యుఁడు పంపగవచ్చితివా?

మా—అమ్మా! సన్యాసి పంపగవచ్చినాను.

ప—అతఁ డేమనెనో త్వరగఁ జెప్పుము.

మా—ప్రాణావసానసమయమున మీతోఁ గొన్నిమాటలు చెప్పవలయునఁట- మిమ్ముఁ దనయొద్దకు రమ్మని కోరినాఁడు.

ప—నేను రావలయుననియే యనుకొనుచున్నాను. వచ్చుచున్నానని నీవు ముందుగఁబోయి చెప్పుము. కాలుసేతులు గడిగించికొని పట్టుబట్టలు కట్టుకొని భగవంతుని దర్శనమునకు వచ్చునట్లు వచ్చెదనని చెప్పుము. పొమ్ము.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

పద్మిని

షష్ఠాంకము.

ప్రదేశము: కోటలో నొకగది.

[ప్రవేశము: రోగశయ్యపై మురళీమనోహరుఁడు, మాలిని ప్రవేశింతురు.]

ముర—ఇంకను రాలేదేమి?

మా—ఇంకను రాలేదేమని యెన్నిసారులడిగితివయ్యా! ఇంత తొందర పడుదు వేల?

ము—తొందర కాక నాకు శాంతి యెట్లువచ్చును? నేను గోటలోఁ జేరి నది మొదలు కోట గగ్గోలుగానున్నది. నామనస్సంతకంటె గగ్గోలుగానున్నది. రత్నప్రభ మనస్సన్యాక్రాంత మైనదని నారాయణవర్మతోఁ జెప్పి నారాయణవర్మమన స్సన్యాక్రాంత మైనదని రత్నప్రభతోఁ జెప్పి వారిద్దఱకుఁ జెడఁగొట్టినదికదా! రత్నప్రభయవస్థఁ జూడ నాకు మిక్కిలి జాలియగుచున్నది. నేను దనకేదో మహోపకార మొనర్చితినని నారాయణవర్మ స్పష్టముగఁ బలుకనే పలికినాఁడుగదా! ఈయుపకార మేమున్నది? నేను రత్నప్రభను వశపఱచుకొంటినని యాతనికిఁ బద్మిని నచ్చెప్పకపోయినయెడల నాతఁ డట్లేలపలుకును? నన్నేలపొడుచును? రత్నప్రభ బ్రదుకా చెడినది. నారాయణ వర్మ బ్రదుకా చెడినది. మరణదండన మొందువారికొట్టులో నారాయణవర్మ పెట్టఁబడినాఁడని వినియేయున్నాము. ఆతని

నామె చంపునేమో! అతఁడు చచ్చునెడల రత్నప్రభ చచ్చును. ఈతంత్రమున బుద్ధిపూర్వకముగ నేమూలనో చిక్కుకొనియున్న నాకీమహాపాతకములో భాగము రాకతప్పదు. అదిగాక చక్రవర్తిని నట్టి పాపమునుండి తొలగించుట మన విధి- ఏమి మాలినీ.

మా—ఔనయ్యా కాదన్నవా రెవ్వరు? కాని యీమాటలన్నియు నిదివఱకుఁ బదిసారులైన నను కొన్న వేకదా? తిరుగ నెందులకు?

ము—నరే కాని పద్మిని మొగమును బాగుగాఁ బరిశీలించితివి కాదా?

మా—ఆ.

ము—ఆమెకు రవంత పశ్చాత్తాపము కలిగినట్లు కనఁబడినదా ?

మా—కలిగినట్లే నాకుఁ దోఁచినది.

ము—నీకుఁ దోఁచుటయే నాకుఁ జాలును. పశ్చాత్తాపమే కలిగిన యెడల నా పవిత్రదంపతులిద్దఱు బ్రదికినవారే- నా పుణ్యవశమున నేను నొక యింటివాఁడను గావచ్చును. నేను బ్రదుకననియే స్పష్టముగాఁ జెప్పితివి కాదా ? నీ యభిప్రాయము దియైనట్లు చెప్పితివా? వైద్యుని యభిప్రాయమైనట్లు చెప్పితివా ?

మా—నాయభిప్రాయమైనట్లు చెప్పినయెడల లక్ష్యముచేయదేమో యని వైద్యుని యభిప్రాయమునియే చెప్పితిని.

ము—మాలినీ! వైద్యుని బిలిపించి పద్మిని యడుగునెడల "నేమియు భయములేదు. అతఁడు బ్రదుకునని వైద్యుఁడు చెప్పునుగదా? అందుపై నామె యిచ్చుటకు రాదేమో ?

మా—నే నంతస్పష్టముగాఁ జెప్పినప్పుడు వైద్యు నేల పిలిపించును? మిమ్మిఁ జూచుటకు రావలయునని తొందరపడుచునే యున్నది. అదిగాక పట్టుబట్టలు కట్టుకొని భగవంతుని జూచుటకు వచ్చి

నట్లు వత్తునని చెప్పుమని కూడఁ జెప్పెనని చెప్పలేదా ? లేని
పోని సందేహము లివన్నియు నేల ?

ము—ప్రయత్నకాల మందెంత భాగ్యమున్నను ఫలకాలమందు సందేహము మెండుగనుండుట నరునిప్రకృతి కాదా ?

(పద్మిని ప్రవేశించును.)

ప—మహాత్మా ! నమస్కారములు.

ము—నీ కతిశీఘ్రముగఁ గల్యాణము కావలయునని దీవించుచున్నాను.

ప—నా కల్యాణము మాట కేమి? మీరు బ్రదికియుండుటకంటె నాకు వేఱు కల్యాణమున్నదా ? మాలినీ ! నీవు వైద్యునింటికిఁ బోయి యాతనిఁ దీసికొనిరా.

మా—చిత్తము.

(నిష్క్రమించును.)

ప—సన్యాసివర్యా ! నేను మహాపాపాత్మురాలనైతిని. నాకు మీ యొద్ద దాఁపఱికము లేదు. స్పష్టముగ మీతో నాపాపములను జెప్పి మీ యవసానకాలమున క్షమాపణఁబొంది మీ యాశీర్వాదమునొంది పరిపరి విధములఁ బాడైన మనస్సును బాగు చేసికొన వచ్చితిని.

ము—నీవు చెప్పవలసిన యంశము లేవో నిస్సంశయముగఁ జెప్పవచ్చును.

ప—అవసానసమయమున నాతండ్రి నాకు భర్తను స్థిరపఱిచినాఁడు. ఆతని నేను జూడలేదు. నా కాతనియం దిష్టము లేదని గ్రహించి యాతనికి మూఁతివంకర యని ముక్కువంకర యని చూచివచ్చి నదాసులు చెప్పగా దాసిదానికంటెకే యాఁగనివాఁడు నాకంటె కట్టాఁగునని నే నతనిని దలపెట్టుటకూడ మానివైచితిని. ఒక్కమాలినిమాత్ర మాతనిఁ గూర్చి యనుకూలముగఁ జెప్పు

చుండెడిది ? అందుచేత దానిపై నాకుఁ గోపము. నాతండ్రి కిట్లు నే నవిధేయురాలనైతిని. ఇది నాప్రథమదోషము. నారాయణవర్మను నేను గాటముగా వలచితిని. అతని జేసికోఁదలఁచి రత్నప్రభతో మాయమాటలు చెప్పి యామె కాతనియందు రోఁతను గలిగించితిని. నారాయణవర్మతోఁ గూడ నట్లే చెప్పి, యతనికి దానియం దసహ్యతను గలిగించితిని. సన్యాసివర్యా! రత్నప్రభకు నీకు సంబంధమున్నదని నారాయణవర్మతోఁ జెప్పితిని. సంధ్యాసమయమున నీ గదియొద్దకుఁ దన భవిష్యత్తును దెలిసికొనుటకై పోవునట్లు ప్రోత్సహించినది నేనే. నీ వామె చేయిపట్టుకొని చూచి, మాటలాడుచుండగా, నేను నారాయణవర్మకు మిమ్ముద్దఱను జూపితిని. అతఁ డప్పుడే తీవరపడెను కాని నే నాఁపితిని. ఆరాత్రియే యాతఁడు నిన్ను రత్నప్రభనుగూడఁ జంపునని యెంచితిని. ఆమె నాతఁడు చంపుట నా కిష్టమే. ఆమె యారీతిగ నాదారినుండి తొలఁగింపఁబడినప్పుడు నన్నాతఁడు వివాహముచేసికొను ననునాశ నాకప్పటికుండెను. కాని యాతఁడు నిన్ను జంపుట నాకెంత మాత్రము సమ్మతికాదు. నీకేమి యాపదకలుగునో యని యాందోళనపడుచు నీ గదియొద్దకు వచ్చితిని. నేనొక్కనిమున మాలస్యముగా వచ్చుటచేత, నీకుఁ గాఁదగనిపని నేఁదో యది యైనది. ఈనరహత్యాదోషము నాతలపై నున్నది.

ము—నారాయణవర్మను, రత్నప్రభను నింకనైన సుఖముగనుండ నిచ్చెదవా ?

వ—నారాయణవర్మమాట నేనెట్లు చెప్పఁగలను? నీవు మరణించు నెడల నాతని కురిశిక్ష విధింపవలసి వచ్చునుగాదా ?

ము—నా హత్యదోషము నీతలపై నున్నదని చెప్పినప్పు డాతనికి శిక్షయేల ?

ప—నేను బ్రత్యుత్తరము చెప్పలేని ప్రశ్నమడుగుట నీకు ధర్మమా? చూడు నీతో మఱియొక ముఖ్యమైనమాట చెప్పవలసి యున్నది. నేను మోసములన్నియు వదలుకొంటిని. ఇఁక నెన్నడును మోసముచేయనని శపథ మొనర్చుకొంటిని. నా మోసమువలనఁ జెడినవారినిరక్షింపనిశ్చయించుకొంటిని. నీమన స్సునంతుష్టి నొందినదా ?

ము—ఆ-మహాసంతోషము- నీవు నారాయణవర్మను రత్నప్రభను సుఖపెట్టఁగలవు కాని, నీ మోసముచేఁ జెడిన నన్నెట్లు సుఖ పెట్టఁగలవు ?

ప—అందులకు నేనేమి చేయఁగలను? ఈవిచారము నాహృదయము ను దహించుచునే యున్నది. నిన్ను బ్రదికించువా డెవఁడైన నున్నయెడల నారాజ్య మాతని కిచ్చెదను. నీవు బ్రదుకవల యునని భగవంతుని బ్రార్థించియే యిటకు వచ్చితిని.

ము—నేను బ్రదుకుట యెందులకు ?

ప—నేను బ్రదుకుటకొఱకు.

ము— (తనలో) ఆహా ! ఎట్టి మహావాక్యము వింటిని. (ప్రకా) నీదయ వలన బ్రదుకవలయును గాని యితర సాధనమేమియు నాకు లేదు. నీమూలమున నిట్టిదశకు రావలసి వచ్చిన నాయవసాన వాంఛ నీవు వినవలదా ?

ప—అయ్యయ్యో ! నాదయ పరిపూర్ణముగా నున్నది. నీ కోరిక తీర్చుటకంటె నాకుఁ గావలసినదేది? నేనేమి చేయఁగలనో చెప్పుము.

ము—చేయఁగలిగినది చేయుదువా ?

వ—సందేహ మేమి ?

ము—నన్నుఁ బెండ్లాడుము.

వ—(తెల్లఁబోయి) అయ్యయ్యో ! సన్యాసిని బెండ్లియాడుట యెట్లు?

ము—ఎట్లో తరువాతఁ జెప్పెదను. నీ కిష్టమున్నదా ?

వ—ఇష్టమున్నదే యనుకో- సన్యాసికి వివాహాధికార మెక్కడ నున్నదో ముందు చెప్పవేమి ?

ము—రేపో యెల్లుండియో మరణింతునేమో అట్లైన నీకు మహా కష్టము సంభవించును గదా ?

వ—దాని కేమి ? నా కట్టిగతియున్నఁ దప్పునా ? నేను దప్పించుకొనఁ గలనా ? ఒకఁడు తప్పింపఁగలఁడా ? కాని ముం దిది చెప్ప వేమి ? సన్యాసికిఁ బెండ్లియాడుట కధికార మెక్కడిది ?

ము—సన్యాసికి లేక పోవచ్చును.

వ—ఆ ! నీవు సన్యాసివి కావా ?

ము—కాకపోవుటఁ బట్టియే యట్లు కోరితిని.

వ—సన్యాసిరూపముననున్న నీవు సన్యాసివే కావా ?

ము—కిరీటాంగదధారియైన నటుఁడు నలుఁడగునా ? నవరాలగడ్డము చెవులకుఁ దగిలించికొనిన పాత్రధారి పారాశర్యమౌని యగునా ?

వ—అలాగా సన్యాసివేషధారివై నీ వెందులకు వచ్చితివి ?

ము—ఎందులకా ? ఎందులకా ? నీకొఱకు; నాకన్నులకుఁ జంద్రికళ యైన నీకొఱకు- నాప్రాణమునకుఁ బ్రాణమైన నీకొఱకు- నామనస్సున కధిష్ఠానదేవతవైన నీకొఱకు ఇట్టి నీకొఱకు- ఇంతకంటె నెక్కువయైన నీకొఱకు—

వ—ఇఁకఁ జాలునయ్యా! నీ వెవఁడవు?

ము— నే నెవఁడనా? నీదర్శన మెటు లబ్బునోయని రేయుంబవళ్ళు తపించినవాఁడను- నీమూర్తి నే పూజించుచు సేవించుచు ధ్యానించుచు దినములు దొరలించుచున్నవాఁడను. నాకోరిక నెరవేఱదుగదా యను చింతచేత రెండుమారులు ప్రాణత్యాగమునకు సిద్ధపడియు నిట్టి మహానందానుభవమునకై బ్రదికియున్నవాఁడను.

ప— ఈ మాటలన్నియుఁ జెప్పుమని నేనంటినా? మీరు బ్రాహ్మణులా- క్షత్రియులా? మీతలిదండ్రు లెవ్వరు? మీచరిత్ర రవంత చెప్పుమని నే ననఁగ నీగొడవయంతయు నెందులకు?

ము— నేను క్షత్రియుఁడను. మీ సామంతరాజపుత్త్రుఁడను.

ప— ఆఁ అటులా! (ప్రక్క మొగముచేసికొని వెనుకకుఁబోవును.)

ము— సిగ్గుపడనక్కఱలేదు. నేను క్రొత్తవాఁడనుగాను. మన మింక నెప్పుడో దంపతులము కానక్కఱలేదు. మీతండ్రిగారు తన యవసానకాలమున మనల భార్యాభర్తలగఁ గూర్చియే కైలాసమున కేగినారు. ఆయనయాత్మశాంతికొఱకు మన మింతటి నుండి భర్తృభార్యాధర్మమును నిర్వహించుకొనుటయే యవశిష్టము.

ప— నీ విట్లు వేషధారివై వచ్చి నన్ను మోసగింతువా?

ము— పద్మినీ! మోసముమాట నింకఁ దలపెట్టకుము- నీమోసము కంటె నామోస మెక్కువది కాదు. నామోసము ఫలించినది. నీది ఫలింపలేదు. దైవకటాక్షముచే నామోసము ఫలించిన దనుచున్నాను. కాని నాప్రయోజకత్వముచే ఫలించినదని యెన్నఁ దనువాఁడనుగాను. మనము దేవుని దాసులము. మనము భార్యాభర్తల మగుట దేవునియాజ్ఞ- ఆయాజ్ఞయే మీ తండ్రి

గారి ముఖమునుండి వెడలినది. ఆయాజ్ఞ చెల్లించుట కదను వచ్చినది.

వ—(తనలో) అయ్యయ్యో! నేను నారాయణవర్మను గట్టుకొనుటకుఁ బడినపాటులన్నియు నాభర్త కానున్న యీతనికి నేనే చెప్పితినే. ఎంతబుద్ధిహీనురాలనైతిని. నాకింక నాతనియందే దృష్టియుండునని యీతఁడు నాయెడలఁ దప్పుటూహము కలిగియుండునేమో? నా కీతనితోఁ గాపురము సరిపడునో లేదో. మోసమొనర్చి యెంత యాశాభంగమునకు నగుబాటునకు నవిశ్వాసమునకుఁ బాపమునకుఁ బాలైతినో. నాకర్మము. ఇతనిని జేసికొమ్మనియే దేవుని యాజ్ఞయైనప్పు డేమిచేయఁ గలను? మొట్టమొదట నన్నుఁ గోరినవానిని జేసికొందునని శపథమొనర్చితిని. ఇఁక నాలోచనము సందేహము నేల? తిరుగుబాటేల? దేవునిశక్తి యెట్లీడ్చుకొనిపోవునో- యట్లేపోవుదును. పోకతప్పునా? ఇదిగో చేసిన ప్రయత్న మిన్నివిధముల భగ్నమైనది. ఇన్నికొంపలు తీయుటకు సిద్ధమైనది. ఇందఱ ప్రాణముల కపాయదశ తెచ్చినది ఇంతపాపమునకు హేతువైనది. చచ్చినంతదెబ్బ తలకుఁ దగిలినది. బుద్ధి పూర్తిగ వచ్చినది.

ము—నీ వెంతమాత్రమును సందేహింపకుము. పడుచుపిల్లలగు మగవారికేమి యాఁడువారికేమి వివాహకాలము వచ్చునప్పుడు వారిని జేసికొనవలయుననియు, వీరిని జేసికొనవలయుననియు నూహము లందఱకుఁ గలుగును. అది సహజము. దానికై నీవు చింతింపవలదు.

వ—ఆమాట లింక నక్కఱలేదు. నీవు బ్రదుకుట దుర్ఘటమని వైద్యుఁడుచెప్పినా ?

ము—చెప్ప లేదు. నిన్నుఁ జూచుటకు నేనే యట్లసత్యవార్తను మాలినిచే నీకుఁ బంపితిని. బాకు మొనగేఁచికొని పోయినది కాని యెంతమాత్రము భయము లేదు. ఇదిగో చూడుము.

మా—(ప్రవేశించి) వైద్యుఁ డెక్కడ వెదకినను గానఁబడ లేదు.

ప—మాలినీ! వచ్చితివా- వైద్యుఁ డక్కఱ లేదు. (అప) ఇతఁడు దొంగసన్యాసి- మురళీమనోహరుఁడు. నాతండ్రి నాకేర్పఱచిన పెండ్లికొడు కితఁడే నఁటే.

మా—(అప) అలాగా! అమ్మా! పెద్దరాజుగారు సంకల్పసిద్ధులు.

ప—(అప) చక్కనివాఁడు కాఁడని యెక్కడవంకరయని యిక్కడ వంకరయని యెవరో చెప్పినారు కాదఁటే. నిక్షేపములాగునఁ నున్నాఁడు. నీకు గూడఁ జక్కగఁ గానఁబడుచున్నాఁడు కాఁడఁటే.

మా—(అప) నాకుఁ గనఁబడుట యెందులకు? మీరితని జేసికొనుట కంగీకరించినారా అమ్మా!

ప—నా యంగీకారమేమిటే. భగవంతుని యాజ్ఞయే. అదిగాక తండ్రిగారిమాటకు విరుద్ధముగ నడచుట తప్పుకాదఁటే.

మా—(అప) ఎవరియాజ్ఞయైనను బ్రాణము మీఁదికి వచ్చినవానిని జేసికొనుట తగునా?

ప—(అప) ఆసంగతికూడఁ గనుగొంటిని. అదియు దొంగమాటయే నఁటే!

మా—(అప) అలాగా! అమ్మా! ఇఁకఁ గావలసినదేమి?

ప—(అప) కావలసినది లేకేమి? మావలె నారాయణవర్మయు రత్నప్రభయు దంపతులై సుఖించినఁ గాని నాకు సంతోష ముండునా? సంతోషము మాటయటుంపుము పాపవిముక్తి

యుండునా? వారిద్ద ఱొకరినొకరు చంపుకొను నంతవైర
ముతో నున్నారు. ఏమి చేయవలయును.

మా—(అప) అమ్మా! వారితో మీరే మాటలాడవలయును.

వ—(అప) నేను వారియెదుటఁ, జేసిన ద్రోహమువ్వకొనుటకు
నాకుఁ జిన్నతనముగ నుండునే! అదిగాక పరపురుషునితో నేను
మాటలాడుదునఁటే.

మా—(అప) అటులైన సన్యాసిచేఁ జెప్పింపవలయును.

వ—(అప) సన్యాసియుండు వేమి? తప్పుకాదా? సంసారియే—చక్రి
వర్తియే—నీవే నాభర్తతో మాటలాడుము. నా కతనితో నీ
యెదుట మాటలాడుట సిగ్గుగా నున్నదే.

మా—(అప) నేన ద్వరగఁ బోవలసినదని నీ యభిప్రాయమా
అమ్మా.

వ—(అప) ఛీ! ఊఁరకుము నేనుగూడ నిప్పుడే వచ్చెదను.

మా—అయ్యా! రత్నప్రభకు నారాయణవర్మకు దురదృష్టమువలనఁ
గలిగిన యభిప్రాయభేదములను సరిచేయుమని చక్రవర్తిని
మీతో సెలవిమ్మనినారు.

వ—నీ మొగము చక్రవర్తినియుండు వేమి? సెలవిమ్మనినారేమి?
గొప్పవారితో విధేయతగ మాటలాడుట యెఱుఁగవా?

ము—అదియేమియుఁ దప్పు చెప్పలేదు. నే నెప్పటికిఁ గూడ మీకు
సామంతరాజునే. మీయాజ్ఞ శిరమునధరింపవలసినవాఁడనే-
మాలినీ! ఎవరినైనఁ బిలువుము.

మా—ఎవరక్కడ?

[నేపథ్యమున] అమ్మా.

ప—నీవు కారాగృహాధిపతియొద్దకుఁ బోయి నారాయణవర్మ నిటకుఁ బంపుమని నేను జెప్పినట్లు చెప్పుము. వచ్చునప్పుడు రత్నప్రభనుగూడఁ దీసికొనిరమ్ము.

[నేపథ్యమున] చిత్తము.

ప—మాలినీ- వారు వచ్చునప్పుడు మే మిక్కడ నుండవచ్చునేమో యడుగుము.

ము—అభ్యంతరమేమి ? మాలినీ ! రవంత నాకుఁ జేయూఁతనిమ్ము.

మా—ఎందులకయ్యా- లేచెదరా యేమి ?

ము—చక్రవర్తిని యటుఁ గూర్చుండఁగ నేను మంచముపైఁ బండుకొనుట తప్పుకాదా ?

మా—చక్రవర్తినిగూడ మీతో మంచముపైఁ బండుకొనవలసిదని మీ యభిప్రాయమా ?

ప—ఛీ ! దాదపైఁ గొట్టెదరు.

(నారాయణవర్మయు రత్నప్రభయుఁ బ్రవేశింతురు.)

ము—నారాయణవర్మా ! అకారణముగ నేను నీవలన శిక్షితుఁడనై యిటుఁబడియున్నాను. నేను బతికితి్రిఁడను. నాకాప్తుఁడవై నీవు గౌరవింపవైతివి. మా కిద్దఱకుఁ బ్రాఁబ్బంశమునఁ గొన్ని దురభిప్రాయములు కలిగినవి. ఎవరిదారిని వా రుండవచ్చును. మీరత్యంత సన్నిహితబంధువులు, నా కపకార మొనర్చిన వారికైన నుపకార మొనర్చుట సన్యాసినైన నావిధి- నారాయణవర్మా! తల్లీ రత్నప్రభా ! మీరిటు రండు. మీ యిద్దఱచెవులలో సర్వకష్ట తారకమైన మంత్ర ముపదేశింతును.

(నారాయణవర్మ- రత్నప్రభ సందేహించి యూరకుందురు.)

ప—రత్నప్రభా ! అటుపొమ్ము. నారాయణవర్మతో మాలినీ ! నా యాజ్ఞ యని చెప్పుము.

ణవర్మ చెవిలోను రత్నప్రభ చెవిలోను మురళీమనోహరుఁడు) గుసగుసలాడును.)

—ఆహా! ఎంతటి మంత్రిరాజ ముపదేశించితివయ్యా! నాజన్మము తరించినది రత్నప్రభా! క్షమింపవలయును.

—నారాయణవర్మ నేమి, రత్నప్రభ నేమి క్షమింపవలయునని కోర వలసిన దానను నేను.

—అమ్మా! కృతార్థులమైతిమి మహానంద మొసఁగినారు.

—(కౌఁగిలించుకొని) రత్నప్రభా! మన కందఱకు భగవంతుఁడు మహానంద మిచ్చినాఁడు.

—నారాయణవర్మా! నాకు రవంత యూఁతనిమ్మా నేను లేచి నాప్రియురాలి జేరెదను.

—(అట్లొనర్చును)

—ఈ రెండు వివాహములకుఁ బ్రధానోత్సవములకు కోసలకుఁ బోదము రండు.

—ఔను. ఇఁక నిక్కడఁ గావలసిన దేమున్నది.

—గీ. ధరణి యీతిబాధలు లేక తనరుఁ గాక
ప్రజల యన్యోన్యవైరముల్ పాయుఁగాక
కవిత రాజపోషణమునఁ గ్రాలుఁగాక
నీతిపాలనమున రాజు నెగడుఁగాక.

—తథాస్తు.

ఇంతటితో సర్వము సంపూర్ణము.

సాక్షి.

అచ్చుపడి సిద్ధముగ నున్నవి! కొలదిప్రతులుమాత్రమే గ

ఇదియొక యపూర్వగ్రంథరాజము. కథకాదు, ప్రబంధముకాదు, నవల కన్న కాదు. తెలుఁగుభాషలో నిదివఱ కెన్నఁడు నిట్టిగ్రంథరాజముఁ జూచియెఱు జంఘాలశాస్త్రి కాలాచార్యులు, బొఱ్ఱయ్యసెట్టి, వాణీదాసుఁడు, సాక్షి అను గురు సంఘము. ఈసంఘముచేఁ జర్చింపఁబడు విషయములు బహుచమత్కార సహితమనోహరముగ, హృదయానందకరముగ నుండును. మొదటినుండి చివరవఱకును పు చెక్కిలగునటుల నవ్వు వచ్చుచుండును మనోహరమును ప్రాణగంభీరము నగు కుదుర్చుకొనుటకు విద్యార్థుల కింతకన్న నుపయోగకరమగు గ్రంథము లేదు. జంఘా శాస్త్రియుపన్యాసధోరణి, వాణీదాసు బంధురప్రబంధరచనాశక్తి, కాలాచార్యుల నానైపుణి, సాక్షి విషయనివేదనావైఖరి, అభిప్రాయసమంజసత చదువఁదగినవి. ఒ యెడ సంభాషణచాతుర్యము, ఇంకొకయెడ పాత్రవిలసనవైఖరి, మఱియొకయె అపూర్వవర్ణనాగాంభీర్యము చదువరుల కెంతయో సంతస మొసఁగును. ఆంధ్రభా సారస్వతానుబంధమునందలి "సాక్షి" సాదరముగ, సాంతముగ, సమ్మోదభరితః చదివి, యందలి యపూర్వభావకల్పనాచమత్కృతి, వచనరచనానైపుణ్యము, పదౌ త్యము, అనిర్వచనీయమై- ఆహ్లాదజనకమై హాస్యరసామృతమును మనసార గ్రో యానందించు ఆంధ్రలోకము, జంఘాలశాస్త్రి యుపన్యాస మొక్కవారము ర యెడల పొందెడి పరితాపము వర్ణనాతీతముగదా! ఇది యాంధ్రలోకమునకు, ఆం వాఙ్మయమునకు నవీనము. నానావిషయముల గూర్చి మనోహరమగు శైలిలో వ్రా బడిన వ్యాసములు. ఈవ్యాసములు చదివినకొలఁది చదువవలయునని యుండును. తని తీఱదు. తృప్తికలుగదు. ఒక్కవ్యాస మెన్నిసారులు చదివినను విసుగు జనింపకపోవు టయె కాక చదివినకొలఁది వింతవింత రుచుల నుత్పత్తిఁజేయుచుండును. చక్కని ద సరి కాగితములపై సుందరముగ ముద్రింపఁబడియెను. దిట్టమైన యట్టబైండు.

మొదటిభాగము	2-0-0	మూడవభాగము	1-8-0
రెండవభాగము	2-0-0	నాల్గవభాగము	1-12-0

వెలయువారు: పానుగంటి రాజారావు బ్రదర్సు,

పిఠాపురము,

(గోదావరిజిల్లా.) అని వ్రాయవలెను